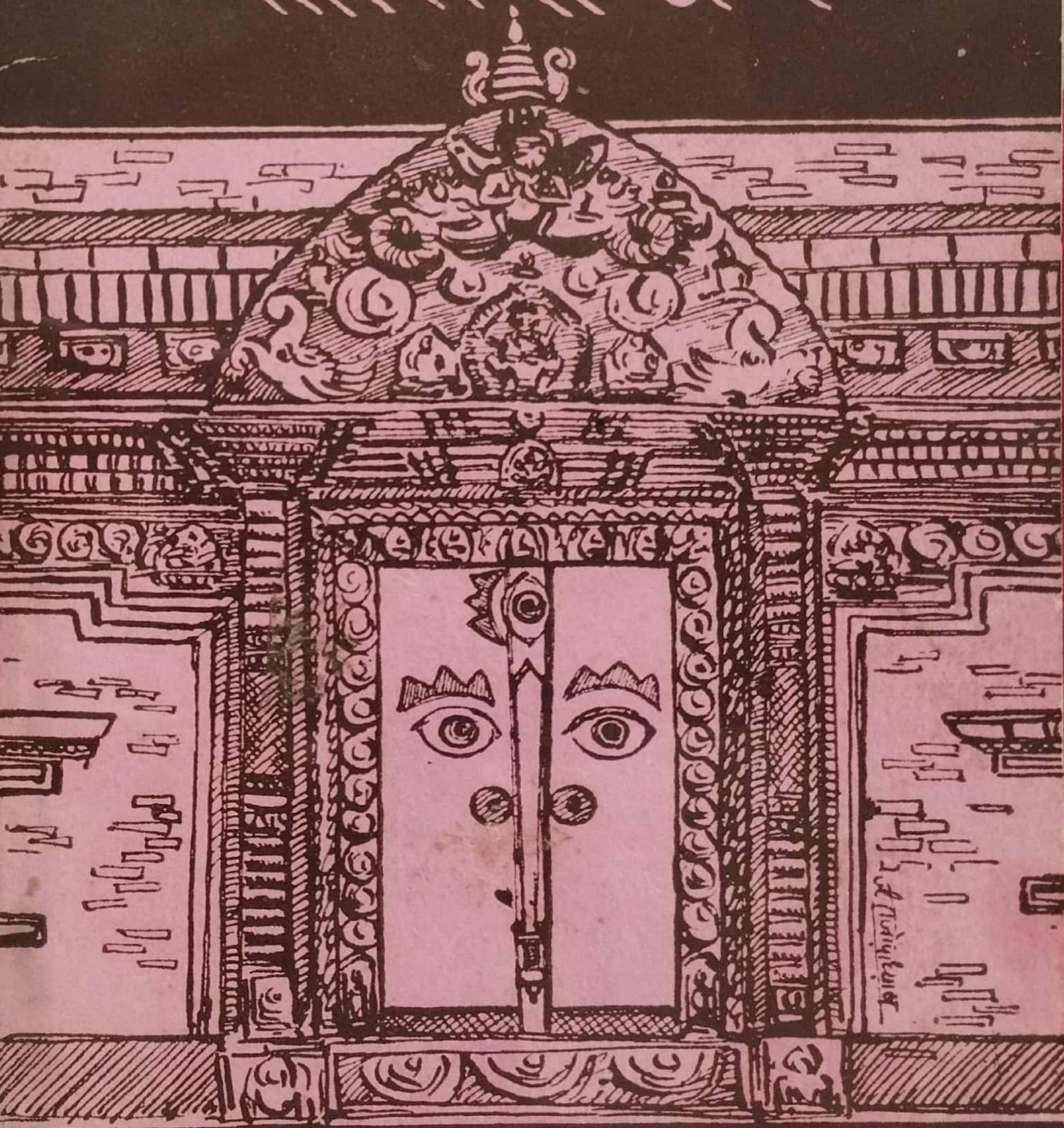
नेपाःया तान्त्रिक ग्रन्थ व
तान्त्रिक पुजा

नेपाःया तान्त्रिक द्यः

व

तान्त्रिक पूजा

च्वमिः
बलदेव जुजु
सुरेन्द्रमान श्रेष्ठ

पिकाक :

च्वर्मिपि

छ्वापां : १०००

ने. सं. ११०५

[illegible]

थाकू : हिसि प्रेस, सेतोदरवार, ये॑ ।

धलः पौ

जिमिगु खँ

संस्कृति सभ्यताया चीं जूगुलि थुकिया महत्त्व मथूम्ह मनू मनूया तँय् लाइमखु धका: विद्वान्तय्सं धयाच्वनि। संस्कृति धयागु त:धंगु बौद्धिक मन्थनं पिहां वइगु ख:। उकिइ दुने दर्शन हे सुलाच्वंगु दयाच्वनि। अथे जूगुलिं दर्शन मदुगु संस्कृति विकृतिया हे रूप काये फु।

अथे हे झीगु नेपा:गाले दुने च्वंपिं नेपा:मिपिंसं थ:गु धका: नाला कयात:पिं द्य:त व इमिगु पूजा तय्के, अले इलेब्यले न्यायेका च्वंगु द्य: जात्रातय्के नं बिचा: याना स्वयेबले त:सकं रहस्य दुगु थ:गु हे तालगु मौलिक दर्शन खने दया व:। थ्व दर्शनयात वैदिक शास्त्र (धर्मशास्त्र, पुराण आदि) व तन्त्रशास्त्रया जक लिधंसा कया: स्वया नं मगा:। अज्ज झीगु गुलि संस्कृतिया खँतय्त इतिहासं नं थथे हे धका: प्रमाणित याये मफया च्वंगु दु। जवजंस्तीं पुराण, तन्त्र व इतिहासया आधारय् व्याख्या याना: निर्णय यायेत कुत: यायेगुलिं सत्य खँ झन् हे तना वने फु।

थुगु हे प्रसङ्गय् थनयागु धार्मिक संस्कृतितय्के दुसुलाच्वंगु खँ व जिमिब्र स्रीके मास्ति वया: फक्व मालामिला स्वया: अध्ययन

यायेगु ज्या यायां वना। दँलं दँ वन नं लुदंक तथ्य खँत लुइके मफु। छखें ला थन थुगु बारे सः सिउंपि मनू हे मदये धुंकल खनि। उकीसं झीगु पुलां पुलांगु सफूत नं यक्व हे मदये धुंकल। आधुनिकताया फसं कःपि मनूतय्सं ला उज्वःगु धार्मिक ज्यातय्त अन्धविश्वास धकाः वान्छ्वयेगु हे बिचाः याना हये धुंकल। अथे जूगुलि आः नं झीसं थनयागु संस्कृतिया महत्त्व सकसितं थुइके बिइ मफुत धाःसा ला झीगु संस्कृतित अथें हे लोप जुया वनिगु अवस्था वइ। उकिं गुलि फत उलि जूसां लुइके फुगु खँ त सकसियां न्ह्यःने ब्वये फुसां चर्चा यायेत त्वहः सां दइ धयागु मनं तुनाः थ्व सफू च्वयेगु साहस यानागु खः। थुकिं यानाः "थ्व खँ खः ला कि मखु" धकाः थ्वःछिइत विद्वान्तय् दथुइ खँल्हाबला सां जुइ धकाः आशा याना च्वना।

थ्व सफू गुलित ज्याख्यले दुगु खः धका निर्णय यायेगु ज्या ब्वमिपिनिगु ल्हातय् लःल्हाना च्वना। ब्वमिपिनिगुपाखें आलोचनात वल धाःसा थःगु हे खँ जक द्यःने लाकेगु ज्या मयासे तथ्य खँ पिह्वँ वःगुलि लय्तायेगु पक्षय् जिपिं च्वंच्वनागु दु। छाय्धाःसा थ्व जिमिगु नःलिगु कुतः खः, उकिं द्वंगु खँत यक्व हे दये फु, अज्ञानं जूगु द्वं बिद्वं त पतिचा सुया क्यनाः ब्वमिपिसं सहयोग याना बिइ धकाः आशा याना च्वना। थ्व सफुलि च्यापु च्वखँ त दु, जिपिं निह्मय्सिनं म्हतिं प्यपु प्यपु च्वयागु खः। अथे जूसां निम्हय्सियां खँ ब्याकाः सल्लाः याना हे च्वयागुलिं जिपिं निम्ह जूसां विचारय् छम्ह हे धाःसां पाइमखु।

सफू पिदनेत ग्वाहालि याना दिउंपि हनेबहःपिं विद्वान्त व पासापित गब्लें हे जिमिसं ल्वःमंके फइमखु। नेपालभाषा व साहित्यया सेवाय् ब्याक्कं जीवन पाना दिउम्ह ज्ञानवृद्ध व वयोवृद्ध हनेबहःम्ह प्रेम बहादुर कसाःजुं जिमिगु उत्साहयात यक्व थकया बिया दिउगु दु। जिमिगु कुतःयात समर्थन यानाः सफूया बारे थःगु प्रतिक्रिया व मन्तव्य नापं च्वंका बिया दिउगुलिं वय्कः प्रति जिपिं आभारी जुया च्वना।

अनंलि सफुलि तयेमाःगु ब्लक त दयेकेत जिमिगु मनं तुनाथें चित्र दयेकाः ग्वाहालि याम्ह किजा अथवा पासा हे धासां जिउम्ह जीवन राजोपाध्याययात दुनुगलंनिसें यक्व सुभाय् दु। हिसि प्रेसया थुवाः पासा पुष्पबहादुर चित्रकारजुं नं सफू छापय् याका दिउगु जक मखुसे मेमेगु माःगु सल्लाः नापं बिया दियाः यक्व ग्वाहालि यानाः जिमित तःधंगु गुन याना दिउगु दु, उकिं वय्‌कयात नं यक्व धन्यवाद बिया च्वना। अनंलि जिमित सफू च्वयेत न्ह्यध्वायेगु नापनापं फक्व सामग्री ताःलाकेत व मेमे कथं नं ग्वाहालि याना दिउपिं यक्व पासापित ला न्ह्याक्व सुभाय् छाःसां गाइमखु।

१. च्वसुया नांया न्ह्यःने ☐ थथे चीं दुगु बलदेव जुजुं, अले △ थथे चीं दुगु सुरेन्द्रमान श्रेष्ठं च्वःगु खः।
२. थ्वबः किपातय् च्वंगु देगःया लुखा खड्ग आकारय् दयेकाःतःगु खः धयागु खँ "खड्ग सुरक्षाया प्रतीक" च्वसुइ दु। थ्व च्वसु ने. सं. ११०४ दँया "ह्लाय्‌कं" दँ पौले नं पिहां वये धुंकूगु दु।

– च्वमिपिं

जिगु छ्वःवाःचा

थ्व हे आश्विन ७ गतेयागु खँ खः । श्याम डी. कुम्हाः भाजुयागु पौ ज्वनाः मिसा छम्ह जिथाय् वल । मिसा दक्षिण अमरीकाया उरूग्वे धयागु देशयाम्ह जुया च्वन । व छम्ह पर्यटक । थःगु देशं पिहाँ वःगु क्षिस्वला दये धुंकल । विभिन्न देश चाःहिला आः नेपालय् थ्यंकः वःगु । 'ल्हासा गेस्ट हाउस' धाःथाय् च्वंच्वंगु जुया च्वन, वयात नेपाः न्हूगु हे संसार थें च्वन हँ । अकिं सँझ्याः दुगु छेंय् च्वनाः नेवाः संस्कृतिया बारे अध्ययन याये मास्ते वल हँ । उकिया निम्ति जि वयात सहयोग याये माल हँ धाल ।

जिमि मां तस्सकं मफया च्वंगुलिं व थन च्यान्हु गुन्हु जक च्वने तिनि धाःगुलिं जि वयागु इच्छा पूवंका बी मफुत । लिपा स्वला–पिला हे च्वनेगु यानाः वये धयाः व वन । खँ सिधल । तर नेपाःयात वं न्हूगु संसार भाःपूगु जिगु निम्ति न्हूगु खँ जुल । अमरीकायात झीसं न्हूगु संसार धायेगु । थौं अमरीकायाम्ह छम्ह पर्यटकं नेपाःयात न्हूगु संसार धाल । अद्भुत मखुला थ्व ? तर, मखु । छत्ति अद्भुत मखु । न्ह्याथाय् वंसां वहे पहयागु छेँ, व हे पहयागु लँ, व हे पहयापि मनूत, वहे थाय्, व हे चालाबाला, व हे थिति–रीति

व विधि व्यवहार स्वया व:म्ह मनुखं नेपालय् फुक्क फुक्क हे पा:गु खंबलय् वयात नेपा: न्हूगु संसार थें च्वनीगु स्वाभाविक ख:। नेपा: या:गु संस्कृति यूरोपयागु संस्कृति नाप आकाश पाताल धयाथें हे पा:। पूर्वीय सभ्यता व संस्कृति लिसे हे नं जो: ला: धाये मजिउ। उकिया अर्थं नेपा: अज्ञ नं सिमसिमबाज्याया जमानाय् लिकुना: थन धोंग्गी पुलां अवस्था हे तिनि ला ले? भौतिक क्षेत्रय् लिकुंगु खये फु। तर, सांस्कृतिक क्षेत्रय्? पैंगोडा शैलीयागु देग: व संज्या: दुगु छेंयात कया: वास्तुकलाया विचार याना: स्वत धा:सा नगुने सन् १९८३ या सितम्बर महीनाय् पश्चिम जर्मनीया म्यूनिक शहरय् प्रदर्शनी जूबेलय् नेपालकक्षया निर्मित थ्व हे पैंगोडा शैलीयागु छें निर्माण जुल। मेमेपिनि नं थ:थ:गु देशया कक्षया निर्मित थ:थ:पिनि पहयागु छें दयेकूसां प्रदर्शनी क्वचायेव फुक्क थुनाछ्वत। तर, नेपा:यागु पैंगोडा शैलीयागु छें विशेष कलां जा:गु, सुयागुं नाप जो:मलागु जूगुलिं वयात ल्यंका हे तयेगु खँ अनयागु नगर सभासदं को:छित, प्रदर्शनीया आयोजकयाके धेबा पुला: न्याना: उकिया संरक्षण याना तल। अथे हे स्वीजरलैण्डया जूरिचय् जूगु प्रदर्शनीइ 'नेवार चोक' धका: नेवा:तय्गु चुक थें दयेका: ब्वया त:गु हे दकले सकले आकर्षकगु वस्तु जुल। जापानय् थौंकह्नय् गुगु एक्सपो - ८५ प्रदर्शन जुया च्वन उकियागु नेपाल कक्ष दयेकेत व छायेपेत नेपालंनिसें कालीगरत व कलाकारत वंगु दु। थ्वनं गुम्बा पह वइगुलिं मेमेगु देशयागु स्वया: अवश्य पाई धयागु विश्वास दु। थुकथं नेपा:यागु वास्तुकला खनीबेलय् विदेशी-तय्सं विशेष याना: यूरोपी कला:विद्तय्सं न्हूगु संसारय् वया च्वना थें तायेकल धा:सा छुं अद्भुत मखु। थथे हे जुया: जुइमा: नेपाली पना: क्यंनेत श्री ५ या सरकारं नं न्हूगु छें दयेके बेलय् पैंगोडा शैली वयेक पो तयेमा: धका: नियम दयेका व्यूगु। १३०० दँ न्ह्यो जग हे मतसे दयेका त:गु मरुसतलय् श्री जुजु वीरेन्द्र बीर विक्रम शाह देवं माल्डिभ्सया राष्ट्रपतियात स्वागत याना: श्रीगु वास्तुकलाया कदर

यायेमा: धका: राष्ट्रिय व अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रय् ध्यानाकर्षण यानां विज्यात। हालसालय् तिनि जीर्णोद्धार जूगु थँबहिली च्वंगु कामरूप कामाक्षा, ज्वालामाई व दक्षिनकालीया देगलय् श्री ५ बडा महारानी ऐश्वर्य राज्यलक्ष्मी देवीं पूजा याना बिज्या:गु नं थ्व हे उद्देश्यं जुइमा:।

थ्व जुल वास्तुकला व स्थापत्य कलायागु खँ, नेपा:गालय् दुहां वये सायं सकसिगु मिखाया न्ह्योने ञ्वाताहां दनाच्वनीगु वस्तु। अथे हे झीसं याना वया च्वनागु आपालं ज्या खँ दु। थुपिं तुरन्त खनीगु वस्तु मखु। निन्हु–प्यन्हु थन चा:हिला: नेवा:त नाप भेलय् पुना: स्वत धायेव तिनि खनीगु वस्तु थुपिं ख:। झीगु थितिरीति व व्यवहारया हे खँ काये का। याका वया च्वन। याना वया च्वन। याकूम्हसिनं छाय् याका धका: धाये फुगु मखु। न या:म्हसिनं छाय् याना धका: धाये फु। याका च्वनागु व याना च्वनागुया महत्त्व थूगु मखु। भो कुना: श्राद्ध यायेगु धा:थें न्हापांनिसें याना वया च्वंगुलि याना धायेगु बाहेक मेगु धाये फुगु मखु। अबु-आजापिसं याना च्वंगु झीसं मचांनिसें खं। त:धी जुल कि उकियागु हे नवकल याना: झीसं नं यायेगु जुल। उकियागु रहस्य व महत्त्व धा:सा झीसं स्यूगु मखु। सत्तीम्ह द्योया वास्ता मरु धा:थें थम्हं याना च्वनागु ज्याखँया वास्ता झीत मरु। छाय् यानागु धका: सीकेगु च्यूता: झीसं भ्या: हे मयाना। तर, पिनें व:म्ह पर्यटकं खँनीबेलय् बरा अद्भुतगु वस्तु खं थें जुया च्वनी। थुकियागु रहस्य सीकेत व उत्सुक जुई। अनुसन्धान याये मास्ते वयेकी, याई। वं अनुसन्धान याना: पिकयात:गु सफू व्वना: झीगु थितिरीति व विधि–व्यवहारया खँ झीसं सी। झीसं छुं मस्यू, इमिसं फुक्क फुक्क हे स्यू धका: ल्हा: पुइकी, सन्तोषया सास: ल्हाई। तर थथे सन्तोष यायेगु झीगु निम्ति त:धंगु शरमया खँ मखु ला? थ:त थम्हं म्हमसिल, म्हसीकेगु कुत: नं मयात। फल-स्वरूप झीपिं न्हियान्हिंत्थं गालय् कुतुवँन, धोपय् तुंन। ह्याउंमचा बेलय्निसें थ: मचातय्त थ:गु भाय् मस्यंसे कत: भाय् स्यनेगुली

गवं ताईपि, मचांनिसें च्यो-बुद्धि बोगु व चरित्र हत्या यायेगुली न्हाय् तप्पुकींपि नेवा:तय्‌गु छु खँ ल्हाये !

थ्व हे खँ वा:चायेका: बलदेव जुजु व सुरेन्द्रमान श्रेष्ठ भाजुपिं निम्हसिनं नेवा:तय्‌गु संस्कृतिया बारे वात्त वाला: स्वयेगु व सीकेगु कुत: याना दीगु तस्सकं सराहनीय व प्रशंसनीय जू । अथे ला मेंपि विदेशीतय्‌सं नं झीगु संस्कृतिया अनुसन्धान व अन्वेषण याना: उकियागु रहस्य व महत्वयात सकस्यां न्ह्योने ब्वया बीगु व उला बीगु बांमला:गु खँ मखु । झीगु मिखा चायेका ब्यूगुली इमित झीसं न्ह्याक्को धन्यवाद व्यूसां मगा: । अथे नं थ्व पुस्तकज्ञान व न्यनाज्ञान जक जुल । झीसं हे यात धा:सा व्यावहारिक ज्ञान हे जुई । छाय् धा:सा झी थ:पिसं हे याना वया च्वनागु झीगु हे खँ थ्व ख: ।

थ्व सफुली वय्‌क:पिस च्याता वस्तुया अनुसन्धान याना दीगु दु । च्यात्तां झीगु मिखां खना च्वनागु व झीसं भोग हे नं याना च्वनागु ख: । खया: नं झीत छु नि छु थें जुया च्वन । रहस्य व भेद मस्यूगुलि झी नेवा:तय्‌सं हे थ्वयात न्हंका छ्वयेगु, तंका छ्वयेगु कुत: याना च्वन । विदेशी वस्तुया विदेशी ज्या-खँया अनुकरण यायेगुली हे त:धंछु चाया च्वन, थ:गु संस्कृतिया कुं खिना: कुंचय् लाकमं प्यंका च्वन । थुलि अप्पो दु:खया खँ छु दई ! वास्तवय् नेपालयागु प्राचीन व परम्परागत संस्कृतिया विरोध याईपित झीसं छगू कथं अराष्ट्रिय तत्व धा:सां जिउ । कारण, थ्व संस्कृति हे पर्यटन उद्योगया मूल लगानी ख:, नेपा:यागु आर्थिक उन्नतिया छगू दुकुलुगु स्रोत अथवा मुहान् ख: ।

आ: बलदेव जुजु व सुरेन्द्रमान भाजुपिसं याना दीगु अनुसन्धानया विषययात संक्षेपं वाला स्वये । 'नेपा:या तान्त्रिक द्य:त' धा:गु लेखय् 'महाद्य: व नारांद्य:थें ज्या:पि पौराणिक द्य:त स्वया: आगंद्य: व दिगुद्य:थें ज्या:पि तान्त्रिक द्य:त जीवननाप अप्पो सत्ती'

धयातःगु दु । थ्व खँ अवश्य खः । बुसँनिसें मसीतल्ले झीसं याना च्वनागु थितिरीति गुलि दु फुक्क तान्त्रिक विधि-विधानय् आधारित जुया च्वंगु दु । पौराणिक द्यो जुइमा बाय् तान्त्रिक द्यो जुइमा फुक्क द्यो वास्तवय् काल्पनिक व प्रतीकात्मक द्यो खः । विभिन्न ऋषि मुनि, तपस्वी व सिद्धपिन्सं थःपिनिगु ज्ञानं खं थें द्योपिनिगु रूप, रंग व ध्यान दयेकाः द्योपिं सृष्टि यानातःगु खः । द्यो वहे जूसां द्योया रूप पानाः वयात स्वयेगु दृष्टिकोण पाई व हे माथं वयात यायेगु व्यवहार पाई । व्यवहार अनुसार हे देवं नं वरदान बी । नासःद्यो अर्थात् नृत्यनाथ धाःसां, विश्वकर्मा धाःसां, भैरव धाःसां व हे महाद्यो खः । अथे हे अष्टमातृका, नवदुर्गा, दशमहाविद्या न्ह्यागु धाःसां व हे महाद्योया कलाः महादेवी खः । वैष्णवतय् निर्मित गनेद्यो लड्डु व लँ जक नइम्ह जूसा तान्त्रिकतय् निर्मित व हिफःद्यो जुयाः म्वाःहि घुतुघुतु त्वनीम्ह खः । भगवान् बुद्ध हे नं तान्त्रिक मतानुसारं अथवा महायानी मतानुसारं समन्तभद्रयागु रूपय् शक्ति सहितम्ह जूवनी । अां हां यानाः चचा हालाः पूजा याइ वेलय् गुलुपातय् नं ला, न्या व छ्यें तयाः नई । उलि जक मखु, अहिंसा व शान्तिवादी द्योपिनिगु पूजा पञ्चामृतं याये धुंकाः लयसिवा जोलं धकाः मोहनि स्वनाः ला व अय्‌ला तयाः सम्हय् जोलनं पुज्याये माःगु थिति नेपाःयागु बौद्ध समाजय् दु । नारां द्योया अवतार धाःम्ह नरसिंह द्योयाथाय् ला तयाः मलःजा नकीगु व खतय् तयाः वयागु जात्रा याइगु, थयात जीवबलि बीगु नं तान्त्रिक मतं हे मखुला ? द्योपिं फुक्कसित सृष्टि यानातःम्ह मनू हे ला खः नि । वया यत्थे । तांन्वःथाय् च्वंम्हं लँ व लड्डु नकूसा चिकुथाय् च्वंम्हस्यां सम्हय् नकल । थः छु नल द्योयात नं वहे नकल । न्ह्यागु नकूसां देवं क्वाप्प क्वाप्प याना च्वंगु दु । थ्व यः थ्व मयः धकाः भेदभाव याइम्ह ला व ख हे मखु । थुकथं द्यो धयाम्ह प्रतीक स्वरूप दया च्वंम्ह ज्ञानया मूर्ति जूगुलिं वयागु ध्यान बांलाक सीकाः वयागु भाव-भक्ति यायेमाः राष्ट्रिय झण्डा, पार्टी झण्डा धयागु राष्ट्रया व पार्टी सिद्धान्तया प्रतीक

खः। न्ह्यात्थें ज्याःम्ह मूर्तिविरोधीं नं थःगु राष्ट्रया झण्डायात, थःगु पार्टीया झण्डायात हनाबना याना च्वंगु दु। क्रिस्तानतय्सं क्राइस्टयागु क्रस चिन्हयात, मुस्मांतय्सं शुक्लपक्षया न्हूगु तिमिलायात तस्सकं मान्यता बिउ। अकिं थःथःगु विश्वास अनुसार प्रतीक रूपी मूर्तियात पूजा यायेगु मुनासिब हे जू। बरु गुगु मूर्तियात थम्हं पुज्यायेगु खः उगु मूर्तिया बारे गाक्क ज्ञान थःके दयेमाः। अन्धश्रद्धा व अन्धविश्वास यात झीसं हाकुतिना छ्वयेमाः।

आः वई खँ सम्हय् यागु। सम्हय् धाये मात्रं धाला व लम्पिचा झीगु न्ह्योने च्वँःवई। गथे नैवेद्य धायेबेलय् बजिया द्योने घ्यः व साखः च्वनी, अथे हे सम्हय् धाल कि स्याबजिया द्योने मुस्या-पालु व ला च्वनी। धाला व लम्पिचा गबलें हे बाइ मखु। शैव जुइमा बाय् बौद्ध, निखलःयातं तान्त्रिक मतं छगू हे यानातःगु दु। छम्हसिनं नमो शिवाय धाःसा मेम्हसिनं नमो बुद्धाय धाई। पञ्चम-कारया सूत्रं हनाः निम्हसितं छम्ह हे यानातःगु दु। अकिं सम्हय् नेवाः मात्रया हिनूहिनुली न्ह्याना च्वंगु दु। यँयाः ला सम्हय् नखः हे जुल। हाथु द्यःयाथाय् जक मखु कि छेँखा पतिं सम्हय् बियाः थों हायेके माः। "ला छकू वयेक सम्हय् बजि" धयाः सम्हय् पवँः वनेगु चलन हे झी दु। पाहाँचःन्हे बेलय् खः जात्रा याई। अबेलय् हे नं द्योयात पूजा याये धुंकाः सम्हय् बी थों हायेकी। थुकथं सम्हचं नेवाःतय्गु जीवनय् पलाः पतिं, हूचा पत्ति थाय् कया च्वंगु दु। अकिं श्रेष्ठ भाजुं झीगु तन्त्रय् सम्हय्या गुलि तक महत्व दु धयागु खँ झी पूर्वजपिसं सम्हय्या विधि पूजा यानाः अष्टसिद्धि तक प्राप्त याना वंगुलिं क्यना च्वंगु दु' धयादीगु खःगु हे खँ खः। अंला गाः ३ कुन्हु वसुन्धराया धलं दँनी पञ्चामृत तयाः पालं याइ बेलय् नं सात्विक भोजन हे याई। कन्हय् कुन्हु बिजं धकाः वसुन्धरा वतंया विसर्जन याये धुंकाः सम्हय् तया कुमार पूजा याई, ला व अयला भक्ष याई।

नेपाःयात कुमारीया देः धाई। अकिं हे मखा न्ह्याग्गु तःधंगु पूजाय् नं कुमारीयात विशेष महत्व बियाः पूजा मयासे मगाः व हे सम्हय्जोलं तयाः। कुमारीया ल्हातं झी जुजु सिन्हः तिना बिज्याइगु नं थ्वहे कारणं मखु ला ? थ्व का सम्हय्यागु महत्व। थ्व हे याइम्हसित धाई नेवाः। थ्वहे नेवाःतय्गु संस्कृतियात धाइगु खः नेपाल संस्कृति।

थुकथं हे 'ख्ये सगं' 'नेपालय् द्यःखः जात्रा', खड्ग सुरक्षाया प्रतीक', 'मोहनी', स्वन्ति नखः' व 'सीकाःभू' यात नं वय्कः जुजु व श्रेष्ठ भाजुपिसं दुग्ययेक वालाः सांगाय् ससि ल्यये थें ल्ययाः अनु-सन्धान याना दीगु दु। थ्व वय्कःपिसं पुस्तक ज्ञानं जक खंकाः च्वया दीगु मखु कि थःपिसं भुक्तमान याना च्वनागु खंयात वालाः मालाः सीका, थुइकाः च्वया दीगु खः। वय्कःपि थःपि हे खः, कपिं मखु। थःपिनिगु खँ थःपिसं हे मालाः लुइका दीगु विशेषकथं महत्वपूर्ण जू। वय्कःपिनिगु थ्व ज्यायात झीसं अवश्य कदर यायेमाः। द्योनें द्योनें लाल काइपिं, द्यांच्वय् च्वनाःन्या बच्छि काइपिं थन यक्कों दु। वय्कःपिं अज्याःपिं मखु। तन, मन व धन बियाः वय्कःपिसं थ्व ज्या याना च्वना दीगु दु। वय्कःपिं आपालं आपालं धन्यवादया पात्र खः।

छगू खँ। झी नेवातय् छ्वय्लाभू धयागु छगू थिति दु। लय्या, खुला, दकिला, बिचाः गुथि, सनागुथि व सी गुथि थें ज्याःगु सिक सम्बन्धी मभिगु ज्या अले ज्याः जंको, थकालि लुइगु, सिलाःभू, मांसाःभू व दीक्षा कर्मथें ज्याःगु तःतःधंगु भिंगु ज्या आदि मोहनि स्वनाः सम्हय्जोल नं पुज्याये माःगु न्ह्याग्गु ज्याय् नं छन्हु न्ह्यो छोय्लाभू यायेगु दस्तूर दु। छोय्लाभू धाये मात्रं छोय्ला दइगु ला जु हे जुल, छोय्लाया नापनापं थों नं दई। थ्व छोय्लाभू धयागु मू ज्याया छन्हु न्ह्यो बहनी याइगु खः। साधारण कथं जक यायेगु व भव्य रूपं अर्थात् तस्सकं हे यायेगु तःधंगु खँ मखु। तःधंगु खँ ला छोय्ला व थों मदयेक

मगा:गु खँ खः । अले थ्व छोयलाभू यायेगुया अर्थ छु ले ? थुकिया अर्थ खः शुद्धीकरण । थौंकन्हय् एकछाके धायेगुया रूपय् तान्त्रिक विधिकथं छोय्‌लाभू यानात:गु खः । छें छखां वँ इलाः, नीसी यानाः लुसि ध्यनाः, सँ खानाः, मोः ल्हुयाः बहनी छोयलाभू याई । छोय्‌लाभू याये धुनेवं छुं नयेमजिउ । अकिं थ्वयात अन्तिम शुद्धीकरण धाये माल । एकछाके धयागु नेवाःतय्‌गु चलन मखु, भासं हे नं थ्व नक्कल जक यानात:गु खः धयागु सीदु । झीगु चलन ला छोयलाभू हे खः । थुकथं ला नयाः थों त्वनाः यायेगु शुद्धीकरण गज्याःगु धकाः मनूतय्‌सं धाये फु । तर, छगू खँ बिचाः याये माःगु छु धाःसा थ्व नेपाःयागु खँ खः, अकिं नेपाःयागु मिखां हे थ्वयात स्वयेमाः । हिन्दूस्तानी अथवा बनारसी मिखां व चश्मां स्वयां बांलाक खनी मखु ।

वज्राचार्य धयापिं बौद्धतय् पुरोहित खः । बौद्धतय्‌सं हिन्दू द्योयात मानय् याइमखु धयागु मनूतय् धारणा । तर, नेपाःयापिं बौद्धत बरो विचित्र । कालभैरव व श्वेतभैरव अले शोभाभगवतीया जक मखु कि पलांचो भगवती, नःक्वाः भगवती व मनकामनाया पूजारीनं वज्राचार्यपिं । शंकराचार्य नेपालय् वये न्ह्यो पशुपतिया पूजारी नं वज्राचार्य हे । महांकाःद्योया पूजारी व पाःलाः जक मखु कि संस्थापक समेत वज्राचार्य । अथे हे लुमन्हि अजिमा थें ज्याःम्ह पीठ अजिमाया संस्थापक नं वज्राचार्य । विघ्नान्तक भैरव व म्हय्‌पि अजिमाया संस्थापक नं वज्राचार्यपिं हे । अले थ्वहे वज्राचार्यपिं खः लयसिवा जोलं पुज्याइपिं व कुमारी पूजा यानाः वसुन्धरा व्रतया कन्हय् कुन्हु ला नयाः अय्‌ला त्वने जीकिनि । थुकथं नेपालय् सम्हय्‌यागु तःधंगु महत्व दु । मद्य, मांस, मीन, मुद्रा व मैथुनया प्रतिनिधि स्वरूप थ्व सम्हय् तान्त्रिकताया छपाः न्हायकं खः । वज्राचार्यपिसं तारा, वसुन्धरा व लोकेश्वरथें ज्याःपिं शान्तिवादी द्योपित पुज्याइबेलय् पञ्चामृतं पुज्याःसा आजु, अजिमा व कुमारीपित पुज्याइबेलय् पञ्चमकारं पुज्याई ।

अकि ख्ये सगं बी न्ह्यो धौसगं बिया: पञ्चामृतं नि ह्लापालाक पुज्यायेगु चलन जुया च्वंगु । थुकथं नेपा:यापिं बौद्धत पञ्चामृत व पञ्चमकार नितां ग्रहण याना: समन्वयवादी नीति ज्वना च्वंपि ख: कट्टरवादी मखु ।

थथे जूगुलिं ओसं ओत म्हसीके माल । ओ थौं तना च्वंगु दु, फुना वना च्वंगु दु । सि हे मसीकं छत्थुं कुंखिनेगु व बहिष्कार यायेगु बांमला: । थ:पिनिगु विशेषता थ:पिंके दु । थ:पिनिगु हे दयेक दयेकं सुयाकें न्ययेका: जुइ मा:गु मरु । ह्लापालाक तना वना च्वंगु लुइके माल । फुना वना च्वंगु मफुके माल । छु छु दयेके माल, छु छु भिके माल धका: बिचा: यायेगु खं अले तिनि वई । धन हे जक शकतां मखु । ध्व छगू भौतिक पदार्थ ख: । भौतिक पदार्थ धयागु थौं दया: कन्हय् मदये नं फु । अकि धनया नापनापं मन नं दयेमा: । भौतिक पदार्थयात मानसिक अर्थात् आध्यात्मिक दृष्टि स्वया: भिंगु ज्याय् भिंगु खँय् छ्यला: जगतोहिताय यायेमा: । मां बौ मदय्कं मचाखाचा दइ मखु । प्राचीनता मदयेकं आधुनिकता दइ मखु । छु वैज्ञानिक ख:, छु अवैज्ञानिक ख: बिचा: याना: स्वत धायेव तिनि सी दई । वा पाकय् जुया: स्व: स्व:थाय् म्हासुसे च्वनीगु बखतय् पृथ्वीया प्रतीक स्वरूप वसुन्धराया धलं बंला गा: तृतिया कुन्हु दनेगु यानात:गु वैज्ञानिक ला कि अवैज्ञानिक ? वा लया हया: सकस्यां छेंय् अन्नया भकारी जायेतयनीगु बखतय् अन्नया द्यो अन्नपूर्णाया जात्रा याना: हर्षबराइं यायेगु यानात:गु वैज्ञानिक लाकि अवैज्ञानिक ? ओ उलिमछि नख: चख:, थितिरीति दु । फुक्क थथे हे ख: । बांलाक वाला: बिचा: याना: स्वत धा:सा तोह मदयेक, कारण मदयेक यानात:गु छुं खनी थें मच्वं ।

मुख्य खं,- मथुइक मसीकं सुयातं हेला यायेगु, नाग:तुग: यायेगु बांमला: । आज्जु व अजिमाया देशय् च्वंच्वंनापिं थौसं आज्जु

व अजिमायात पुज्याना च्वंनागु नं दु, हनाबना याना च्वंनागु नं दु। इमि सन्तान झी जूगुलिं इमिसं याना वंगु ज्याया रहस्य झीसं सीकेनु। इमिगु ज्या थौंयात मल्वः थें च्वंन धाःसा उगु अवस्थाय् तिनि वांलाक बिचार याना: माःगु सुधार झीसं याये, संशोधन याये अथवा हिलाबुला याये। आधुनिकता धाधां मिखा तिसिनाः कपिंनिगु नक्कल मयाये।

प्रेमबहादुर कसाः

२०४२-६-२३-४

नेपाःया तान्त्रिक द्यःत

थ्व विश्वय् छक्वः मिखा ब्वयेका स्वत धाःसा थी थी धर्म व संस्कृति हना वयाच्वंपि थी थी हे मनूत खने दइ । न्ह्यागु हे धर्मय् जूसां फुक्कसिनं थःथःगु धर्म, जात व समाजयात ल्वयेक द्यः मानेयानाः थःथःगु संस्कृतिया परिचय बिया वयाच्वंगु दु । धात्थें हे धायेगु खःसा "द्यः धयाह्म द हे मदू, थ्व अन्धविश्वास जक खः" धकाः हालाजुइपिं आधुनिकतावादी धका थःत न्ह्यब्वयेत कुतः याइपिं मनूतसें नापं सी धुंकूपिं तःधंपिं मनूतय्गु "बुंह्नि हनेगु" धकाः द्वलंद्वः धेवा फुकाः समारोह यासें किपाय् स्वाँमाः क्वखायेकाः जात्रा यानाः द्यः पूजाया रूपयात स्वीकार याना च्वंगु दु । थते द्यः मानेयायेगुलि नं थःथःगु संस्कृति दु, अले व हे संस्कृतिकथं द्यः पुज्यायेगु पहः नं थी थी हे दु ।

मनूतय् जीवनय् संस्कृति धयागु खँ तच्वकं तः धँ । विचार-वान् मनूतसें संस्कृतियागु ख्वाःपाः स्वयाःहे मनूतय्गु सभ्यताया जाः (स्तर) सीका कयाच्वनि । उकिला विद्वान्तसें संस्कृतियात सभ्यताया ख्वाःपाः धका धाइगु । संस्कृतिइ मनूतय्गु सामाजिक किपा, व्यक्तित्व व गौरव दयाच्वनि । संस्कृति धयागु मचातय् ह्नाते थें अर्थे दयेका तःगु मखु, उकिइ दार्शनिकतापूर्ण रहस्यं जाःगु अर्थ सुलाच्वंगु

दयाच्वनि। अथे जूगुंलि स्वाभिमानी मनूत थ:गु गौरवपूर्ण संस्कृतिया रक्षा यायेत मालावन धा:सा थ:गु ज्यान तकं पायेत लिचिलि मखु, नये हे मखंसा नं थ:गु संस्कृति त्व:ति मखु ।

झीगु नेपा: गाले नं द्य: हनेगु खँय् थ:गु हे रीति व परंपरा दु। थुकी तत्त्वकं सीकेव:गु रहस्यं जायाच्वंगु खँत भतिचा वालास्वयेवं हे खने दया व: । थौंतक विश्वया मिखाय् नेपा: दे:या गौरव च्वत्लचाना च्वंगु थ्व हे थ:गु तालगु संस्कृति याना: ख:, थ्व हे संस्कृति याना: सुंलिसे ज्व:मला:गु अस्तित्व दया च्वन । आ: थन नेपा:मि-पिसं हना त:पि द्य:तय् बारे सांस्कृतिक मिखां स्वया: चर्चा याये ।

नेपा: गालय् पौराणिक द्य:तय् सिकं तान्त्रिक द्य:तय् यक्व महत्त्व खनेदु। खजा महाद्य:, नारानद्य: आदि पौराणिक द्य:तय्त पूजा हे मयागु ला मखु, एकादशी खुन्हु अबसं च्वना: पशुपति दर्शन यायेगु चलन दुथें नारानद्य:या मन्दिरय् वना: द्य: पुज्याना च्वंपि नं यक्व दु। अथे जूसां नेपा:मितय् जीवनय् तान्त्रिक द्य:त गुलि सत्ती उलि नारानद्य: महाद्य: मजू। आगंद्य:, दिग्द्य:, थुज्व:पि तान्त्रिक द्य: तय् पूजा यायेगु अनिवार्य हे जुया च्वंगु दु। धाये माल धा:सा थनया तत:धंगु नख: चख: फुक्कं तान्त्रिक द्य: तय् जात्रा वा पूजा लिसे स्वाना च्वंगु दु। तान्त्रिक द्य:तय्गु पूजाया प्रसाद कया तिनि भ्वय् नया: नख: हनेगु जूगुंलि तान्त्रिक द्य:तय् पूजा मयासे हे मगा: । झीसं खना च्वनागु दु पाहाँचन्हेवले कंग, न्यतमरू, लुंमरि आदि अजिमां द्य: तय्त बलि बिया: पुज्याना: थ:थ:गु लागा-लागाय् च्वंपि मनूतय्सं प्रसाद कया: नख: हना च्वनि, अथे हे यँया, मोहनीबले नं त्वा:-त्वालय् च्वंपि द्य:तय्त पुज्याना: अले छें-छें नं तान्त्रिक द्य:त स्थापना याना: बलि बिया: वा सह्मय् जक छाया:सां विशेष पूजा याइ, अले उकिया हे प्रसाद कया: ह्लचइफुक्क भ्वय् नया: नख: हनि। दिगु पूजा नं थन च्वंपि मनूतय् मयासे मगा: । न्हूह्म भौमचा व न्हूपि

मचातय्‌त दिगु द्यःया थाय्‌ दुत्यंके माः । अथे जूगुलिं तान्त्रिक द्यः पुज्यायेगु अनिवार्य जुयाच्वंगु दु । महाद्यः, नारानद्यःया पूजा अनिवार्य मजूसे इच्छाधीन जुया च्वन ।

राजनीतिया मिखां स्वयेबले नं नेपाः देःयात तान्त्रिकद्यः कुमारीया राज्य धाइ । यँलागा चौथी (आश्विन कृष्ण चतुर्थी) खुन्हु श्री ५ महाराजाधिराजं वसन्तपुरय्‌ च्वंह्म म्वाःद्य कुमारीया ल्हातं तिका कायेमाःगु चलन छ्यलाःहे वयाच्वंगु दु । छुं दँ न्ह्यः (महा लेखापरीक्षण कार्यालय दये न्ह्यः) फुक्क सरकारी कार्यालयया ल्याः स्वइगु "कुमारी चोक" धयागु कार्यालय दुगु खः । थुकिं नं सी दु, थन कुमारीद्यःया नामं शासन जुया च्वंगु खः । थते हे झिनिदँय्‌ छक्वः तान्त्रिक द्यः भद्रकालीया ख्वाःपाः पुयाः द्यः जुयाच्वंह्म मनूया ल्हातं सिद्ध दुवातय्‌, अथे हे झिनिदय्‌ छक्वः पचलिभैलः द्यः या ख्वाःपाः पुयाः द्यः जुया च्वंह्म मनूया ल्हातं भुतिसलय्‌ जुजुं खड्ग हिला कयाः सिद्धि कायेमाः । वंशावलीइ च्वयातः कथं लिच्छवि जुजु गुणकामदेवं तान्त्रिक द्यः महालक्ष्मीं ह्मगसय्‌ आज्ञा जूकथं खड्ग आकारय्‌ च्याह्म अजिमा द्यःपिं स्थापना यानाः ये देः दयेकूगु खः ※ । व हे अजिमा द्यःत व आजु द्यःयात देःया रक्षा याकेधा लागि स्थापना याना तःगुलिं नेपाः मिपिसं विशेष श्रद्धा तयाः इमित पुज्याना च्वन । नेपाः गाले गुलिं नं सी गुथि त दु, उकिइ नं गुथियारतय्‌ पालंपाः यानाः दँय्‌दँसकं उज्वः-पिं तान्त्रिक द्यःत हे विधिपूर्वक पुज्यानाः फुक्क मुनाः उकिया प्रसाद कयाः सीकाःभु यानाः गुथि हना च्वनि । थते नेपाःमितय्‌ जीवन लिसे फायेमफइकथं स्वापु दयाच्वंपिं जूगुलिं थन तान्त्रिक द्यःतय्‌ तःधंगु महत्त्व दुगु खः । थ्व नेपाः देः यागु हे विशेपता खः । पशुपतिइ महास्नान खुन्हु नं पशुपति महाद्यः यात जा थुयाः सात्त्विक भोग छायाः पुज्या-येगु नापनापं उकिया हे छगु अंगया रूपय्‌ दक्षिणपाखे च्वंह्म भैलः द्यः

※ "खड्ग सुरक्षाया प्रतीक" च्वसुइ स्वयादिसँ ।

(कीर्तिमुख भैरव) यात म्ये व दुगु स्याना:हे पुज्यायेमा: । थ्व फुक्क खं सीदु, नेपा:गाले तान्त्रिक द्यःपिनि प्रधानता दु । आ: थ्व तान्त्रिक द्य:तय् बारे छक्व: अध्ययन याना स्वया: छु भति सीके फुगु खँत थन न्ह्यब्वयेगु ज्या याये ।

दक्व सिबे ह्लापां थुमिगु नांया बारे विचा: याना स्वयेबले छु खनेदु धा:सा थुमित शास्त्रीय नां मतसे गुलिसितं थाय्यात कया: गुलिसितं द्य:या प्रकृतियात कया: नेपाल भाषां हे नां छुना त:गु दु । पासिक्व अजिमा, फिब्व अजिमा पिनिगु नां थाय् यात कया: छुनात:गु दु धा:सा थ्वं ह्यायेकिह्म द्य: जूगुलि ह्याथु द्य:, देग: या गालय् म्येछ्योंया वघँय् तँ तँ याना तयेमा:गु चलन दुह्म जूगुलि व द्य:यात न्यतमरू अजिमा धका द्य:या प्रकृतियात कया: नां छुनात:गु खनेदु । गुह्मसियाँ धा:सा नामकरण लिसे किम्बदन्ती नं ल्वाकज्याना च्वंगु दु । लुमरि अजिमा, लुति अजिमा, लुचुमरू अजिमातय् नामय् चलय्जुया च्वंगु किम्बदन्ती त लुँ लिसे हे सम्बन्धित जुयाच्वंगु दु । अथे हे नै अजिमा, मरूगनेद्य: तय्गु नामय् उज्व:गु हे किम्बदन्ती त दु । कंग, कुलाँय्मरू, असंमरू, ह्यय्पि, फुंसि, पोर्पा, तखती आदि येँया नांजा:पिं तान्त्रिक अजिमाद्य: पिनिगु नांया धा:सा अर्थ हे सिइके मफये धुंकल । थते शास्त्रीय द्य:तय् नांलिसे छुं सम्बन्ध मदयेक थ:गु हे पहलं नां छुना: द्य:त स्थापना याना: पुज्याना तयेगु नेपा:मितय्गु विशेषता हे धायेमा: । आ: थते नां छाय् छूगु ले धायेवले थुकिइ छुं रहस्य दुगु खँ अवश्य तायेकेमा:, अले अनुसन्धान याना: सीकेगु कुत: नं यायेमा: ।

थते शास्त्रय् मदुगु नां छुइगुया छगु अभिप्राय ला पिनेयापिं मनूतय्त सिइके मबिउसे गोप्य तयातयेगु ख: । दे: रक्षा याकेत स्थापना यानात:पिं जूगुलि थन च्वंपिं नेपा:मितय्सं सिवे मेपिंसं ह्मसिके मफयेकेत थते नां छुना त:गु ख । थुकथं द्य:यात ह्मसिके मफुत धायेवं शत्रुतसें थ: पाखे पुइका कया दे: ह्लातय् लाके फइमखु । वंशावली स्वये-

बले द्यःयात वशय् कयाः थःगु ज्या सिद्ध याना वंगु यक्व किंवदन्ती त खने दु । स्वर्गया रक्षा यानाच्वंह्म तलेजु द्यःयात लंकाया जुजु रावणया काय् मेघनादं ह्लि ह्लि नरबलि बीगु पाफयाः द्यःयात थःपाखे पुइका काल, अले उकीया हे शक्ति इन्द्रयात त्याकाः इन्द्रजित् धकाः नां जाहेर जुल[1], अथे हे नेपाःया धर्मागत देव जुजुया पाले विक्रमादित्य वयाः बज्र-योगिनीया कराइलय् दायेकातःगु चिकनय् व्हाला व्हाला नंस्वाःगु मसला ह्मय् वुयाः थःगु ह्म चिकनय् पाख यात, अले योगिनी गणपिन्त साक्क मांस भोजन याके धुंका पारसमणि ह्लातय् लाकाः जुजु धर्मागत देवयात हिस्स जुइका बिल । उकिया हे चीं धकाः थौंतक नं अन तः-ग्वःगु कराइ भ्वपुइका तःगु ह्नीसं सक्वय् स्वयेफु[1] । उकीं ह्नीसं धायेफु, शत्रुत पाखें देः यात रक्षा याकेया लागि हे थन च्वंपि द्यःतय्त गोप्य तयेगु क्रमय् थते थःगु पहलं नां छुनातःगु खः ।

मेगु खँ थन छु दु धाःसा थते द्यःतय्त छुनातःगु अजुगति चायापुगु नामय् तान्त्रिकता नं दु । थ्व कूटभाषां ना छुना तःगु खनेदु । गथे देगःया त्वनासि तयातःगु अश्लील मूर्तिया अर्थं मलः जुइ मफयेकेगु धका प्रचारय् धया तःसां दुने गोप्यरूपं बीज मन्त्रया चिं याना तःगु खः धका तन्त्रशास्त्रया विद्वानतय्सं धया च्वंगु दु[2], अथे हे थ्व नामय् नं उज्वःगु हे तान्त्रिक मिखां स्वत धाःसा उज्वःगु हे रहस्य खने दई धयागु खं पत्याः यायेबः जू । उदाहरणया लागि लुँमरि अजिमाया नां यात कयाः स्वयेफु । भद्रकाली अजिमायात लुँया मधि बिइ धकाः ह्मयेका तन्त्रशास्त्रय् निपुण जुयाच्वंह्म सबल बहाःया शाश्वत बज्राचार्यं हःगु धकाः वंशावलीइ च्वयातःगु दु[3] । थन बिचाः यायेमाःगु खँ छु धाःसा लुँया मधि बिइ धायेवं अजिमाद्यः छाय् प्रसन्न जुयाः वल जुइ ? लुँया मधि नये जिउगु नं मखु वा तिसा यानाः तियेजिउगु नं मखु । बरू लुँया तिसा बिइ वा लुँया देगः हे दना बिइ धाःसा द्यः लय्ताइगु स्वाभाविक जू । उकीं थ्व स्पष्ट जू, लुँया मधि बिइ धाःगु धात्थें

लुँयागु हे मधि दयेकाः छायेगु धाःगु अवश्य हे मखु, विशेष महत्त्वपूर्ण जुयाच्वंगु गुप्तपूजा यानातये धाःगु खः । थते विचाः यानाः स्वयावन धाःसा मेमेपिं तान्त्रिकद्यः तय्गु नामय् नं थते हे तान्त्रिक अर्थ दइ । उकि दन्त्यकथा थुज्वःगु किंवदन्तीतय्त असत्य धकाः ध्याकुने वान्छ्वयेगु स्वया थुकी छु रहस्य दु धकाः दुवाला स्वयेगु हे बांलाःगु ज्या जुइ ।

थौं कन्हे उज्वःपिं द्यःतय्त शास्त्रीय नांलिसे पाय्छि जुइकथं नां दयेकाः छुइगु याना हःगु खने दु । न्यतमरू अजिमायात नरदेवी, कुलांय्मरू अजिमायात रक्तकाली, पालाःद्यःयात संकटा, असंमरू अजिमायात अन्नपूर्णा, अले मरुगनेद्यःयात काठमाडौं गणेश, अथे हे वंगलय् च्वंह्म आजुद्यःयात आकाश भैरव आदि नां छुनाः पुलांगु नांयात म्हुया छ्वयेगु ज्या जुयाच्वंगु दु । धात्थें हे थुकिं यानाः पुलांगु नां त बुलुहुँ बुलुहुँ तनावनिगु अवस्था खने दयावये नं धुंकल । गुलि द्यः तय् पुलांगु नां झीसं मसी नं धुंकल । अथे जूगुलिं झीसं थते न्हूगु नां छुनाः नेपालभाषां छुनातःगु पुलांगु नां न्हंका छ्वयेगु कुतः गुब्लें हे याये मजिउ । सुना नं यात धाःसा झीगु संस्कृतियात आक्रमण याःगु थुइकाः थुकियात पनाः तान्त्रिकतां जाःगु पुलांगु नांयात म्वाकातयेगु हे कुतः याना च्वनेमाः ।

थ्व खँ छगु नं झीसं चायेका च्वनागु दु कि उज्वःपिं तान्त्रिक द्यः पिनि आपालसिया मूर्ति नं मदु । ल्वहँ ग्वाराचा जक तया तःगुलिं द्यःया रूप ध्यान छुं हे सिइमदु । थ्व नं गोप्य तयेगु थःगु हे पहःगु कला खः हानं गुलि द्यःतय् मूर्ति दयाःनं मुख्य द्यः मूर्ति मजूसे मूर्तिइदुने च्वंगु कलश जुयाच्वंगु दु । गथे कि बुंगद्यः, पालाः द्यः तय् मूर्ति क्यनेत जक खः, धात्थेयाह्म द्यःला मूर्तिइ दुने तयातःगु कलश खः । अथे हे हाथुद्यःया ख्वाःपाः नं क्यनेत जक खः, धात्थेंयाह्म द्यः वया लिउने च्वंगु त्यप खः । थते द्यःया मूर्ति मदुगु खँय् नं तस्सकं सीके

ब:गु दार्शनिकता दु।

नेपा: गालय् आपा: याना:तान्त्रिक द्यःत काल्पनिक रूप दुपिं मखुसे मनू हे अथवा मनुतय्गु जीवनय् छचलात:गु वस्तु हे जुयाच्वंगु दु। गुलिखे पुरूसार्थी मनूत द्यः जुयावंगु खँ न्यने दु। मखंस्वा:याह्म छह्म राजोपाध्याय(द्यः बाज्या)या म्ह्याय् आकाशय् ब्वयावना: बिज्या:स: द्यः जुयावंगु खँ न्यंकभनं प्रसिद्ध जुया च्वंगु दु[१]। लुति, लुमरि, व कंग अजिमापिं ह्लापा तता केहें थका धाइगु किंबदन्तीं नं इपिं ह्लापा मनू हे ख: धयागु सिद्ध या:। पचलि भैल: द्यवं कला: तयात:ह्म मिसा लिपा नैंअजिमा जुयावंगु खँ नं पुलांपिं मनूतसें कनाच्वंगु दु। किराती जुजु यलम्बर आजुद्य: जुयावंगु खँ वंगलय् च्वंह्म आजुद्यवं क्यना हे च्वंगु दु। अथे हे जामन: गुभाजु व गुरूमां सिद्ध जुया वंगु चिं धका: कुमारी द्यः छेँया न्ह्यःने लँय् बँया त:लय् लानाच्वँगु देग:या गजुजक जूसां सकसिनं खना हे च्वंगु दु। अथे हे मिखा ब्वयेका: स्वयावन धा:सा आपालं तान्त्रिक द्यःत ह्लापा मनू जुया च्वंगु खँ यक्व हे लुया वइ। आ: थौंकन्हे नं यँया:बलय् खतय् तया: सालाह इपिं गनेद्य:, भैल:द्य व कुमारी द्यः मनूहे ख:नि। अनं ख्वा:पा: पुया: इले ब्यले द्यः जुया: पिहाँ वया: पूजा फइपिं अजिमा द्य: व आजुद्य: त नं मनू हे ख:। मोहनीबले स्वाँ क्वकाइखुन्हु (चालं खुन्हु) खड्ग ज्वना: जिगिजिगि खाखां मनु हे पाया: द्यः जुया पिहाँ वइगु नं झीसं दँय्दसं स्वया हे च्वनागु ख:। अथे हे ह्म पुजा खुन्हु थ:त द्यः भा.पिया: पुज्याना च्वनागु खं नं मनू हे द्यः ख: धयागु खँ क्यना च्वंगु दु।

अनंलि वस्तुयात द्यः भा:पिया त:गु नं यक्व दु। यँया:बले थ्वं तयात:गु स्यपयात हाथु द्यः धका: थाय् थासय् ख: दयेका तयात:गु झीसं स्वयेफु। यँया: पुह्निखुन्हु दलूचा च्याका: उकियात द्यः भा:पिया: पुज्याइ। मोहनीबले खड्गयात हे आगंद्य: भा:पिया: द्य: छें पत्तिकं व मनूतय् छें छें व आगमय् नापं पुज्याइ। योमधिपुह्निखुन्हु नं अन्नयात

द्यः भाःपियाः कू पुज्याइ । अथे हे तान्त्रिकमतं पुज्याइबले नं सह्मय् थापि धाल्चा स्वनाः द्यः धकाः पुज्याइ । थुकि छु सीदत धाःसा नेपाः-मितय् मनू हे द्यःजुइगु या नापनापं थःत जीवन ह्नेत माःगु वस्तुयात नं द्यः भाःपिइगु तःसकं बांलागु, सीके बःगु व दार्शनिकतां जाःगु चलन खः ।

मेगु छगु ल्वः मंके मजिउगु खँ छता छु दु धाःसा देशय् रक्षा याइह्म धकाः उलि महत्त्व बियाः स्थापना यानातःपि गुलिखे द्यः तय् देगः तकं मदयेकाः देशं पिने अथें वान्छ्वयातःपि थें यानातःगु दु, थ्व नं द्यः तय्के शत्रुतय् भिखा मलाकाः गोप्य यायेगु छगु तरीका हे धायेमाः ।

थ्व च्वय् यानागु विवेचनां छगु तत्त्वकं महत्त्वं जायाच्वंगु खँयात उला क्यं । व छु धाःसा नारानद्यः थुज्वःह्म पौराणिक द्यःया पूजा भक्ति यायेगु धयागु थः असमर्थ जुयाः विघ्नबाधालिसे ल्वाये मफयाः द्यःया शरणय् वनेगु खः । उकिं भक्तजन तय्गु प्रार्थनाय् द्यः स्वयं अनेगु रूपय् अवतार कयाः रक्षा याः वयेमाः । भक्तजनत ह्लाः पेंधुंकाः सुंक च्वनाच्वनि । पुराणय् उल्लेख यानातः कथं नारानद्यःया झिगु अवतारं नं थ्व हे खँ क्यं । तर नेपा गालय् च्वंपि तान्त्रिक द्यःतय् पूजा यायेगुया सिद्धान्त शरणवाद मजुसे संघर्षवाद खः । द्यःयात पूजा यायेगु शक्ति प्राप्तिया लागि खः । अले वहे शक्तिया लिधँसाय् जीवनय् वइगु पंगः त लिसे संघर्ष यायेत झी न्ह्यचिलेमाः । थुकि या दसिया रूपय् मोहनीया पायाःयात कायेफु । मोहनी ज्वःछि आगमय् दुने तान्त्रिक विधि पुज्यानाः शक्ति प्राप्त यायेधुंकाः दुष्टतय्त नाश यायेत जिगिजिगि खाखां पायाः धकाः पुजारित हे खड्ग ज्वनाः पिहां वइ । थते हे गुलिखे तान्त्रिक मनूतसें थःगु तन्त्रशक्ति अनेः अनेःगु पुरूषार्थ क्यनाः थः हे तुं द्यःजुया वंगु दु । उलिजक मखु, थःगु शक्ति द्यःतय्त नापं वशय् तयावंगु यक्व न्यने दु । शाश्वत वज्राचार्यं आकाशय् व्वया

वया च्वंह्म महाकाःद्यःयात मन्त्रशक्ति चिनाः तिख्यसिथे स्थापना यानातःगु झीसं न्यना तयागु हे खः । भूमिइ दुसुनाः बिसिउँ वने त्यंह्म भैलःद्यःया छचों ध्यनाः ख्वपय् स्थापना यानातह्म छचों जवह्म भैल द्यःयात दँय्दसँ ख्वपदेःया जात्राबले स्वया हे च्वनागु खः । अथे हे बन्धुदत्त आचार्य तन्त्र साधना यानाः बुंगद्यःयात भम्बःजा रूपय् सालाः कलशय् दुने कुनाः नेपाः हःगु खँ झीके ल्वः मर्मनि । झंगया रूप कयाः व्वया च्वंह्म सक्वया बज्रयोगिनीयात अग्निधर बज्राचार्यं मन्त्रशक्ति सालाः स्थापना याःगु खँ नं न्यना हे तयागु खः । थ्व फुक्क खँतय्सं नेपाः गाःया धार्मिक पूजाया सिद्धान्त शरणवाद मखु धयागु तप्यंक हे क्यना च्वंगु दु । उकिला मेमेगु देशय् द्यःतय् पूजा यायेगु खँ धार्मिक जूर्गुलि राजनीतिपाखें तापाक्क तयातःगु दु । झीथाय् नेपालय् धाःसा राजनीति धर्मलिसे हे स्वापु तयाच्वंगु दु । झीगु देःया जुजु झिनिदँय् छक्वः लुमरि अजिमापाखें अले छक्वः पचली भैलःद्यः पाखें खड्गसिद्धि कायेमाःगु खं नेपालय् राजनीति व धार्मिकताया दथुइ सत्तिगु स्वापु दु धयागु स्पष्ट याः । जुजुं नापं देशय् च्वंपिं जनताया रक्षा यायेत व हे तान्त्रिक द्यः तय् पाखें शक्ति कायेमाःगु खँ धात्थें हे रहस्यं जाःगु व लुमंके बःगु खः ।

थुपिं फुक्क खँतय्सं नेपाःगालय् द्यः तय्गु पूजाया भूमिका चीधं मजूसे तःधंगु महत्त्वं जायाच्वंगु दु धकाः क्यं । उकिं थुकियात सित्तिकं वंगु, अन्धविश्वास व वान्छ्वयेमाःगु धकाः थुइकेगु झीगु तःधंगु द्वं जुइ, वया नापं नेपाः देःया थःगु हे पहःगु अस्तित्व दयाच्वंगु खँय् नं पा वायेगु जुइ ।

तिवः सफूत

१. भाषा वंशावली भाग १
२. कामकलारहस्य–रथी धनशम्शेर ज. ब. रा.
३. लुँमधि अजिमाया वंशावली–वद्रीरत्न बज्राचार्य
४. भाषा वंशावली भाग २

झीगु संस्कृतिइ सम्हय्या महत्त्व

नेपाःदेशय् नेवाःत आदिकालंनिसे हे बौद्धिक विकास याना वया च्वंपिं जाति खः । नेवाःतय् थःगु हे पहलं जाःगु सभ्यता दु, गुगुया थौंतक अन्तर्राष्ट्रिय ख्यलय् नापं विशेषता दया च्वंगु दु । थ्व हे संस्कृतिं थौं संपूर्ण नेपाःमितय्गु ह्लाय् विश्वया न्ह्यने च्वना च्वंगु दु । धायेमाल धाःसा थ्व नेवाःतय्गु संस्कृतियात छखे तयाः स्वल धाःसा उलि थःगु पहलं जाःगु संस्कृति मेगु लुइमखु । थते विशेषतां जाःगु झीगु संस्कृतिमध्ये सह्मय् थनाः द्यःयात छायेगु अले सह्मय् नयेगु झीगु तःधंगु छगु संस्कृति खः । थन थ्वहे सह्मय्या महत्त्वबारे चर्चा याये ।

सम्हय् द्यःयात मछाःपिं सम्हय् मनःपिं सुं नेवाःत दइमखु । आदिकालं निसे द्यः पुज्यानाः सम्हय् छायेगु अले नयेगु याना वया च्वंगु खः । आजुद्यः अजिमाद्यः आगद्यः यात पुज्यायेत सम्हय् मदयेकं हे मगाः । गनेद्यः जक पुज्याःसा नं सम्हय् छायेमाः । महाद्यः पुज्यायेगु खःसा नं लुक्षमाः द्यःयात सम्हय् तयाः हे पुज्याना च्वंगु दु । नखः चखः, मचाबू ब्यंकेगु, मचा बुन्हा बुन्हीजंक्व, जन्मह्नि, कय्तापूजा, इह्िपाः आदि ज्याखँय् नं सम्हय् मदयेकं हे मगाः । सुं मनूत सीसा घःसु याइ-खुन्हु सम्हय् बिया हे ब्यंकेमाः । सीगुथिइ नं म्हु सम्हय् नयेगु धकाः

म्हु म्हु बजि, स्याबजि तयाः सम्हय् नयेमाः । छ्वय्‌लाभू धकाः पुचः पुचः छ्वय्‌ला तयाः सम्हय् नयाः छ्वय्‌लाभू यायेमाः । दिगु पूजाय्‌नं छ्वय्‌लाभू यायेमाः । यँयाःबले ला झन् सम्हय्‌यात हे अप्वः महत्त्व बियाः तःगु दु । यँया पुन्हिखून्हु सम्हय् बियाः, सम्हय् नयेगु यानाः हे नखः न्यायेके माय्‌काः तःगु दु । तःधँ, चीधँ छुं च्यूता मतसे मनूतं मुनाः छेँ छेँ वनाः "ला छकु वयेक सम्हय् बजि" धकाः हालाः सम्हय् बजि फ्वनाः नयाः थ्व नखः न्हयइपुक्क हना वया च्वंगु दु । यँया पुन्हिया नखःयात "स्याबजि नखः" नं धाः । न्हापा ला जुजु पिंसनं लाय्‌कुलि सम्हय् इनाः हाथु हायेकाः यँयाःया नखः झः झः धायेका च्वंगु खः । झीथाय् लाय्‌कुलि च्वंम्ह हाथुद्यः जुजु जयप्रताप मल्ल जुं स्वनाः दँय्‌दसँ यागु पूजाया लागि आपलं आयस्ता तयाः थःगु कीर्तिया लागि सरकारी गुथि नापं तया थकूगु दु[१] । थौं कन्हे गुथिसंस्थानं थ्व ज्याया भाला कया च्वंगु दु । सम्हय् कयाः नयेमाः, हाथु हाय्‌माः, प्वाः स्याःगु ल्वय् लाइ धयागु मनूतय् आत्मविश्वास दु । उकिं द्यःयाके सद्भावना तयाः सम्हय् कयाः नयाः हाथु हाः जुइपिं आः नं उत्तिकं हे दु ।

आगमे पूजा यायेमाःपिंनि न्हि न्हि सम्हय् थनाः हे पुज्यायेमाः । थते सम्हय् द्यःयात छाय् छायेमाःगु खः थुकिया अर्थं छु खः, झी आपाःसिनं मसियाः मथुया च्वंगु दु । न्यनेगु बखतय् नं कनिपिं मदु । कनेफुपिं नं मदये धुंकल धाःसा नं जिल । गुलि-सिनं ला धाये मजिउ धयाथें मधाः ।

सम्हय् द्यःयात छायेगु तन्त्रया खँ खः । मन्त्रसाधन यानाः सम्हय् द्यःयात छायेमाः, छाना नं च्वंगु दु । थौंया वैज्ञानिक इले तन्त्रमन्त्रया खँ धाये मजिउ धकाः अप्वः नुगः चीधंकाच्वने नं मजिउ । छुं खँ कनाः मबुथें जुइगु खःसाला थुज्वःगु खँ त कने नं मजिउ, मसीका हे तयेमाः । कने जिउगु खँ त कनाः सीके बिया तयेमाः ।

छाय्धाःसा गुलि नं झीगु पुलां पुलांगु खँ त तना हे वने धु कल । थते जुया च्वन धाःसा झी आज्जुपिसं दुःख सियाः तया थकूगु खँ त अथें ह्लना वनाः आज्जुपिनिगु नां तनाहे वनि । थ्व विचाः याये माःगु दु ।

द्यःयात सम्हय् छायेगुलि तान्त्रिकता दु । तान्त्रिक पूजाय् सम्हय् छाये हे माः, म छासे मजिउ । सम्हय्या विधि पूजा याना मनूतय्स तान्त्रिक शक्ति व सिद्धि प्राप्त याना च्वंगु दु । उकीं झीथाय् तान्त्रिक शक्ति व सिद्धि दुपिं मनूत यक्व हे दु । छम्हथें छम्ह तान्त्रिकताय् उत्तिकं जाः । ह्लापा ह्लापा व हे तन्त्रमन्त्रं भय्बिना झीगु देः यक्व च्वन्ह्याना च्वंगु नं खः । थौंतक्क नं धःस्वाना च्वंगु पुलांपिनिगु शातिपुः आगंछेँ, लाय्कुलि हनुमान् द्यःया च्वसं मल्लजुजु पिनिगु स्वतपोया आगंछेँ, त्वाः त्वाः पत्तिकं धयाथें दुगु आगंछेँत, देगः देगः या त्वनासिइ गुप्त आखलं च्वयातःगु तन्त्रमन्त्रया पूजाविधि, झीके दुगु पुलां पुलांगु तन्त्रमन्त्रया सफूत, अले आःतक नं मन्त्रसाधन यानाः द्यःतय्त पुज्याना च्वंगु खँत थ्व खँया दसु खः ।

थन न्ह्याग्गु ज्या खँ नं तन्त्र मन्त्रं हे यायेमाः, याना च्वंगु नं दु । कलिगत ३८२५ दँस जुजु गुणकामदेवं कान्तिपुर नां छुना न्हुगुदेः छ्याबलेनं तान्त्रिकमतं अजिमाद्यःया खड्ग आकार वयेकाः अजिमा द्यःत स्वनाः देः छ्यात❁ । थन गुलिनं अजिमाद्यःत दु तन्त्रसाधन याना हे स्वना तःगु खः । उकिं उज्वःपिं तान्त्रिक द्यःतय्त तान्त्रिक मतं हे पुज्याये मायेका तःगु दु, सिउपिसं याना नं च्वन तिनि । थते झी नये, त्वने, पुनेगु तकनं तन्त्रविधिखतं हे जुया च्वंगु दु । उकिं थन तन्त्रया आपाः महत्त्व दु ।

तन्त्रया पूजाय् जीवबलि भोग बिइमाः । तान्त्रिक शक्ति व सिद्धिया लागि तान्त्रिक तय्सँ नरबलि तक नं बियावंगु खँत न्यने मदुगु मखु । थते खःसां नं ह्लापा मनूतय्सं जीव स्याना बलि भोग बिइगु

❁ "खड्ग सुरक्षाया प्रतीक" च्वसुइ स्वयादिसँ ।

पाप ख: धका: योनि जन्म का:पि जीवत स्याना बलि भोग बिइगु मया:, मन्त्रसाधन याना सह्मय्नं अयोनिज जीव सृष्टियाना जक बलि भोग बिया: अहिंसा महाबलि पूजा यायेगु याना च्वंगु ख: । लिपा अयोनिज जीव सृष्टि याये मफु पिसं नं जीव बलिया रूपय् हे सह्मय् थना: छायेगु याना च्वन । उकिं तान्त्रिक विधिया सह्मय् जीवबलिया प्रतीक ख: । जीवबलि बिया यायेगु पूजाय् जीवया पल्सा सह्मय् छाना: द्यः तय्‌त संतुस्त याये फुगु ज्ञीगु थ:गु पह:गु तान्त्रिकताया विशेषता ख: ।

तान्त्रिक मतया सह्मय् पञ्चतत्त्वया प्रतीक ख: । तान्त्रिक मतया सह्मय् ज्वलं स्याबजि (बजिनापं) हाकुमुस्या, पालु, छ्वय्ला व अय्ला: न्याता जक ख: । स्याबजिइ (बजि) आकाशतत्त्व, हाकुमुस्याय् वायुतत्त्व, पालुइ जलतत्त्व, छ्वय्लाय् पृथ्वीतत्त्व अले अय्लाखे तेज-तत्त्वया गुण दु । तान्त्रिक तय्सं थ्वहे भावं सह्मय् थने त स्याबजि (ह्लापा सह्मय्ले बजि तये म्वा:), हाकुमुस्या, पालु, छ्वय्ला (ह्लापा छ्वय्लाया पल्सा संन्या तइगु ख:) तया सह्मय् तये धुंका उकिइ अय्ला: लुइ, कि मखुसा सह्मय् छाये धुंका द्यःयात अय्ला लुइ । पञ्च-तत्त्वया प्रतीक जूगुलि सह्मय् थने त ज्वलं न्याता हे तयेमा: गु ख: । उकिइ छुं छता जक मदयेक सह्मय् छाये मजिउ, उगुकथं सम्हय् छायेगुया अर्थ नं मदु । सम्हय् थनेत ओ:, न्या, ख्ये नं मा: धका तया: सम्हय् तइपि नं दु । थते तया: सम्हय् छायेमा:गु पूजा त नं दु । द्यः यात ख्येंसगं बिया पुज्याये मा:गु पूजाय्जक सम्हय्नापं ओ:, न्या, खयें तइगु ख:, मेबले तयेम्वा: । नख:चख: बले छें ज्वरये जुया च्वंगुलि सह्मय्ले ओ:, भुति नं तइगु अले गुथि न्याइबले चतांमरि छुइमा:गुलि चतांमरि नं तयेगु या: । थ्व मेगु हे खँ जुल । थौंकन्हे द्यः द्यःया थासय् सह्मय् ब्वइबले सह्मय्ले आलुवाला तुकंवाला नं त:गु खनेदु । थ्व क्यनेगुया लागि जक ख: । मेबले सह्मय् ज्वलं न्याताजक हे तया च्वंगु दु । द्यःया थाय् बलिभोग बिइगु याना तयात:पि जीव त नं

पञ्चतत्त्वया जीवात्मा खः। जीवात्मा म्वायेत पञ्चतत्त्व हे माः, छु छता जक तत्त्व मदुसां नं प्राणी त म्वाये फइमखु। अथे हे सह्मय् ज्वलंया छताजक मदयेकं सह्मय् थनेगुया अर्थ मदुगु खः।

तान्त्रिक विधि जीवबलिया प्रतीक सह्मय् थनाः छायेगु अप्रत्यक्ष जीवबलिभोग बिइगु खः। जीव हे स्यानाः बलिभोग बिइगु प्रत्यक्ष बलिभोग खः। उकिं मन्त्रसाधन यानाः जीवया प्रतीक सह्मय् छाःसां नं जीव हे स्यानाः बलिभोग बिइगु भावं खः। तान्त्रिक मतं सह्मय् छानाः जीवबलि भोगया फल कयाः तन्त्रसिद्धि कया च्वंपिं ह्मापा यक्व हे दु। अहिंसा महाबलि पूजा यानावंपिं शान्तिकर आचार्य, बन्धुदत्त आचार्य, गुणाकराचार्य, गुणदत्ताचार्य, अभयकराचार्य आदि नेपाःया महान् तान्त्रिक त खः[२]। ह्मापा शान्तिपुः आगंछें गुप्तपूजा याः वनिबले द्यः तय्‌त माः माः गु जीव त सह्मय्‌ज्वलंनं सृष्टियानाः अयोनिज जीवतय्‌गु बलिभोग बियाः अहिंसाबलि पूजा याइगु ऐतिहासिक धापु मदुगु मखु। उकिं सिउंपिंसं द्यःयात सह्मय् जीवबलिया प्रतीकय् छाइगु याना च्वनि, मसिउंपिंसं सह्मय् छायेमाः धकाः भ्वय् ब्व छाये थें यानाः छानाच्वंगु दु।

थौंकन्हे घाःसा जीव हे बलि बिइगु चलन जुयावल। छागबलि, मेषबलि, महिषबलि, हंसबलि, कुक्कुटबलि बिइगु धकाः पशुपंछी तय्‌गु गःकिया म्वाःहि द्यः तय्‌त म्हुकाः बलि बिया च्वंगु दु। खला थन पशुबलि भोग बिइगु चलन शंकराचार्य थःगु मत प्रचार यायेगुया लागि सक्वदेशय् बज्रयोगिनी द्यःया थाय्, गुह्येश्वरी द्यःयाथाय्, थते हे मे मे थासय् नं छ्यलाथकूगु खः[२]। ख्वपदेशय् जुजु हरिसिंहदेवजुं तलेजु द्यःयात म्यें बलिभोग बिया वंसेलि द्यःया थाय् पशुबलि बिया पूजा याःसा नं छुं दोष दइमखु धयागु खं यानाः लिपा झीगु तान्त्रिक पूजाय् नं पशु, पंछी त भोग बिइगु याना हःगु खः[२]। थौंकन्हे पशुपंछी बलिभोग बिउसां नं सह्मय्‌या थिति तना वंगु मदु। पशुबलि बिइबले नं

सह्मय् मछासे मगायेका तः गु दु । बलि बिइ धुंका व वस्तुया गःचाः-या ला सह्मय्ले तयाः मूबलि धकाः द्यः यात छाये हे माःगु चलन याना तःगु दु । सिउँविसं थते हे याना वया च्वंगु दु । द्यःयात बाँ स्याना सह्मय् जक नःसा नं ब्वय् सह्मय्या द्यःने बाँया गःचाःया ला बाला तयाः नयेगु याना च्वंगु दु । चवाँ ख्यें जक स्याःसा नं ख्यें छकु छकु सह्मय् ब्वय् तयेमाः । परम्परानिसें थते तयाः सह्मय् छायेगु व नयेगु याना च्वंगु खं सह्मय् व बलि वस्तु छता हे खः धकाः क्यं ।

थौंकन्हे द्यःयात जीव हे बलिभोग विइगु चलन जुइ धुंकूगु खःसा नं नरबलि बिइगु ला थौंया समाजया कानूनं बिउगु खँ मखु, उकिसनं योनि जन्मजूपि जीवतय्गु हिंसा यायेगु पाप खः धकाः ह्लापां-निसे जीव हिंसाया पलेसा सह्मय् थना हे द्यःतय्त बलिपूजा याना वया च्वंगु खँ बालाक्क हे खने दु । अजिमा द्यःतय्गु व आगँ–आगमे नित्य-पूजा यायेत अले तान्त्रिक गुप्तपूजाय् नं जीव हे बलि मबिउसे सह्मय् जक छायेगु याना च्वंगु दु । लाय्कुलि दुने "दुमाजु" द्यःया थाय् थते हे याना च्वंगु झीसं स्वये फु[३] । अथे हे ह्लापा तलेजु द्यःया नित्यपूजाय् नं जीव हे बलिभोग बिइमाःगुलि वस्तु मदया म्यें बलि बिउगु खँ वंशावलीइ उल्लेख दु[४] । तर थौंकन्हे थन तलेजु द्यःया नित्यपूजाय् ह्लि ह्लि जीवबलि बिया च्वंगु मदु सां नं थनयागु ह्लापांलिसे यागु चलन-कथं जीवबलि बिइम्वाय्क सह्मय् थनाःहे पूजा यायेगु याना तःगु दु । पशुबलि विइगु चलन वये धुंकूगुलिं तः तः धंगु दिने जक जीवबलि बिइगु याना च्वंगु दु ।

अथे हे द्यःयाथाय् पात्र ख्वला थनाः पुज्यायेगु नं जीवबलि-भोगया प्रतीक खः । झीगु तान्त्रिक मतं पात्रख्वला थने त पञ्चतत्त्वया प्रतीक सम्हय् ज्वलं न्याता तयेमाः, कि मखुसा पञ्चमकारया ख्यें सगं ज्वलं तयेमाः । ततःधंगु ग्रहदशा फायेकेत पात्रख्वला थनाः भैलःद्यःयात तान्त्रिक पूजा यायेगु झीगु चलन दु । जनसेवा दुने च्वंम्ह महालक्ष्मी

अजिमाद्यः, कालभैलः द्यः आदि द्यःतय्सं जवगु ल्हातं पात्रख्वला ज्वनाः देपा ल्हातं ज्याना च्वंगु मुद्रा प्वःसः कायेत ज्याःगु मुद्रा खः । द्यः प्याखने द्यःतय्सं पात्रख्वला स्वनेत थ्वहे मुद्रा⊙ ज्याना च्वंगु दु । झी आगमय् वा गनं तान्त्रिक द्यःयाथाय् पूजा सिधयेकाः सम्हय् नयेवले नं दीक्षा दुपिं मनूतय्सं ल्हातय् सम्हय् निगः चा व अय्लाः ख्वला ज्वनाः थ्वहे मुद्रा ज्यानाः माःगु विधि सिधयेकाः तिनि नयेगु याना च्वंगु दु ।

झीगु तान्त्रिक पूजातय्के सह्मय् यात द्यःया प्रतीक स्वनाः सह्मय्ज्वलं यात हे पूजा यायेमाःगु पूजा त नं दु[४] । थ्व पूजा थः थःगु परम्पराकथं हे याना च्वंगु दु । गुलिसिनं अय्लाः थल व थ्वँथल स्वनाः द्यछापातय् छ्वय्ला व्वयाः आजुद्यः व अजिमाद्यःया रूपय् पुज्याना च्वंगु दु । गुलिसिमं सम्हय् ज्वलं न्यातायात पञ्चबुद्धया प्रतीक कयाः पुज्याना च्वंगु दु । थापिं स्वनाः सह्मय् नाप भुति, पःमाय्, ओ, न्या, ख्यें तया अष्टमातृका द्यःतय्गु प्रतीक यानाः पुज्याना च्वंगु नं दु । थ्व फुक्कं झीगु तन्त्रया विशेषता खः । तन्त्रशक्ति नं अद्भुत हे खः । थ्व हे शक्ति तान्त्रिकतय्सं द्यःतय्त थ्यंक वशय् तये फु । थुकिया दसिया रूपय् तान्त्रिक शाश्वत बज्र बज्राचार्यं थःगु मन्त्रशक्ति सालाः स्वना थकूह्म महांकाःद्य यात झीसं पुज्याना च्वनागु हे दु । अथे हे यल देःया वुंगद्यः, खपदेःया भैलःद्यः, सक्वया बज्रयोगिनी आदि द्यःत उज्वःपिं तान्त्रिकतय्सं हे थःगु शक्ति स्वना थकूगु खः☼ । बन्धुदत्त आचर्यं थःगु तन्त्रशक्ति छपु स्याबजिया द्वःछिह्म फै, छगः हाकुमुस्याया द्वःछिह्म दुगु, छगः माय्या द्वःछिह्म म्ये सृष्टियाना जुजु यक्षराज यात उपहार बिउगु खँ न्यने मदुगु मखु । झीगु तन्त्रय् सह्मय्या गुलिजक महत्त्व दु धयागु खँ झी पूर्वजपिंसं सह्मय्या विधि पूजा याना अष्टसिद्धि○ तक प्राप्त

⊙ थ्व मुद्राया चित्र "ख्येँसगं" च्वसुइ स्वयादिसँ,

☼ "नेपाःया तान्त्रिक द्यः त" च्वसुइ स्वयादिसं ।

○ अणिमा महिमा चैव गरिमा लघिमा तथा ।
प्राप्तिः प्राकाम्यमीशित्वं वशित्वं चाष्टसिद्धियः ।।

जात्रा लिसे हे नख: त स्वानाच्वंगु दु । गां गामे नं त्वय् गांया जात्रा धका: स्थानीय द्य:तय्गु ख: जात्रा लिसे हे नख: न्यायेका च्वंगु दु ।

थ्व ख:जात्रा त ह्लापा परंपरांनिसें गथे न्यायेका वया च्वगु ख: अथे हे थौंतक नं न्यायेका हे च्वंगु दु, वास्तवय् अथे हे न्यायेका च्वनेनंमा: । छाय्धा:सा पुलांपि पुर्खातय्सं गुज्व:गु अभिप्राय कया: थते ख: जात्रा न्यायेकेगु या:गु ख:, व थुइके मफुतले उकिइ छुं भतिचा पाकेगु तकं बाँ लाइमखु । ह्रानं झीथाय् नेपा:देशय् विशेषयाना: नेवा:तय्गु गुलि नं संस्कृति त दु, व अभिप्राय मदयेकं सित्तिकं वंगु गुगुं नं मखु । विज्ञानया प्रभावय् दुबिना च्वंपि थौंकन्हेया मनूतय्सं अन्ध-विश्वासया खँ धका: न्ह्यावव आलोचना याना च्वंसां नं थ्व संस्कृति त सित्तिकं वंगु मखुसे त:धंगु अभिप्रायं जायाच्वंगु ख: धका: मधासें मगा:, खालि झीसं सीके मफुगु जक ख: । छुं खँया मतलव थुइके मफयेवं ज्याख्यले मदुगु धका: वान्छ्वयेगु मूर्खता जक ख: । अथे जूगुलिं थ्व संस्कृतितय्त भतिचा हे मस्यंकुसे ह्लापाथें तुं हनावना च्वनेगुलि हे झी नेपा:मि तय्त भिं जुइ । थुज्व:गु थ:गु पह: दुगु संस्कृति विश्वया मिखाय् तकं नेपा:देया अस्तित्व थ:गु हे पहलं दयाच्वनि । बरू व संस्कृतिइ दुने सुलाच्वंगु रहस्यं जा:गु अभिप्राय त थुइकेत फक्व कुत: यायेमा:, अनुसन्धान याना: मात्त माला: सुलाच्वंगु रहस्य पित हयेगु, अले उकिइ छचा:खेरं मिखा ब्वयेका: विवेचना यायेगु थौंया ईयात त:सकं ल्व:गु ज्या जुइ ।

आ: नेपा:गाले दुने इलेव्यले न्यायेका च्वंगु ख:जात्रातय्गु बारे छुं भति अनुसन्धान व अध्ययन याना: थुइके फुगु खँत न्ह्यब्वयेगु ज्या याये ।

ह्लापां ला थ्व जात्रा त छाय् न्यायेकेगु धयागु न्ह्यस:हे झीगु न्ह्य:ने दं वइ । थुकिया अ:पुकथं लिस: छु वयेफु धा:सा धर्मयायेगुया नापनापं न्ह्यइ नं पुकेगु थ्व ख:जात्रातय् उद्देश्य ख:, छाय्धा:सा

थुगुइले ह्लापां सुथे पाखे होम याना: बलि बिया: (हिंत्वनिह्ल द्य:यात प्रत्यक्षबलि अले हिमत्वनिह्लय्सित अप्रत्यक्ष बलि बिया) पूज्याइ, अले ह्लिने पाखे ङ्याइँ ङ्याइँ बाजं थाना: उत्सव याना: द्य:यात खतय् तइ, अनंलि खतय् हे तान्त्रिकविधि पुज्याइ, अनं लिपा जात्रा न्ह्याकि। लँय् नं थाय् थासे बलि बिया: वा सह्मय्जक छाया:सां मनूतय्सं पुज्याना: जात्रा हना च्वनि। थ्व फुक्क स्वयेबले ह्लापा धयाथें धर्मया लँपु ज्वना: न्ह्यइपुकेगु हे उद्देश्यं द्य:ख: जात्रा त न्यायेकेगु यानात:गु खने दु। वास्तवय् थ्व न्ह्य:ने खने दुगु खँ जक ख:। दुनेथ्यंक वाला स्वत धा:सा मेगु हे रहस्यं जा:गु खँत खने दयावइ।

थन नेपा:गाले दुने जात्रा यायेमा:पिं गुलि द्य:त दु, इपिं गुगुं इले मनूया हे रूपय् जुयाच्वन। उज्व:गु हे पुरुषार्थया ज्या याना: द्य: जुया वंपिं ख: धयागु खँ वंशावली व थन न्यंकं चलय्जुयाच्वंगु किंवदन्तीतय् खनेदु। बिज्यास: द्य: मखंत्वा:या राजोपाध्याय ब्राह्मणया ह्मचाय्मचा आकाशय् व्वया: द्य: जूगु खँ वंशावलीतय्के न्ह्यथनात:गु[1] दु, उकिया दसिकथं थौंतक नं मखँया राजोपाध्यायतय् मचाबूसा ग्वय् सिन्ह: छाया: कंके छ्वयेगु अले सुं सित धा:सा दुखं क्यन धका: कंके छ्वयेगु चलन छ्यला हे च्वंगु दनि। मखंछेँया द्य: बाज्या पिनि पाखें प्राप्त हस्तलिखित बिज्यास: द्य:या वंशावलीइ नं थते उल्लेख जुया च्वंगु दु:–

॥ ॥ सम्वत् २४५ वैशाख सुदि रो ६ थ्व खुन्हु श्री ३ न्हुछेया नायक रत्नराज थकुलत्वं विष्णुमति भद्रमति संगम स्ना बिज्याकवेलस राजनिह्मया शिवभद्र ब्राह्मणया म्ह्याच छह्म उन्मत्ता जुयाव पिव्वाङा व चो ले रत्नराज थकुल खङाव सोया वेलस श्री लुति देवी प्रतक्ष जुयाव आज्ञा दयकाव आम ख आथे मथु आम ब्राह्मणी उयनी जुव मखु आ ब्राह्मणी जि सरीर थुका······थन नीलपर्वत या चोसं उलसिमा उलगसिमा दस्ये चो ल थ्वया दथुस सुवर्ण केश्वर महादेव

छह्म दस्ये चोङ सुवर्ण चैत्ये छम्ह दसैं चोङ थ्वया दथु स थापना याव धकं आज्ञा दयकाव"...........''। सिथिद्यः नं लँय् मचाया रूपय् ख्वयाच्वंह्मय्सित ह्यकाः न्हूगः त्वाःयापि मनूतय्सं छेँ हयाः तःगु लिपा ओः नके त्यंबले द्यः जूगु खँ अन सिथिद्यः लिसे सम्बन्ध दुपि मनूतय्सं कना हे च्वंगु दु । अनं लुमरि अजिमा, कंग अजिमा व लुति अजिमा स्वह्म तःकेहेँ नेपाः गाले दुहाँ वःगु खँ आःतक नं मनूतय्सँ ल्हाना च्वंगु हे दु । गुलिला थौंतक नं मनूया हे रूपय् द्यः जुयाच्वंगु द हे दनि । कुमारी जुयाः ग्वाराचिक छ्यने सपःहिना च्वंपि मचात झीसं थाय् थासे स्वये हे फुनि । अथे हे मनू त बुह्रा बुह्रि जुयाः यक्व म्वाना च्वन धाःसा द्यःजूह्म धकाः जंक्व याइबले खतय् तयाः सालाहइगु नं झीसं इलेब्यले खनाहे च्वनागु दु ।

थते मनू हे द्यःजुया वंपि जूगुलि द्यःतय्त नं मनूया हे व्यवहार याना तल । उकिं मनूतय् जन्मह्नि यायेथें छन्हु दिन कयाः बुसा दँया रूपय् दँय् छकः जात्रा न्यायेकेगु धकाः गुथि तयाः नखः नापं हनाः खःजात्रा यायेगु चलन जुगु खः । जन्मह्निया रूपय् खःजात्रा यायेगु धयागु दसि त गथे खने दु धाःसा जात्रा खुन्हु जात्रा याइह्म द्यःयात पुज्यानाः गुथिया पाखें बलि बिइगुया नापनापं मेपिं पिनेयापिं मनूतय्सं नापं बलि बिया पुज्याः वइ । गथे झी मनूतय् नं जन्मह्निखुन्हु ह्लापां थःगु छेँयापाखें ख्येंसगं बिइ अले मेपिं थः थितितय्सं नापं ख्येँसगं बिइ । ख्येँसगं धयागु बलिभोग बिइगु खः ✲ । जन्मह्निखुन्हु छगु दँ पूःवंकाः मेगु दँ क्यंगु दिन जूगुलि वंगु दँ सफल जुयाः पूःवंगु अले अथे हे न्ह्यःने वःगु दँय् नं वयेफुगु समस्या व जीवनया पाः गयेगु ज्याय् सफल जुइ फयेमा धकाः आत्मशक्ति बःलाकेत ख्येँसगं कायेगु खः । अथे हे जनतायात रक्षा याइह्म रूपय् च्वंह्म द्यःनं देशय् च्वंपि जनताया जौवनय् पकाः जुयाः दंवयेफुगु विघ्नत दवव नाशयाना विउ

✲ "ख्येँसगं" च्वसुइ स्वयादिसँ

धका: आसिका प्वना: द्य:यात बलि बिया: खतय् तया: जात्रा न्यायेकिगु ख: । अथे जूगुलिं स्थानीय मनूतय्सं नं थह्यं फुथे दुगु, फै, हँय्, खा आदि बलि बिया: वा चबाहां जक स्याना: अथवा सह्मय्जक छाया: सां पुज्याना: नख: हनि । सह्मय् छायेगु नं बलिभोग बिइगु ख:○ । अनं लिपा वहे पूजाया प्रसाद कया: छेँ छेँ थ: थिति मुना: भ्वय् नयेगु ज्या याइ । थते जन्मल्हिया रूपय् न्यायेकिगु ख:जात्राय् क्वबुया यनेगु ख: छ्यलेगु या: । कंग, लुमरि आदि प्रजिमाद्य: तय्गु व सिथिद्य:, मरूगनेद्य: तय्गु जात्राय् क्वबुइगु ख:हे छ्यला च्वंगु दु ।

थ्वया नापं मेकथं न्यायेकिगु ख:जात्रा नं झीथाय् दु । प्यचा: घ:चा: दुगु त:धंगु खतय् द्य: तया मनूतय्सं खिपतं साला: दे: चा: ह्लिकेगु वा छथासं मे थाय् यंकेगु ज्या याइ । थुगु तालगु जात्राया उद्देश्य थाय्थासय् च्वंपि मनूतय्त द्य:दर्शन बिइकेगु ख: । येँदेशय् जनबाहा: द्य:या ख:जात्रा व यँया:बलय् गनेद्य:, भैल:द्य: व कुमारीद्य:या ख:जात्रा थुगु हे उद्देश्यं न्यायेकिगु ख: । उकिं छन्हु क्व:नेपाखे जूसा मेखुन्हु थ:नेपाखे ख: साला जात्रा याइ । थुकिं याना: छेँनं पिहाँ वये मफुपिं अशक्त मनूतय्सं नापं पिनेसं वा झ्यालं हे द्य: दर्शन याये फया च्वनि । थते हे यले बुंगद्य:या जात्रा व ख्वपय् भैल:द्य:, नवींजुया जात्रा नं सकसितं द्य:दर्शन बिइकेगु उद्देश्यं न्यायेका च्वंगु ख: । वंशावली पुइका: स्वत धा:सा नं थ्व हे खँ खने दु । जनवाहाद्य: यात जमराजया भय मदयेकेत[२], बुंगद्य:यात अनिकाल मदयेका: सहकालं हयेत[3] अले कुमारी, भैल:द्य:तय्त दुष्टनाश जुइमा धका: दर्शन याये मा:गु ख: ।अथे जूगुलिं क्वबुया:यंकेगु व साला: यंकेगु ख:जात्राया उद्देश्य छगु हे मखु ।

जनबाहा द्य: थुज्वःह्म ह्मिमत्वनिह्म द्य:या ख:जात्रा न्ह्याकेन्ह्य: भैल: द्य:या रूपय् च्वंगु घ:मा व घ:चाले जूसां नेपा: फै स्याना: बलि बिइमा: । थते बलि बिइगुया अर्थ नं न्हापाथें तुं जनताया

○ "झीगु संस्कृतिइ सम्ह्ययया महत्व" च्वसुइ स्वयादिसँ ।

जीवनय् वयेफुगु अनिष्ट चीका छ्वयेगु खः । गथे मनूत नं गनं तापाक्क मर्से वने माल धाःसा भिगु दिन खुन्हु छ्येँसगं कयाः तापाःलँय् वयेफुगु विघ्न बाधालिसे ल्वाये फइगु शक्ति दयेमा धयागु उद्देश्य कयाच्वनि । थ्व छगु झीत कयेफुगु महामारी ल्वचं थिइमफयेकेत ह्लापा हे यायेगु सुरक्षात्मक वासः थें हे खः । थते बलि बिइगु ज्याय् गनं प्रत्यक्षबलि बियाच्वंगु दु धाःसा गनं अप्रत्यक्ष बलिया रूपय् छ्येँसगं बियाः वा सह्मय्जक छायाःसां पुज्याना च्वंगु दु ।

मेगु छथि जात्रा नं झीथाय् न्यायेका च्वंगु दु । मनू हे द्यः जुयाः न्यासि वयाः चाःहिलिगु जात्रा त नं झीसं खना च्वनागु दु । मोह्नीबले पायाः वइगु, अले इलेब्बले ख्वाःपाः पुयाः अजिमाद्यः तय् रूप कयाः गनं प्याखं हुलेत वना च्वनिगु जात्रा थुगु पत्ती खः । न्यतमरू अजिमाया प्याखं, भद्रकाली व पचलि भैलःद्यः या प्याखं, देवी प्याखं, सवः भक्कुया प्याखं लँय् अथें प्याखं ल्हुल्हुं न्यासि हे वया च्वनि । थुगु जात्रा त दुष्टनाश यायेया लागि अभियानया रूपय् न्याये-किगु खः । प्याखने दैत्य क्वःथलिगु झीसं खना हे च्वनागु खः । उकि थुगु जात्राय् बाजं दक्व सिबे लिउने च्वनि । खःजात्राय् बाजं द्यःया न्ह्यःने च्वनि । झीगु पुलांगु परंपराया चलनकथं उत्सवय् बाजं न्ह्यःने अले युद्धय् बाजं लिउने च्वनेमाः ।

च्वय् न्ह्यथनागु जात्राया खः दयेकेगुबारे नं थन बिचाः यायेगु बाँलाइ । क्वबुया चाःहिकेगु खःजात्रा द्यः स्थापना जुइ धुंका यक्व लिपातिनि न्यायेकेगु चलन जूगु खः । सुं दातातय्सं जात्राया लागि धकाः मेगु हे प्रतिमा दयेकाः प्रतिष्ठा यानाः द्यःया प्रतिमा तयेया लागि द्यःछेँया नापं बन्दोबस्त याये धुंकुसेलि खः दयेका वहे प्रतिमा खतय् तयाः जात्रा यायेगु याना हःगु खः । नेपाःया इतिहासया पौ पुइकाः स्वयेबले झीसं छु खनि धाःसा लुमरि, कँग, लुति अजिमाद्यः पिनिगु स्थापना लिच्छवि जुजु गुणकामदेवं याःगु अले अमरमल्ल जुजुया

पालेतिनि द्यः खःजात्रा न्यायेकेत गुथि दयेकाः बिउगु खः[४]। उकिं प्रतिमा स्थापना याःगु दिन खुन्हु हे बुसादँया रूपय् खःजात्रा न्यायेकेगु याना च्वन । जात्रा यायेत द्यःछेँनं पित हइह्म द्यः मुख्यह्म द्यःया प्रतिमाजक खः, मुख्यह्म द्यः मन्दिरय् हे दया च्वनि । थुगुपत्ति खतय् नो तयाः झिह्म झिनिह्म मनूतय्सं क्वबुयाः जात्रायाये यंकि । थ्व खः देगःया हे रूप कयाः दयेकातःगु दु । गजू दुगु पौया दुने क्वथा दयेकाः उकिइ द्यः तयेगु, व हे खतय् ततःपुगु व ताःहाकःगु निपु नो खिपतं चिना तःगु दइ । थ्व खः नरयानया रूपय् दयेका तःगु खः । अथे हे यँयाःबले जात्रा याइगु गनेद्यः, भैलःद्यः व कुमारी द्यःया खतय् नं गजू दु गु पौया तःले क्वथा दु गु देगःचा रूपगु छेँचा दयेकाः स्वंगः मिखा दुह्म भैरव रूप प्यचाः घःचाः व घःमा नापं दु गु यानय् दथुइ लाक्क तयाः खिपतं चिनाः सालेजीक दयेका तइ । उकिं थुगु खःयात भैरव रूप चक्रयान धकाः धायेफु । येँ देशय् जनबाहाद्यः व यल देशय् बुंग द्यःया खः धाःसा चक्रयान जूसां नं खः मेकथं हे दयेका तःगु दु । तः जायक च्वय्थ्यंलिसे चित्याः जुयाः च्वामुइकथं देगः थें दयेकाः उकिइ पौ मतसे क्वथा दयेकाः द्यः दुने तयेगु अले व हे देगः थें च्वंगु खः ह्लापा धयाथें च्वंगु प्यचाः घःचा व घःमा दुगु चक्रयानया दथुइ लाक्क तयाः दयेका तइ । थुगु खःयात रथ धायेगु चलन दु ।

थते घःचाः तयाः सालाः जात्रा याःयेगु खतय् धाःसा मुख्यह्म द्यः हे च्वनि । उकिं जात्राज्वःछि मन्दिरय् शून्य जुयाः तालं हे ग्वया तइ । थुगु जात्राय् प्रतिमाजक मतःसे मूह्म द्यः हे च्वनिगुलिं थुकिया महत्त्व मेकथं हे दयाच्वन । क्वबुया चाःहिकेगु खः जात्रा प्रादेशिक जुइ अर्थात् व हे इलाकायापि मनूतय्सं जक झः झः धायेक जात्रा हना च्वनि । फंगद्यःया जात्राय् यत्खा त्वाःया लागाय् च्वंपिसं अले लुमरि अजिमाया जात्राय् वतु त्वाःया लागाय् च्वंपिसं ब्वति कया च्वनि । घःचाः दु गु खतय् द्यः तयाः सालेगु जात्राय् देशय् दक्व सक-

सिनं च्वंति कया: हना च्वनि । जनबाहाद्यः, बुंगद्यःया जात्रा सुं छखलः निखलः या जक मखु, फुक्कसियां मंकाःगु खः ।

थ्व नितांजिगु जात्राय् (च्वबुइगु व सालेगु खः जात्राय्) नं बाजं न्ह्याःने हे च्वनि । बाजं ज्याइँ ज्याइँ थायेगुया मतलब जात्रा जुया च्वंगु दु धकाः छेँखाय् दुने च्वंपिं द्यः दर्शन याये मन दुपिंत सुचंबियाः ध्यान सालेगु खः । उकिं बाजं सः तायेव च्वाँय् पिने वयाः स्वः वल धाःसा द्यः न्ह्यःने सं ध्यनाच्वंगु दइ । थते जात्राबले बाजं थायेगुलि न्ह्यइपुयानं च्वनि अले द्यः दर्शन यायेमाः पिंत सुचं बिइगु नं जुल ।

आः जात्रा सिधयेकाः द्यःयात देगले वा द्यःछेँ दुकायेगु बारेया खँय् छकः नं दुवाला स्वये । द्यःयात खतं च्व कया लसकुस यानातिनि दुकायेगु ज्या याइ । थ्व विषय नं तःसकं न्ह्यइपुगु व सीकेबः जू ।

थन च्वय् नं उल्लेख जुइ धुंकूगु खँ खः, नेपालय् खः जात्रा यायेमाःपिं गुलि द्यः त दु, इमिगु पुलांगु किंवदन्तीइ मिखा ब्वयेकाः स्वत धाःसा गुगुं इले इपिं मनूया रूपय् हे खने दु । अथे जूगुलिं द्यः तय्त नं मनूया व्यवहार यायेगु चलन जूगु खः । गथे मनूतय् इहि यानाः भौंमचा नापं तया छेँ दुहां वइबले वा परदेशं लिहाँ वइबले अथवा छुं विशेष तःधंगु ज्या यानाः छेँ दुहां वइबले लसकुस यानाः दुकायेगु चलन दु, अथे हे जात्रा सिधयेकाः देगले वा द्यःछेँ दुकायेबले नं लसकुस यायेमाः । ह्लापां पाल्चाय् मिं तया ईका पःकां गायेकाः मिइ तयाः कुँ थनि । थुकिं पिनें वःपिं मभिंगु तत्त्व त फुक्कं चिलावनि । अले धौसगं बियाः फलफूल लुयाः, ताय् ह्वलाः अनिष्ट छुं मजुइमा धकाः आसिका फ्वने धुंकाः ताःचा ज्वंकाः लःधाः नाप द्यःयात दुने यंकि । थते ताःचा ज्वंकेगुया अर्थ नं रक्षा हे खः । ह्लापा ह्लापा तन्त्रया शक्ति दुगु इले गनं तालं दये माल धाःसा तन्त्रया ताःहे प्रयोग याना च्वनि । तन्त्रमन्त्रं वशय् कयाः वा सृष्टियानाः नागयात हे धुकुति पिवा तया

तइ धयागु खँ न्यने मदुगु मखु । नँ यागु ता दयेका: धुकुति दयेगु तन्त्र-शक्ति मदुपिनि जक ख: । उकिं लसकुल याइबले व हे नाग रूपया ता:-चा ज्वंका: रक्षाया प्रबन्ध याना: दुत यंकिगु ख: धयागु खँ सीदया व: । सिथि नख:या कन्हे खुन्हु सिथिद्य:या जात्रा सिधयेका: छें दुकाइबले, चंगुनारानद्य:यात तलेजुइ दुकाइबले थते हे लसकुस थौंतक नं याना च्वंगु दनि । अथे हे जनबाहाद्य:या जात्राय् नं जात्रा सिधयेका: लसकुस याना हे द्य: दुकया च्वंगु दु । खला द्य: स्वयं हे रक्षायाइह्म जूगुलिं उज्व:ह्म द्य:यात झीसं रक्षाया प्रबन्ध यायेमा:गु आवश्यक मजू थें च्वं, अथे जूसां नं मनू हे द्य: जुइगु नेपा:मि तय्गु दार्शनिकता कथं थ्व ज्या यायेगु सिद्धान्त विपरीत अवश्य हे मजू ।

नेवा:तय्गु संस्कृति संबन्धी दर्शन थ:गु हे तालगु दु, इमिगु सिद्धान्तकथं मनू धयाह्म थ: हे द्य: जुया वनिगु खँया नापनापं द्य:तय्त थ:गु वशय् तया धयाथें यायेगु खँ नं दु । तिनख्य: सिथे च्वंह्म महांका: द्य:, ख्वपया भैल:द्य:, यलया बुंगद्य:, अले सक्वया वज्रजोगिनी आदि द्य:तय्त पुरुषार्थी तान्त्रिकतय्सं वशय् कया: स्थापना याना त:गु किंवदन्ती त झीसं न्यना तयागु हेदु❋ । थ्व किंवदन्तीत सत्य ला कि असत्य धयागु खँय् दुवाला स्वयेमा:गु खँ ला द हे दनि, अथे जूसां थुकिं छगु दर्शन छु सीदया वइ धा:सा तान्त्रिकता प्रधान जुयाच्वंगु झीगु नेपा: देशय् मनू हे द्य: ख:, अले द्य: हे मनू ख: । उकिं नेपा:मितय्गु संस्कृति त:सकं रहस्यं जायाच्वंगु ख: । थुकियात तंके मबिइकेया लागि व उकिया महत्व सकसितं थुइके बिइया लागि थनयागु छगु छगु सांस्कृतिक खँया वाँलाक्क अध्ययन यायेमा:गु दु ।

संदर्भ सफुत

१. भापावंशावली भाग २ २. जनबाहाद्य:या वाखँ
३. बुंगद्यो नेपाले ह:गु खँ-- आशाकाजी बज्राचार्य
४. देवमाला वंशावली ५. त्रिज्यास: द्य:या वंशावली--हस्तलिखित

❋ "नेपा:या तान्त्रिक द्य: त" च्वसुइ स्वयादिसं ।

खड्ग, सुरक्षाया प्रतीक □

जीवहत्या यायेगु पाप खः धकाः सकसिनं सिउ। गुगु देशय् व समाजय् नं प्राणीतय् ज्यान कायेगु धर्म धकाः धयातःगु मदु, अय्सां उज्वःगु हे परिस्थिति न्ह्यःने दं वइबले पशुपंछीतय्त जक मखु, मनूतय्त नापं हिंसा यायेगु धर्म धकाः भाःपियाः वया च्वंगु दु। गुह्मं अत्याचारी जुयाः असहाय निर्धापिं मनूतय्त जबरजस्ती अन्याः यानाः दुःख बियाच्वन धाःसा इमित स्यायेगु ज्या यात धाय्वँ सुनानं व स्याः-म्हेसित मभिं धाइमखु बरु च्वछायेगु हे याना च्वनि। थते बिचाःयाना स्वयेब्ले हिंसाया उद्देश्य निता दयाच्वंगु खने दु। थःगु स्वार्थया लागि न्ह्यचिलाः सुं प्राणीयात स्यायेगु, थ्व छता जुल। अनं स्वार्थी दुष्टतय्-पाखें स्वज्ञापिं प्राणीतय्त बचये यायेत अर्थात् प्रतिरक्षाया लागि दुष्टसंहार यायेगु उद्देश्यं हिंसा यायेगु, थ्व छता जुल। थ्व निताभध्ये न्हापांगु हिंसायात पाप हे खः धकाः क्वः छिना हे धाये फु। लिपागु पत्तियात धाःसा पाप ला कि धर्म धकाः थाय् व परिस्थिति स्वया तिनि धाये फइ। झीगु पुराण आदि पुलां बाखने द्यःतय्सं नं अत्याचारी दैत्य-तय्त स्याना वना च्वंगु, अले अथे हे तुं थौंकन्हे नं छगू देशं मेगु देशय् आक्रमण याइबले थःगु देशया अस्तित्व न्हंकाः छ्वयेत कुतः याःपिं

शत्रुतय्‌त स्यायेगु सुरक्षात्मक हिंसा जूगुलि पाप मखया: धर्म हे धाये मा: ।

सुरक्षात्मक युद्धय्‌ नं स्वता प्रकारया उपाय छ्यलिगु खने दु । थ:गु दे:या पल्टन व ज्याव: यक्व क्यना: शत्रुतय्‌त ख्याना छ्वयेत स्वयेगु ह्लापांगु उपाय ख । अनंलिपा युद्धक्षेत्रय्‌ शत्रुतय्‌त घा:पा: जक याना: बिसिक: छ्वयेत कुत: यायेगु थ्व दथुइ ला:गु उपाय ख: । थ्व निताजिगु उपायं नं शत्रु लिमचिल धा:सा हिंसा हे याना: शत्रु निर्मूल थनेगु ज्या याइ, थ्व दक्वसिबें लिपागु उपाय ख: ।

च्वय्‌ उल्लेख जुयावंगु विभिन्न युद्धय्‌ थाय्‌ व ई कथं थीथी तालगु ज्याव:त छ्यलावना च्वंगु खने दु । थौंकन्हे तुप:, बम आदि शस्त्र अस्त्र प्रयोग याइ । ह्लापा ह्लापा बलाति, गदा, चुपि, त्रिशूल, भाला, खड्‌ग आदि शस्त्र प्रयोग याना च्वंच्वन । थते त:ताजिगु शस्त्र त मध्ये "खड्‌ग" धयागु ज्याव: साप हे रहस्यं जा:गु अले झी नेपा:मि-तय्‌गु थ:गु हे सांस्कृतिकता दुगु जुया च्वन । झीथाय्‌ देशय्‌ झिनिदँय्‌ छक्व: सिह्दुवाते (मखंत्वाले) द्य: प्याखनय्‌ च्वंह्म भद्रकाली अजिमा द्य: याके जुजु खड्‌ग हिला: खड्‌गसिद्धि काइगु अथे हे झिनिदँय्‌ छक्व: सिसत:या क्वय्‌ नं पचलि भैल: द्य: जुया: प्याखं हुलिह्म आजुद्य: याके खड्‌ग हिला: झी जुजु खड्‌गसिद्धि काइगु चलन तनावंगु मखुनि ।

झीसं पुज्याना तइपिं अजिमाद्य:पिनिगु व आजुद्य:यागु मूर्ति व किपाय्‌ अले अजिमाद्य: व आजुद्य:या प्याखने द्य:तय्‌ ह्लातय्‌ नं खड्‌ग ज्वना त:गु खने दु । गनं गनंला आजुद्य: व अजिमाद्य: पिनिगु प्रतिनिधित्व याना: खड्‌ग हे द्य:या रूपय्‌ पुज्याना त:गु नं दु । नेवा:-तय्‌गु आगमय्‌ (पुजाकुथि) स्व:वन धा:सा खड्‌गयात सिह्न: तिका: पुज्यानात:गु झीसं खनि । नेपा:गाले दुने न्यायेका च्वंगु ख: जात्राय्‌ नं गुजु'या पल्टन लिसे हया: खड्‌गं जुजुया प्रतिनिधित्व याना च्वंगु चलन

नं थौंतक छ्यला हे च्वन तिनि ।

थ्व फुक्कं विचाः याना स्वयेबले छु सीदत धाःसा नेपालय् खड्ग धयागु सुरक्षाया चीं खः । छाय्धाःसा अजिमाद्यःतय्सं व आजुद्यः नं सज्जनतय्त दुष्टतय्पाखें सुरक्षा यायेगु लागि हे खड्ग ज्वना च्वंगु खः । देशय् जुजु नं सर्व साधारण जनताया रक्षा यायेत हे जनतायात दुःख बिया च्वनिपिं स्वार्थी दुष्टतय्त दण्ड बिइगु लागि खड्ग ज्वना च्वंगु खः । ह्लापा ह्लापायापिं जुजुपिंसं नं गनं वने माल धाःसा ह्लाय्कं थें ज्वाला ज्वाला थिना च्वंगु खड्गय् थःगु ख्वाः स्वयाः खड्ग दर्शन याइ । थते खड्ग दर्शन याना वन धाःसा शत्रुतय्सं छुं हे याये फइमखु धयागु विश्वास याना च्वनि । आः तक नं भागि याः वइपिं मनूतय्त थाय् व ई स्वयाः ल्वय्क 'खड्गसिद्धिरस्तु' धकाः आशीर्वाद बिया च्वनिपिं सःसिउपिं पुलांपिं मनूत दनि । थथे स्वयेबले खड्ग सुरक्षाया चीं खः धयागु खँय् शङ्का यायेगु थाय् हे मदु ।

झीगु नेपाः देशय् निता जिगु खड्ग खनेदु । छता चीबलाः जुयाः ताःहाकःगु, अले मेगु तः बलाः जुयाः चीहाकःगु, थुकिइ सुरक्षात्मक ज्याय् छ्यलिगु पत्ति खड्ग व हे तः बलाः जुयाः चीहाकःगु खः । थ्व स्वयं हे ग्यानापुसे च्वंगु खड्गयात सुरक्षात्मक धकाः छाय् धाःगु धाःसा थ्व शस्त्र चीहाकः जूगुलिं न्ह्यःने वनाः आक्रमण यायेत ज्यामछि, सुं न्ह्यःने थ्यंक वयाः आक्रमण याःवल धाःसा शत्रुयात प्रहार यायेगु थ्वयागु उद्देश्य खः । उकिं थुगु खड्गया संचालन यायेगु ताल हे मेकथं जुया च्वंगु दु । देपाल्हातं धाल ज्वनाः जवल्हातं खड्ग हीकाः च्वनि-बले शत्रु न्ह्यःने वये फइमखु ।

आःथन खड्गया सांस्कृतिक महत्वया बारे चर्चा याये । दक्वले ह्लापां ला झीगु देः तान्त्रिकता प्रधान जुया च्वंगु देः जूगुलिं तन्त्रशास्त्रय् प्रमुख धकाः हनातःम्ह आजुद्यः (भैलः द्यः) या छगु अङ्गया रूपय् खड्गयात कया, तःगु दु । आजुद्यःया ग्यानापुसे च्वंगु

म्हुतुं पिहां वया च्वंगु धंवाया रूपय् खड्ग ज्याना त.गु दु, थ्व खँया प्रमाण झीसं गन स्वयेफु धा:सा गनं देगले वा आगमय् बलि बियाः द्यः पुज्याइबले फँ, हँय् आदि भोग बिइ न्ह्यः खड्गया छगु रूप स्याचुपि-

आजुद्यः व आजुद्यःया धँवाया प्रतीक स्याचुपि

यात द्य: भा:पिया: पुज्याना तइ, अले स्याये त्यल धायेवं स्याइह्म मनुखं क्वय् च्वंगु सिल: ब्वना: स्याचुपि ल्हातं कया: भागियाइ। व सिल: थते ख: –

तीक्ष्णदंष्ट्र ! महाकाय ! कल्पान्त दहनोपम !
भैरवाय नमस्तुभ्यं ममाज्ञां दातुमर्हसि[1]।

थ्व सिल:या धापू छु धा:सा "च्वामुगु वा दुम्ह वा च्वामुगु वा रूपम्ह, त:धंगु शरीर दुम्ह, कल्पया अन्त्ययागु मिथें च्वंम्ह हे आजुद्य: (भैल: द्य:)! छ:पिं आजुद्य: यात नमस्कार दु, जित: आज्ञा बिया बिज्याहुं," थते आजुद्य:या धँवा जूगुलिं खड्गयात आजुद्य: हे धका: भा:पिया: पुज्याना त:गु ख:। अथे हे तुं द्य:प्याखने प्व:स: काइवले नं खा, हँय् थुज्व:पिंत वां हे न्याना प्याखं म्व: द्य:तय्सं हि त्वनि। दुगु, फै, म्येतय्त वां न्याना स्याये मफुगुलिं व हे धँवारूप खड्ग (च्याचुपि)प्रयोग याइगु याना च्वन। थुलिजक मखु, अजिमा द्य: पिनिगु ल्हातय् नं खड्ग दुगुलिं खड्गयात अजिमाद्य:पिनिगु रूप भा:पिया: पुज्याना त:गु नं दु, मोहनीवले आगमय् आगमय् चीहाक:गु, ता:हाक:गु, खड्ग व ख्वना तया आजुद्य: अजिमाद्य: धका: भा:पिया: पुज्याना: स्वां क्वकाइ खुन्हु चालं धका: खड्गजात्रा (पाया:) नापं यानात:गु चलन थौंतकनं झीसं स्वया च्वना तिनि।

अनं मेगु खँ छगु छु दु धा:सा झीगु देशय् देगलय् देगलय् शिलापत्र तयात:गु दु। उकिइ द्य:याथाय् दाताय्सं छायात:गु खँया विवरण च्वया: कियात:गु दइ। व शिलापत्र नं खड्ग आकार हे वयेक दयेका त:गु दइ। व खड्गरूप जुया च्वंगु शिलापत्रया च्वकापाखे कि खड्ग हे कियात:गु दइ कि मखुसा सुं द्य: छम्हय्सिया मूर्ति दइ। थुकिया अभिप्राय नं थ्व हे ख: कि गुम्हय्सिनं दातातय्सं द्यछायात:गु वस्तुइ लोभ यात धा:सा थ्व हे खड्गं नाश याइ धयागु खनेदु। उकि

हे ला शिलापत्र यात नं द्यः भाःपियाः प्रतिष्ठा याइबले जग्ये याना जगय्याना तइगु । अथे जुगुलि खड्ग सुरक्षात्मक द्यःया रूप खः धकाः झीसं अःपुक्क हे सीका काये फु ।

मा: खड्गं गथे याना: सुरक्षा याइ धायेबले खड्ग संचालन याना: शत्रुयात स्याना: वा प्रहार हे याना: जनतायात रक्षा याइगु खँ ला दहे दु, उकिसं नं तान्त्रिकता पाखें नं सुरक्षाया प्रबन्ध यानात:गु खँ नं झीगु नेपा: देशय् उत्तिकं हे सीके ब:जू: । झीथाय् नेपा: गालय् च्वंगु तान्त्रिक द्य: तय्गु मन्दिरय् लुखाय् छक्व: बिघा: याना: स्वत धा:सा अजुगति चाइपुसे च्वंगु रहस्यं जा:गु तान्त्रिकता खने दु । दक्वले ह्लापां ला लुखा फुसेसं स्वकुंला:गु तोरण दइ, व तोरणया दथुइ लाक्क मुख्यह्म द्य:या मूर्ति किया त:गु दइ । अले जव-खव, च्वय्क्वय् मेपिं गंछि द्य:तय्गु मूर्ति दइ । अनं खापाय् नं स्वंग: मिखा व दथुइ स्वापुतिइ खड्ग छपु नं कियात:गु दइ, अनंलि तोरण व लुखा फुक्क छथाय् तया: स्वत धा:सा व लुखा हे खड्ग आकारय् दयेकात:गु सी दया वइ । थते लुखायात खड्ग आकारय् दयेका: तन्त्रमन्त्रं जगय्-याना त:गुलि मभिगु मतिइ तया: व:पिं मनूत अनं दुहां हे वने फइमखु, छुं जुया: दुहां वन धा:सा नं दुने मभिगु ज्या याये हे फइमखु । थुगु प्रकारं लुखांनिसे हे सुरक्षाया प्रबन्ध याना त:गु दइ । अथे हे द्य:छेँया तिकि-झ्याले नं षट्कोण तया: उकिइ दथुइ लाक्क खड्ग छपु वा मुख्यम्ह द्य:या मूर्ति तया तइ । उकिया अभिप्राय नं सुरक्षा हे खः । झ्यालं तक नं मभिंपिं तत्त्व त दुहाँ वने मफयेमा धयागु भावनां उज्व:गु प्रबन्ध याना त:गु ख: । थते तान्त्रिकतां जगय्याना त:गु खड्गाकृति भिमनू-तय्‌त रक्षा व मभि मनूतयत नाश यायेगु व्यवस्था याना त:गु ख: धयागु खँ अथें हे सीदु । थ्व नेपा:यागु त:सकं रहस्यं जा:गु व त:सकं महत्त्वपूर्णगु संस्कृति ख: । थुकियात अन्धविश्वास धका: तंका छ्वयेगुला म:गु विशेषतायात वांछ्वयेगु ख: धा:सां पाइमखु ।

थन दक्वसिबे महत्त्वपूर्णगु खँ छु दु धा:सा झीगु वंशावलीइ धयात:थें "जुजु गुणकामदेवं कलिगत ३८२५ दँय् "अजिमा द्य:या खड्ग आकार पिकया: दे: दयेकि" धका: महालक्ष्मी अजिमा द्य:नं म्हगसय् म्हंकूगुलि झि च्याद्व: छें दयेका: कान्तिपुर धयागु दे: दयेकल,[2]" धया-त:गु दु, थ्व खड्ग आकारय् च्वंगु कान्तिपुरया (येँ दे:या) विस्तार वा परिधि गनतक ख: धयागु खँ आ:तक नं थते हे धका: सुनानं धाये फुगु मखुनि। वास्तवय् थन स्वना त:पिं इले व्यले पीठपूजा या:वनि-बले लाइपिं च्याम्ह अजिमा द्य. पिनिगु (अष्टमातृका धयात:पिं) थाय् यात छ्व: साला: स्वाना: स्वत धा:सा उत्तरपाखे च्वका व दक्षिणपाखे प्व:का ला:गु खड्ग आकार सिइदयेक हे खने दइ[4]। उकिं जुजु गुण-कामदेवं दयेकूगु कान्तिपुरया परिधि थ्व हे ख: धका: झीसं धायेफु। अनंलि व अष्टमातृका धयात:पिं अजिमा द्य तय्गु थाय् गन धका: माला स्वयेत रथी धन शम्शेरं च्व:गु "कामकला रहस्य" धयागु[3] सफुति क्यनात: कथं व कागाष्टमी (ञँलाथ्व अष्टमी) खुन्हु पीगं द्य: चाहिउवने बले नं ला:, अनं हानं पुलांगु पूजापाठ यायेगु थ्यासफुति नापं च्वया त:कथं नं च्याम्ह अजिमा द्य: त थुकथं जुया च्वन। तीन-धारा पाकशालाया लिउने पाखे च्वंम्ह "पासिक्व अजिमा" ब्रह्माणी, सिंहदरबारया न्ह्य:ने पाखे च्वंम्ह "लुमरि अजिमा" माहेश्वरी, आर्मी-हेडक्वाटरपाखे च्वंम्ह "फिब्व अजिमा" कौमारी, पचलीइ च्वंम्ह "नै अजिमा" वैष्णवी, विष्णुमती खुसि सिथे च्वंम्ह कंग अजिमा" वाराही, अनं नं उत्तर पाखे विष्णुमतीया हे सिथय् च्वंम्ह "लुति अजिमा" इन्द्राणी, थँबहिइ च्वंम्ह "थँबहि अजिमा" चामुण्डा अले नारांहिति दरबारय् दुने च्वंम्ह "चन्द्रलखु अजिमा" महालक्ष्मी ख: धका धाइ। थिपिं च्याम्ह अजिमा द्य:पिं छचा: खेरं खड्ग आकार वयेक स्थापना याना जुजु गुणकामदेवं कान्तिपुर (येँदे:) दयेकूगु ख: धका: झीसं सोकेफु। छाय्धा:सा खड्ग आकार ज्यायेत कि प:खा दनेमा: कि मखुसा की ताना सां चिं तयेमा:; मखुसा सिथंनिसें खड्ग आकार पिहां

कान्तिपुर

विष्णुमती

वागमती

टुकुचा

लेखनाथ मार्ग

सिंहदरबार

तीनधारा पाठशाला

१. पासिक्व अजिमा २. लुमरि अजिमा ३. फिब्व अजिमा ४. नै अजिमा

५. कंग ” ६. लुति ” ७. थवहि ” ८. चन्द्रलखु ”

थंइकथं छें दना हयेमाः विचाः याना स्वयेबले छू हे चि खनेमदु । उकिं द्यः तयूगु पीठ हे स्थापना यानाः खड्ग आकार पिकाःगु जुइ धकाः मधासें मगाः ।

थन छगु शङ्का पिहाँ वइगु खँ नं दु । व हे वंशावलीइ जुजु गुणकामदेवं येँदे देयेके धुंकाःलि भद्रकाली, कङ्केश्वरी व लुतिं पीठया स्थापना यात[2] धकाः उल्लेख याना तःगु दु । थथे धायेबले येँदेः दयेके धुंकाः तिनि ईपिं स्वम्ह द्यः स्थापना याःगु खनेदु । अथे जूसां नं छगु महत्त्वपूर्ण व ल्वःमंके मजिउगु खँ छता छु दु धाःसा व हे वंशावलीइ मेपिं अजिमा द्यः पिनिगु उल्लेख छाय् मजुल ? थुकिं सीदया वल कि च्याम्हं अजिमा द्यःपिं (अष्टमातृका) ह्नापा हे खड्ग आकारय् स्थापना याःगु खः, अनंलिपा येँदेः दयेके धुंकाः च्वय् नां कयापिं स्वम्ह अजिमा द्यः मेथासं हयाः तने हःपिं खः । उकिं व स्वंगु पीठय् स्वःवन धाःसा मेथासे स्वयाः अप्वः द्यःत खनेदु । माहेश्वरी पीठय् भद्रकाली, बाराही पीठय् कंकेश्वरी, अले इन्द्राणी पीठय् मेम्ह ह्यानं इन्द्राणी हे तनाः स्थापना याये हःगु खः धकाः सीके फु ।

थते खड्ग आकारय् देः दयेकूगुया अभिप्राय नं सुरक्षाया प्रबन्ध हे खः । गथे देगले खड्ग आकारय् दयेकाः तन्त्रमन्त्रं जगय्याना तःगु लुखां रक्षा याइगु खः, अथे हे देशय् दुने च्वंपिं जनतायात नं रक्षा यायेगु ज्या तान्त्रिक विधि स्थापना याना तःपिं खड्ग आकारय् च्वना च्वंपिं अजिमा द्यःपिंसं याना च्वनेमा धयागु खँ बांलाक हे थुइके फु । सायद उत्तरपाखे थःने वा च्वय्, अले दक्षिणपाखे क्वःने वा क्वय् धकाः धागु नं थ्वहे खड्गया च्वका व प्वःकाया ल्याखं जुइमाः । थ्व साप हे बिचाः यानाः सीके माःगु खँ त खः, गुगुलिं यानाः झीगु नेपाःदेया थःगु हे तालगु संस्कृतिया महत्त्वं देःयागु हे महत्त्व विश्वया मिखाय् च्वन्ह्याना च्वनि ।

तिवः सफुत

१. पूजापद्धतिया थ्यासफू

२. भाषा वंशावली भाग २

३. कामकला रहस्य– धनशम्शेर ज. ब. रा.

४. Kathmandu & Patan Nepal Traveller नक्सा–

मोहनी △

प्राणीमध्ये ज्ञां दुपि मनूत हे खः। अय्सां नं फुकसिया स्वभाव छगु मजू। गुलि मनूयाके साधु सन्तया स्वभाव दुसा गुलिसिके जङ्गली हिंस्रक पशुया स्वभाव दया च्वनि, पशुया स्वभाव दुपि मनूतय्सं 'थ्व याये त्यः थ्व याये मत्यः,'' धयागु छुं खँया बिचाः मयासे म्वा मदुगु कुकर्म यानाः दुःख बिया च्वनि। उकियाना साधारण मनूतय्सं जीवनय् चितासुः मदयाः दुःख सिया च्वनि। न्हापा नं थुज्वःगु स्वभाव दुपि दानवतय्सं कुकर्म यानाः मर्त्यमण्डलय् मनूतय्त व स्वर्गलोकय् द्यःतय्त नापं अति दुःखं बिया च्वन। द्यःतय्के हे फ्वनाः कयातःगु वरदानं यानाः दानव त बःलाना च्वंगुलि थुमित सुनां छुं याये मफु। अले द्यःत हे दानव त खनाः ग्यानाः बिसिउं जुया जुइ माल। अय्सां हे ग्यानाः सुला सुला च्वंपि द्यः तय्त मात्त् मालाः दुःख बिइगु त्वःतुगु मखु। थते सकसितं दुःख बिया जूगुया कारण छु धाःसा लोकय् मेमेपिनिगु धर्म, कला, कीर्ति व संस्कृति म्हुय। छ्वयेगु अले थःगु कीर्ति तयाः थःत हे द्यः धायेकेगु दानवतय् सिद्धान्त जुया च्वन। उकिं द्यःतय्त द्यः धायेगु, द्यः पूजा यायेगु सुइतं हे मबिउ। गनं होम याःगु खन, सिल धाःसा याके मबिइगु, ऋषिमुनितय्गु तपस्या

भङ्ग यायेगु, ऋषिमुनितय्गु हत्या यायेगु, द्यःया मन्दिर स्यंका बिइगु आदि यानाः अतिहे अन्यायी' अत्याचारी जुयाः सकसित दुःख बिया-च्वन। न्ह्यागु हे याःसा नं स्वयाः हे सहयाना च्वने माल। अथे जूसां नं मनूतय्सं सुलाः सुलाः थःगु कुलधर्म, साहित्य, कला, संस्कृति मत्वः-तुसे म्वाकाः हे तय्‌त कुतःयाना च्वन। दानवतय्सं अति हे यासेलि सह यानां याये मफयाः द्यःत महाभारत पर्वतया उत्तर खण्डय् नेपाःया हिमालय पर्वतय् वयाः महाद्यःया शरण काःवल, उगु थासय् लावक द्यःत सकलें क्रोधित जुल, अले फुक्क द्यः तय्‌गु शक्ति एकत्रित जुयाः (छथाय् मुनाः) अत्याचारी दानव त संहार यायेया लागि संपूर्ण शक्ति सम्पन्न जुया देवी प्रकट जुल। व हे देवीं दानवत लिसे घनघोर संघर्ष यानाः दानवत व इमि नायः महिषासुरयात स्यानाः संघर्षय् विजय यात[१]।

आः थन दानव धयापिं तस्वीरय् क्यना तःथे स्वये ग्याना-पुसे च्वंक च्वामुगु न्यकु दुपिं, ततः पुगु धँवा दुपिं, सँ फंफं तया जुइपिं, भाजं थे हाकुपिं प्राणी त मखु, मनू स्याना ला नयाः हि त्वनाः जुइपिं नं मखु, इपिं नं झी हे थुज्वःपिं मनूत खः। थुज्वःगु स्वभाव कयाः याये मत्यःगु ज्या याना जुयाः, मेमेपिनिगु कला, कीर्ति, साहित्य, संस्कृति ध्वस्त यायेगु कुतः याना दुःख बिइपिं जूगुलिं इमित दानव, दैत्य, राक्षस आदि धाःगु खः। गथे झीमचा त नं आपाः हारां जुल धाय्‌वं इमित लाखे धायेगु झीगु चलन दु, अथे हे कतःपिनिगु संस्कृति स्यंकाः म्हुया छ्वयेत कुतः याइपिं न्ह्याम्ह मनूत नं दानव खः।

थुज्वःपिं दानव तय्सं ह्लापा ह्लापा जक दुःख बिया च्वंगु मखु। इतिहास पुइकाः स्वल धाःसा दानवया रूप कयाः दुष्ट मनूतय्सं बखतय् बखतय् विध्वंस यायेगु ज्या याना वंगु दु। शकराचार्य धयाह्म मनुखं दानवया रूपय् नेपाः देशय् वयाः अम्बर बाडा थुज्वःह्म विद्वान् पुरुष व मे मे पिं आपलं विद्वान्‌तय्गु हत्या याःगु दु, प्राचीन

हस्तलिखित ततः धंगु तन्त्रया ग्रन्थ त आहुति याना दुःख विया वंगु दु।[२] अथे हे छगु थ्यासफुलि नं थते उल्लेख जुया च्वंगु दुः– "सं. २२२ कासि नं श्रीसंकराचार्य वया ओ......चावहिरया वदे द्वरछि स्याक ब्राह्मणया शास्त्र चलय याकल[३]" सुल्तान शमसुद्दिनं बंगालं यक्व फौज ज्वना वया: नेपाल संवत् ४७० मार्ग शुक्ल दशमी वृहस्पतिवारया दिनय् आकाझाय् हमला याना: नेपा: देःया नगर च्याका: झीगु कला, कीर्ति, साहित्य, व संस्कृति ध्वस्त या:गु स्वयंभू अभिलेखय् उल्लेख दु। यल पिबहा:या ने. सं. ४७७ या अभिलेखय् नं थ्व खँ यात न्ह्ययथना तया-त:गु दुः– "सुल्तान श्याम सुद्दिनो यवनाधिराजो नेपाल सर्व नगरं भस्मी-करोति" अथे हे बहि बहि, बाहा:, बाहा:तकनं ध्वस्त यायेगु ज्या याना स्यंगु द्यःया चैत्य, मे मेगु बौद्ध व महाद्यःया मूर्ति त तछ्यायेगु, त्वा:थलेगु ज्या याना वन। पशुपतिमहाद्यः स्वत्वा: थ:गु आदिखँ गोपाल राज-वंशावलीइ उल्लेख जुयाच्वंगु दु।[४] स्वसः दं ह्लयः नं क्रिश्चियन धर्म प्रचारया अभियानय् झीगु आपालं साहित्य, कला व संस्कृति ध्वस्त याना वन।[५] थुमिसं देः त्याका: राज यायेगु मति तया: थुज्व:गु कुकर्म या:गु मखु, नेपा:देःया साहित्य, कला व संस्कृतिया अस्तित्व मदयेका छ्वयेगु नियतं या:गु जक ख:। छाय्धा:सा थुमिसं यायेमा:गु कुकर्म यायेधुं का: थन मच्वंसे लिहाँ तुं वन। थते नेपा:देःया पुलां पुलांगु तन्त्रया यक्व शास्त्रत कालभैलःद्यःया लिउने तया: छ्वयेकूगु सिउँपि मनूत दनि। पवित्रगु तन्त्रशास्त्रया सफूत छ्वयेकूगु थासय् न्हुइमत्यः धका: सिउँपि मनूतय्सं थौंतलें कालभैल: द्यःयात चा:हुलेगु मया:। चा:हे हुलेमा:साँनं कालभैलःद्यःया लिउने प्रतापमल्ल जुजुया सालिकया थाय् लाका: वना:जक चा:हिला च्वंगु दु। थते देःया संस्कृतियात लोप याना छ्वइपि अवश्य दानवत ख:।

थौं कन्हे नं उज्व:पि दानव त मदुगु मखु। नेपा: देया–पुलाँ-पुलाँपि द्यःत खुया: यंकाच्वंगु हे दु। ध्यवाँ काये मदुगु पुलाँ-पुलाँगु

अमूल्यगु सफूत देशं पिनेयापिं मनूतय्गु ल्हाते लाना च्वंगु मसिउगु खँ मखु। गुलि कला, कीर्तित भग्न अवस्थाय् लाना च्वंगु दु, उकियात दयेका: संरक्षण यायेगु या पलेसा न्हंका:हे छ्वयेगु कुत: जुया च्वंगु दु। गुलि द्य:तय्त झीगु संस्कृति कथं रहस्यं जा:गु अभिप्राय कया: नेपालभाषां छुना त:गु नाँ त थौं नेपा:मिपिसं हे ल्व:मंका हये धुंकल। सीक सीकं हे बराय् चाया: कुलाँय्मरु अजिमा, पाला: द्य:, न्यतमरू आदि द्य: तय्त इमिगु पुलाँगु नाँ मकासे रक्तकाली, संकटा, नरदेवी धका: नाँ कया च्वंनिगु याना च्वन। थते यायेगु थ:गु संस्कृतियात थम्हं हे न्हंकेगु ख:। उकिं थुज्व:गु ज्यायात नं दानवतय्गु ज्या धायेमा:। थुज्व:पिं दानवत इले ब्यले पिहाँ वया दे:यागु महत्त्वपूर्णगु संस्कृतित न्हंका छ्वयेत कुत: याना हे च्वनि।

ल्हापा ल्हापा नं महिषासुर दानव वया: अथे हे दे:यागु संस्कृति म्हुया छ्वयेत याये जिउगुं मजिउगुं कर्तव्य त याना: जनता/ तय्त दु:ख बिया जूगु ख:, लिपा संघर्ष जुया: व दानवया नाश जुल। उकिया हे छगु रूप झीगु मोहनीया पाया: ख:। आ:तले पाया:पिहाँ वइबले गुलिसिनं युद्धय् फीगु सिख:या लं फिना: नँया तपुलिं पुया: धाल ज्वना: वयाच्वंगु दनि। युद्धया बाजं थाका:. मनूतय्सं लाय् बुइका: स:जक न्यनेवं शत्रु त तापाकं हे ग्याना: बिसिउँ वने मालिगु कथं पाया: पिहाँ वया च्वंगु दु। मोहनीसिन्ह: तिना:, ह्याउँक क्वखा क्वखाना:, स्वाँछुना: तान्त्रिक विधिविधानं थ:थयाके अजिमाद्य:, आजुद्य:त दुबिका: जिगिजिगि खाना: खड्ग ज्वना: छह्म छह्म शत्रु त दत्तले मात्त्माला: चन्नंक पाले धका: महिषासुर दैत्यया प्रतीक भुयुफसि पाला: क्यना च्वंगु दु। थुज्व:गु झीगु तान्त्रिक व दैवी शक्तिं याना: शत्रुत शक्तिहीन जुया: नाश जूगुया प्रतीक जूगुलिं थ्व पाया:त स्वये त बुह्रा बुह्री, ल्यासे, ल्याय्ह्म, मचा त ग्वा: ग्वा: मुना: यें, यल, ख्वपया लाय्कू पाया:, तेबाहा, वतु:, महाबू, यतखा, क्वहिति, थबहि, असं, वयपू व थथे हे मे मेगु पाया: त स्व:जुइ।

झी म्वायेत शत्रु त लिसे संघर्ष याना च्वनेमा:गु दु। शत्रु नाप संघर्ष याना विजयी जुइत संघर्ष यायेगु आत्मबल व आत्मशक्ति झीके दयेमा:। थ्व हे बल व शक्ति प्राप्त याना दे: व देशय् च्वंपिं मनूतय्त रक्षा यायेत झीगु नेपा:देशय् अजिमा द्य:त स्थापना याना त:गु ख:। अजिमा द्य:त पूजा याना: इमिगु शक्ति झीके प्राप्त यायेगुया लागि मोह्नीबले आगं आगमे व हे अजिमा द्य:तय्गु पूजा याना च्वनागु ख:। अजिमा द्य:या प्रतीक खड्ग ख्वना त स्वना: पुज्याना: शत्रुसंहार यायेगु व जीवनय् वये फुगु भय आदि मुक्त जुइ फयेकेत द्य:यापाखें खड्गसिद्धि कायेगु मोह्नी पूजाया उद्देश्य ख:। थते खड्गसिद्धि कया: पाया: पिहाँ व:गु खँ या प्रमाण त थ्यासफुलि नं खने दु। "संवत् ८०३ आश्विन शुक्ल ।। प्रतिपदा हस्ता नक्षत्र अंगार वार थ्व कुन्हुया बेला घटि १९ वेङा व घटि २१ थ्वतेन ह्ला नवरात्र स्वङा।। सप्तमी प्र अष्टमीया बेला घटि २१ बेङाव घटि २५ थ्वतेन ह्ला केतुदले मकलग्नस खड्ग स्वङा ... दशमी बेला घटि × बेङाव घटि ७ थ्वतेन ह्ला चारन याङा[६] ..."

जयस्थिति मल्ल जुजुया पाले लायकु छें भाइ भारादार पिसंनं खड्ग स्वनेत ह:गु अले खड्गसिद्धि कया: पाया: पिहाँ व:गु उल्लेख जुया च्वंगु दु।

आश्विन शुक्ल पक्षया पारू खुन्हु छें छें आगं आगमय् न:ला स्वना: अष्टमी खुन्हु खड्ग व थापिं स्वना: मोह्नी पूजा याइ। अले चालं खुन्हु स्वाँ क्वकया: छें छेंया नाय:नं आगंद्य:या रूपय् च्वना: तन्त्रसाधन याना त:गु खड्ग थ:गु खल:या सकसितं ल:ल्हाना: खड्ग-सिद्धि विइ, अनं लिपा खड्गसिद्धि काये धुंका: व हे तन्त्रशक्ति दुगु खड्ग ज्वना: पाया: पिहाँ वइ। थ्व पाया: यात राष्ट्रिय रूपय् विशेष महत्व बियात:गु दु। पाया: पिहाँ वयेगु थिति स्व:ते धुंकू पिंसं नं खड्गसिद्धि कायेगु रूपय् खड्ग ल्हातय् कया भागि जक याना सॉं च्वंगु दु। मिसातय्त नं मोह्नीपूजाया प्रसाद बिया: खड्गसिद्धिया

सुवा:साँ बिइगु या: । खड्गसिद्धि कायेगुलि शत्रुविजय यायेगु दैवीशक्ति प्राप्त जुइ, अले झीगु जीवनय् वया च्वनिगु दानव रूपया भय आदि नं फाला वना: झीगु आत्मरक्षा जुइगु भा:पिया त:गु दु । झीत सुवा बिइबले "खड्गसिद्धिरस्तु" धका: धाइपिं नं दु, थथे सुवा:बिउगु शत्रु छुं हे यायेमफयेक अजिमा द्य:नं रक्षा यायेमा धा:गु ख: । झी जुजु नं लाय्कु पाया:नाप तया हइगु जुजुयागु खड्ग ज्वना: झिनिदँय् छक्व: मखंत्वाले सिंह दुवातय् लुमरि अजिमा यागु खड्ग नाप, अथे हे झिनिदय् छक्व: मरूसत: न्ह्य:ने भ्यलुपाते पचलि भैल: द्य:यागु खड्ग नाप खड्ग हिला: खड्गसिद्धि काइ । अले उकिया हे शक्तिं दे: व देशय् च्वंपिं मनूतय्गु रक्षा याना च्वंगु दु । थ्व भ्यलुपा: पचलि भैल:द्य: साधन याना: तयात:गु ख: ।

न्हापा द्य: तय्सं नं देवी (अजिमाद्य:) या के खड्गसिद्धि कया: दैत्य त संहार याना: स्वर्ग लोकय् व मर्त्यमण्डलय् फुकसिगु रक्षा या:गु दु, न्यतमरू अजिमाया द्य:प्याखं चण्डेश्वरीया चण्डासुर दैत्य लिसे संघर्ष जूगुया रूप ख: । चण्डासुर दैत्यं दु:ख बिया च्वंबले चण्डेश्वरी देवीं संघर्ष याना: दैत्ययात स्याना: द्य:तय्त रक्षा या:गु ख: । थ्व हे खँयात कया: न्यतमरू अजिमाया द्य: प्याखं थौं तक नं इलेब्यले हुइका च्वंगु दु । उकिइ चण्डासुर दैत्य क्व:थलेत कुमारीद्यवं चण्डेश्वरीया रूप कया: अजिमा द्य:या खड्ग नाप थ:गु खड्ग हिला: खड्गसिद्धि कया च्वंगु दु । थुगु किसिमं न्हापा कुमारीं चण्डासुर दैत्य यात स्या:गु थाय् कुमारी द्य:छेँया न्ह्य:ने ख: । चण्डासुर दैत्य स्याना: थुंगु थाय् नं थन हे ख: धाइ । थौं कन्हे थ्व थासय् दबु दयेका त:गु दु, थुकियात थिइमजिउगु दबु धका: झीसं धया च्वना । थ्व दबुया प्यखेरं ल्वहँ पौले कियात:गु मनूया ल्हा:पा, तुतिपालि, छ्यं त चण्डासुर दैत्य यागु ख: धका: नं धा: ।

झिनिदँय् छक्व: कुमारी द्य: छेँया न्ह्य:ने न्यतमरू अजि–

मायां द्यःप्याखं हुइका: चण्डासुर दैत्य क्वःथला च्वंगु दु। थीमजिउगु दबुलि हे द्यः प्याखं हुइके माःगुलि थौंकन्हे अन महुइकुसे नापसं च्वंगु कुमारीद्यःछें क्वसं च्वंगु मेगु दबुलि हुइका च्वंगु दु। प्रजातन्त्र वये न्ह्यः तक यँयाः बले क्वःनेयाः खुन्हु थ्व थीमजिउगु दबुलि जुजुया लुँया गद्दि तयाः जुजुया खड्ग तयेगु याना च्वंगु खः। मल्ल जुजुपिनि पाले जुजुपिं थ्वखुन्हु गद्दिइ च्वनाः कुमारीया ल्हातं सिन्हः तिइगु याइ धका धाइ। कुमारी जात्रा खुन्हु कुमारी यात सा दान यायेमाः, थ्व थिति थौंतक नं तनावंगु मखु नि। उकिं खड्ग झीगु लिधंसा खः। खड्ग ज्वना हे शत्रुनाश यायेगु व देशयं् सुख शान्ति स्थापना यायेगु खः ❋।

शुभ साइतय् खड्ग स्वनाः जीवबलि भोग बियाः तान्त्रिक विधि पूजा याये फुगु घरि खड्गसिद्धि दइ धयागु तन्त्रया सफुलि च्वयातःगु दु। उकि झीसं मोहनी बले साइत स्वयाः शुभ साइतय् लाकाः आगमय् खड्ग स्वनाः सिद्धिया लागि जीवबलिभोग बियाः पूजा यायेमाः। थ्व खँ थ्यासफुलि उल्लेख जुया च्वंगु दुः—

"सं ७९७ आश्विन सुद्धि ।। पारु कुन्हु नवरात्र स्वङा ··· ··· अष्टमी कुन्हुया रात्रिस खड्ग स्वङा जुरो ।। अष्टमी अन्तर चनका नवमी सं भोग बिया[६] ··· ··· "

गुलि गुलि आगमय् जीवबलि भोगया प्रतीक पञ्चमकार बलिपूजा यायेगु नं याना च्वंगु दु✿। अजिमा द्यःया रूपय् खड्ग त स्थापना यानाः जीवबलि भोग बियाः मोहनीपूजा यानाः देवी याके खड्गसिद्धि प्राप्त यानाः इन्द्रं वृत्रासुरयात, महाद्यवं त्रिपुरासुरयात, नारांद्यवं मधु धयाम्ह दैत्ययात स्याःगु खः। रामचन्द्रं न देवीयागु

❋ "खड्ग सुरक्षा प्रतीक" च्वसुइ स्वया दिसं।

✿ "ध्येँसगं" च्वसुइ स्वया दिसं।

नवरथ वर्त च्वना: जीवबलिभोग बिया: खड्गसिद्धि कया: लंकाया जुजु रावणयात स्या:गु ख: । उकिं शक्ति बिइपिं तान्त्रिक द्य: तय्‌त पूजा यायेत झीसं तन्त्रयुक्त याना: सम्हय् तया: पञ्चमकारया छ्येँसगं बिया: पूजा यायेमा: वा जीवबलि भोग हे बिइमा: ।

जीवबलि भोगं आत्मशक्ति ब:लाना शक्ति उत्तेजित जुइ धयागु थुकिया अभिप्राय ख: । उकिं थ्वहे शक्ति शत्रु तय्‌गु संहार याये फइ । मोहनीबले पाया: पिहां वयेत नं जीवबलि भोगया प्रतीक छ्येँसगं काये धुंकातिनि वइ । न्हापा महिषासुर दैत्ययात स्यायेत पात्र ख्वला त्वना तिनि (छ्येँसगं कया तिनि) देवीं दैत्ययात स्या:गु ख: । संघर्ष यायेबले आत्मशक्ति ब:लाका शक्ति उत्तेजित याना च्वनेत बराबर जीवया म्वा:हि त्वना च्वनेमा:गु व पात्रख्वला त्वना: छ्येँसगं कया च्वनेमा: । देवीभागवतय् नं थ्व खँया उल्लेख दु ।

ततः क्रुद्धा जगन्माता चण्डिका पानमुत्तमम् ।
पपौ पुनः पुनश्चैव जहासारूणलोचना ।।

थुकिया अर्थ:– तँ पिकया च्वंम्ह जगन्माता चण्डिका देवीं बारंबार पात्र ख्वला त्वना: मिखा ह्याउँका [८] न्हिल । अथे हे न्यतमरु अजिमाया द्य: प्याखनय् कुमारीं नं बारंबार म्वा:हि त्वंगु व पात्रख्वला त्वना च्वंगु दु । द्य: छेँनं पिहाँ वयेम्ह्य: कुमारी, वाराही, अजिमा द्य: व भैल: द्य: नं नेपा:फैया हिंसा याना: म्वा:हि त्वना: पिहाँ वइ । अनंलि न्यतदुवातय् थ्यंका: गाछेँ दुने च्वना: कुमारी व अजिमा द्य: निम्हय्‌सिनं तान्त्रिक मतं पात्र ख्वला त्वनि । प्याखं दबुलि नं चाप्व:स: कायेगु धका: जीवया म्वा:हि त्वनि । अथे हे दैत्य क्व:थलेत नं दबुलि हे गाछेँ दुने च्वना: कुमारीं तान्त्रिक मतं पात्र ख्वला त्वना: शक्ति उत्तेजित याइ । अले लिपा तिनि चण्डेश्वरीया रूप कया च्वंम्ह कुमारीं चण्डासुर दैत्य यात क्व: थलि । थ्व झीसं स्वया हे च्वनागु खँ ख: ।

उकिं झीसं शक्तिया लागि आगं आगमय् मोहनीबले जीव-वलि बियाः, जीव वलिया प्रतीक खयेँसगं तयाः पूजा याना च्वनागु खः। मोहनीपूजा दच्छिया दुने प्यक्वः यायेगु उल्लेख याना तःगु नं गनं गनं दु। न्हापा न्हापा नेपाः देशय् नं बसन्त ऋतुया चैत्रमासय् मोहनी नखः न्यायेकेगु याना तःगु खः, थौं कन्हे थ्व नखः शरद ऋतुया आश्विन मासय् न्यायेकेगु याना च्वन। न्हापां निसे चैत्र मासय् न्यायेका च्वंगु मोहनी नखः यात स्वल्प यानाः आश्विन मासय् तःधंक मोहनी मानय् यायेगु थिति लिपातिनि याःगु खः[१]। मोहनी नखः राष्ट्रिय नखः खः। राष्ट्रं मानय्याःगु बखतय् फुकसिनं थ्व नखः मानय् यायेमाः। पुलां मोहनी धकाः चैत्र शुक्ल पक्षया अष्टमी खुन्हु साधारण खतं जूसां नं झीसं मोहनी मानय्याना च्वनागु दु। लायक् मूचुकय् तः धंगु मोहनी-बले थें म्यें व दुगु स्यानाः पुज्याना च्वंगु दु।

थते मोहनी बले नःला स्वनाः कलश तयाः नवरथ ज्वःछि पूजा यायेगु चलन नेपाः देशय् तलेजु द्यः हयाः तसेंलि याना हःगु धयागु खँ दु। ऋतुया ल्याखं स्वयेबले चैत्र मासय् नःला स्वाँ बांलाक बुइगु ऋतु मखु। नवरथ व्रत च्वनिपिनि घटस्थापना यानाः गुन्हुतक देवी पूजा यायेगु खँ थाय्थासय् उल्लेख याना तःगु दु। थौं कन्हे मोहनी पूजा गुन्हुतक जुइगु खःसां नं मुख्यगु पूजा ला कूछिभ्वय् नये खुन्हु, स्याक्व त्याक्व खुन्हु व चोलंखुन्हु यानाः स्वन्हु जक जुइगु खः। लायक् मूचुकय् नं मोहनीया मुख्य पूजा स्वन्हु जक हे जुइगु खः। सप्तमी खुन्हु तलेजु द्यः क्वहाँ बिज्याकाः अष्टमी, नवमी व दशमी स्वन्हु मुख्यगु पूजा यानाः लायक् पायाः पिहाँ वइगु खः। थ्वखँ थ्यासफुलि उल्लेख याना तः गुनंदुः–

"सँ ८२७ आश्विन शुक्ल ।। प्रतिपदास नवरात्र स्वङा धनु लग्नस तृतियावधि थ्वगुली दस ।। सप्तमी घटि २१ प्र अष्टमी वय्काव कुंभ लग्नस खण्ड स्वङा देव कोहा विज्याका ।।

नवमी घटि २९ वेतका ओ दशमी वयतुनं मीन लग्नस चारन याङा देव थहां विज्यातक चान्हस ... ... सम्वत ८०० आश्विन शुक्ल ।। दशमी ... ... चारण याङा जुरो दिन पूर्व्व याङा, पायात थहाँवया जुरो[१] ।।

ह्लापा मल्ल जुजुपिं नं खड्ग ज्वना: लाय्कू छें पाया: वइगु ख: । थौं कन्हे जुजुया प्रतिनिधिया रूपय् लाय्कूपाया: न्ह्या:नै जुजुया खड्ग तया: हयेगु याना त:गु दु ।

थुगुकथं आश्विन मासय् व चैत्र मासय् मोहनी पूजा यायेगु ख:सा नं चैत्र मासय् मोहनी पूजा यायेगु व आश्विन मासय् मोहनी पूजा यायेगु या उद्देश्य पा: । छाय् धा:सा महिषासुर स्यायेत देवी चैत्र शुक्ल अष्टमी खुन्हु उत्पत्ति जूगु ख: । थ्व खँ पत्राय् नं च्वया त:गु दु । महिषासुर दैत्ययात स्याना: देवी विजयी जूगु दिन आश्विन शुक्ल पक्षया दशमी धका: देवीभागवतय् च्वया त:गु दु । थ्व दिन यात झीसं नं " विजया दशमी " धका: मानय् याना वया च्वनागु दु । देवी उत्पत्ति जुसेंलि देवीयात पूजा याना: जीवबलि भोग बिया: शक्ति या पूजा याना: दानव त लिसे संघर्ष यायेत तयार जुया: संघर्ष ख्यले न्ह्य ज्यायेगु ख: । थ्व हे परंपरा देवी उत्पत्ति जूखुन्हु देवीया प्रतीक खड्ग व थापिं स्वना: मोहनी पूजायाना: कूछिभ्वय् नया च्वंगु ख: । स्याक्व त्याक्व खुन्हु जीवबलि भोग बिया: पूजा याना: चालखुन्हु खड्ग सिद्धि कया: पाया: पिहां वया: मोहनी नख: हनावया च्वंगु ख: । अजिमाद्य: याके शक्ति कया: सगुणया ख्येंसगं कया: दानव त लिसें थते बसन्त ऋतु निसें शरद ऋतु मव:तले झीगु जीवनय् वया च्वनिगु ल:, मि, फय्या भय, चल: वना: सीगु महामारी रोग आदि रूप दानवतय् भय (यम दँष्ट्राया भय○) नाप नं संघर्ष यायेत

○ " स्वन्ति नख: " च्वसुइ स्वयादिसं ।

तयार जुया: आत्मरक्षाया लागि रणक्षेत्रय् न्ह्यज्यायेगु खः ।

आश्विन मासय् मोहनी मानय् यायेगु संघर्षय् विजय जूगु लसताय् अजिमा द्यः यात ख्यें सगंया प्रतीक जीवबलि भोग बिया: पूजा यायेगु धका: स्याक्व त्याक्व खुन्हु आगमय् स्या:म्ह जीवया छ्यं-या सी कया: "सीकाभू" याना च्वंगु खः। थते अजिमा द्यः या प्याखनय् नं दैत्य क्व:थ:गु लसताय् ख्यें सगंया प्रतीक न्हिप्व:स: धका: कया च्वंगु दु ।

मोहनी नेपा:मितय् त:धँगु नखः खः। दाजु, किजा, फुकि व थ:थिति फुक्क मुना: मोहनी नखः न्यायेका नयेमा:गु खः। न्हापा दानव त लिसे संघर्ष यायेमा: बले फुक्क नापं मुना: देवीयात मोहनी-पूजा या:गु खः, अले वहे देवीया शक्ति विजय नं जूगु खः। थौं कन्हे नं कला, कीर्ति, साहित्य व संस्कृति स्यंकेत कुत:याना जुइपिं दानव रूपया शत्रुत लिसे संघर्ष याना च्वने मागु:लिं सँघर्ष यायेत तयार दु धका: ताता:पाकनिसें मनूत छेँवया: मोहनी नखः हना च्वंगु खः। नापं च्वना: मोहनी पूजा याना: छेँछेँया थकालि आगं आगमय् फुक्कसितं सिन्ह: तिका: प्रसाद बिया: खड्गसिद्धि बिइमा:। फुकसिनं थकालिया ल्हातिं सिन्ह फया: खड्गसिद्धि काये नं मा:। थुकिं थ:त व देशय् नं सुख शान्ति जुइ। थुज्व:गु मोहनी सिन्ह: फयेगु व खड्ग सिद्धि कायेगु तन्त्रयुक्तगु झीगु संस्कृतियात अन्धविश्वास धका: विश्वास मयाये म-जिउ, त:सकं महत्वं जाया च्वंगु अभिप्राय दुगु झीगु मोहनी नखः यात चीधंक जूसां नं फुथें याना हना च्वनेमा:, त्व:ता छ्वये मजिउ,

तिव: सफूत

१. सप्तशती चण्डी.

२. देवमाला वंशावली.

३. नेपाल भाषा साहित्यया जात:– चित्तधर हृदय

४. " सम्शुद्दिन इलियासको नेपाल आक्रमण " गोवर्धन शर्मा 'तन्नेरी' पत्रिका वर्ष १ अङ्क २.

५. न्हाय्कँ दँपौ ११००.

६. हनुमान ढोका राजदरवार–गौतम बज्र बज्राचार्य.

७. 'चालन' दशैंको एक प्रमुख अङ्ग– धन बज्र बज्राचार्य

'यति' पत्रिका

८. देवी भागवत

९. भाषा वंशावली भाग १

स्वन्ति नखः □

मनूतय्‌गु जीवनय्‌ नखःचखः या आवश्यकता छाय्‌ जुल धयागु न्ह्यसःया लिसः बिइ थ्‌ःपु मजू । मनूतय्‌त आनन्द सुख भोगया न्ह्यवःसा त गाक्क न्ह्यच्याकातःसां नं समाजया ज्या खँय्‌ ब्वति काये मखन धाःसा, समाजय्‌ दुने च्वंपिं मनूत लिसे तापाक्क बाया: च्वने माल धाःसा व मनुखं नुगले दुने शान्ति काये मफया: मानसिक पीडां फाता फाता पुला च्वनि । बरु समाजय्‌ दुने च्वने बले अनेःगु समस्या व पंगः त लिसे न्ह्याब्लें ल्वाना च्वने माःसां नं समाजय्‌ दुने च्वंपिं थः थिति त लिसे सुख दुःखया खँ ब्याका: शान्ति व संतोषया अनुभव याना च्वनि । उकिं मनूतय्‌ लागि समाज मदयेकं मगाः । समाजय्‌ फुक्क लिसे स्वापु तयाः भ्यले पुना च्वने फइगु हे जीवनया सफलता भाःपिया तःगु दु ।

थुगु हे सदर्भय्‌ समाजय्‌ दुने च्वंपिं मनूत लिसे सत्तिकेया लागि, अले समाजया नीति व मनूतय्‌ सामाजिक जीवन पद्धति थुइके बिइया लागि सभ्यता धयागु थ्व खः धकाः ह्मसीकेगु लक्ष्य तयाः पुलांपिं विद्वान्‌तय्‌सं इलेब्यले थी थी नखः त हनेगु याना वयाच्वंगु खः । झीथाय्‌ नेपाःगाले तालतालगु यक्व नखः त न्यायेकेगु चलन

दु। आपा: याना: व नख: त थुइके हे मफइकथं रहस्यं त्वपुया त:गुलि उकिया अभिप्राय थते हे धका: धाये थाकुइगु रूपय् च्वना च्वंगुदु। आ: थन नेपा: दे:या यक्व नख: त मध्ये स्वन्ति नख:या बारे थुइका काये फुगु खँ त न्हच्ब्बयेगु कुत: याये।

दक्वले न्हापां स्वन्तिनख:या विशेषताया बारे विवेचना यायेगु बाँलाइ ताया। थ्व नख:या सामाजिकता पाके मिखा ब्वयेका: स्वयेबले छु खनेदु धा:सा नेपा:मितय्सं व्यक्तिवादयात गुब्लें हे थाय् म बिउ। परिवारया दुने च्वंपि ब्याक्कं सदस्य त छें छें मुना: स्वन्ति-नख: हनेगु ज्याय् न्हचचिला च्वनि, अले भात पिथाय् वना च्वंपि तता-केहेँपि नापं थ:छें वया: नख: हं वया च्वनि। थ: याक:चिया जक स्वार्थसिद्ध याना: आनन्द कायेगु व्यक्तिवादी प्रवृत्तिया भ्या: भतिचा जक नं थनयागु समाजय् किना च्वंगु खने मदु। सकसिया भीं जुइमा धका:, सुख जूसां इना काये, दु:ख जूसां इना काये धयाथें सकलें मुना: न्हचइपुक्क सामाजिक ज्याय् ब्वति कया च्वनिगु थनयागु समाजया सिद्धान्त जुया च्वन। उकिला भिगु ज्याय् नं थ:थिति सकलें लय्ताया: ब्वति का: वया च्वनि धा:सा मभिगु दु:खया इले नं बिचा: वया: दु:ख इना कया च्वनि। थ्व थन नेपा:मितय्गु सामाजिकताया विशेपता हे ख:।

अनंलि स्वन्तिनख:या धार्मिक पक्ष नं उलि हे रहस्यं जाया च्वंगु गु। थ्व नं त:सकं सीकेब:जू। धर्म धयागु हे थौंया इले विवादा-स्पद जुया च्वंगु दु, उकि विश्वय् सलं स: धर्म त खने दया च्वंगु दु। तर उज्व:गु धार्मिकतायात थन निर्विवाद याना: व्यापक रूपं सफल जुइका: थ्व नख: या धार्मिक ज्यायात छ्यलात:गु दु। न्ह्याथिन्याह्मय् सिया छें नं सकसिनं लय्ताया: स्वन्तिनख: हना च्वनि, अन सु नास्तिक, सु आस्तिक धयागु न्हचस: हे दइमखु, संपूर्ण नेपा:मित छगु हे समाजय् दुने ला: ला धयाथें खने दयेक याना त:गु दु। अनंलि

हानं स्वन्ति नखः बले द्यःतय्गु मूर्ति तयाः पुज्यायेगु नं मयाः। लक्ष्मी-पूजा खुन्हु ध्यबायात, द्यःपूजा खुन्हु थःत हे अले किजापूजा खुन्हु तता केहें पिसं दाजु किजायात पूजा याई। थुगु तालं काल्पनिक द्यःया मूर्तियात थाय् मबिउसे मनू हे बा मनूया जीवनय् छ्यलातःगु वस्तुयात हे द्यः भाःपिया पूजा यायेगु नेपाः मितय्गु थःगु हे मौलिकता दुगु व व्यवहार लिसे स्वापु दुगु दर्शन खः ✲। मे मेगु धार्मिक ज्यात यायेबले झीगु सामाजिक व्यवहारं फछि फत्तले तापाक्क च्वनेमाः। सुं मनू वर्त च्वन धाःसा थःगु हे ला, हि जुया च्वंपि मचा त थ्यंकं लिसे छ्वास्मिस् मयासे स्वयंपाख यानाः गुलिफत उलि समाजया व्यवहार त्वःताः द्यःयाके हे तन मन फुक्कं दुबिकाः उपासना यायेमाः। तर स्वन्तिनखः बले थःगु परिवारय् छम्ह छम्ह दत्तले मबाःसे नापं च्वनाः हे पूजा यायेमाः। थ्व सिद्धान्त स्वन्तिनखःले जक मखु थनयागु थःगु हे पहः दुगु न्ह्यागु नखःले नं दुथ्याना च्वंगु दु। पाहाँ चह्रे, यँयाः पुह्नी, मोहनी आदि नखः व दिगु पुजाय् नं सकसिनं मुना हे ब्वति-कायेमाः। सिलाचह्रे, कृष्णाष्टमी थुज्वःगु धार्मिक नखःयात उलि व्यापक रूपं नेपाःमितय्सं हना च्वंगु दइमखु, खालि इच्छा दुपिसं जक सर्दा तयाः हना च्वनि। तर स्वन्ति थुःज्वगु थःगु हे मौलिकता दुगु नखः तय्त धर्मया छुं भेदभाव मतःसे न्ह्याग्गु धर्मावलम्बी तय्सं नं थःगु हे धकाः नालाकया च्वंगु दु। पीगंद्यः, दिगुद्यःत पूजा याःवनि बले नं मन्दिरय् थी जिउ, थी मजिउ धयागु भेदभाव छुं हे दइमखु। अनंलि हानं स्वन्तिनखःबले पूजा यायेगु ज्याय् नं स्वतन्त्रता दु। मन्त्र वा स्तोत्रया सिलः ब्वने हे माः धयागु नं मदु, थःगु कुलया थिति कथं पूजा याना च्वनि। अन पुरोहित नं म्वाः, आचाःजु नं म्वाः। धाय्माल धाःसा पुजारि नं थः हे द्यः नं थःहे, थ्व साप हे थुइके माःगु रहस्यया खँ खः। थुकिं यानाः झीगु नखः या धार्मिक खँयात अन्ध–

✲ "नेपाःया तान्त्रिक द्यःत" च्वसुइ स्वयादिसँ।

विश्वास धका: सुनानं धाये फइ मखु । छाय् धा:सा काल्पनिक शक्ति-शाली द्य:यात मानय्‌मयाइपिं, अले धर्माधिकारीतय् (पुरोहित, पुजारीतय्) शोषणया विरोध याना जुया: थ:त नास्तिक धका: न्ह्यब्वयेत कुत: याना जुइपिं मनूतय्‌सं नापं थ्व नख:या धार्मिकताय् कुंखिनेगु थाय् लुइके फइमखु । त:धंगु पुरुषार्थ क्यना: वने फत धा:सा मनू हे द्य: जुइ-फइ धयागु सिद्धान्त ह्मपूजा थुज्व:गु नख: नं क्यना च्वंगु दु । उकिं थ: त द्य: भा:पिया: पुज्यायेगु अले त:धंगु पुरुषार्थं क्यने फइगु शक्ति प्राप्त यायेत लँ क्यनिगु थ्व स्वन्तिनख:यात महत्त्व बिइगु खँय् सु मनुखं गथे विरोध याये फइ, थुगु प्रकारं स्वन्ति नख: या धार्मिक पक्ष साप हे बाँला: धका: धाये हे मा: ।

थ्व स्वन्ति नख:या ज्या खँय् मिखा व्वयेका: स्वत धा:सा त:सकं महत्वं जाया च्वंगु थ:गु हे तालगु छगु मौलिक दर्शन लुयावइ । थ्व दर्शनयात झीसं व्यवहारवादी दर्शन धायेफु । थौंतक विश्वय् गुलि दर्शनत पिहाँ वल, उकिइ अप्व: याना: आदर्शवादी जुया: सामाजिक व्यवहारपाखें व्यागलं च्वने मा:गु खँ हे दुथ्याना च्वंगु खने दु । अध्यात्मवादी दर्शन त फुक्कं हे सांसारिक माया मोहं (व्यवहारं) तापाक्क च्वना: परब्रह्मया ध्यान यायेगु खँय् हे केन्द्रित जुया च्वन । मेगु अनात्मवादी दर्शन त नं गुलिं राजनीति लिसे, गुलिं अर्थनीतिलिसे हे विशेष केन्द्रित जुया च्वंगु दु । तर नेपा: यागु स्वन्ति थुज्व:गु नख: नं क्यना च्वंगु सिद्धान्त गुज्व:गु व्यवहारवादी दर्शन उला: क्यं धा:सा मनूतय्‌सं सामाजिक व्यवहारय् हे दुने च्वना: उकिया ज्याखँया अभि-प्राय थुइका: ज्या पू:वंका वने फत धा:सा झीके थुज्व:गु शक्ति प्राप्त जुइ कि व शक्ति झी मनूत हे द्य: जुया वनेफइ । गथे कि मोहनीवले गुन्हुतक आगमय् दुने सामाजिक व्यवहारय् स्वापु दुपिं परिवारया सदस्य त व द्य: खल:या सदस्य त फुक्कं नाप च्वना: पूजायाना: झिन्हु खुन्हु शक्ति प्राप्त याते धुंका: पुजारि त हे पाया: द्य: जुया: जिगि जिगि

खा खां पिहां वइ। अथे हे स्वन्तिबले नं म्हपूजा खुन्हु थः हे द्यः जुयाः पूजा फइ अले किजा पूजा खुन्हु नं तताकेहें पिसं याःगु पूजा फया च्वनि। जामनः गुभाजु, बन्धुदत्त आचार्य[1] थुज्वःपिं तान्त्रिक त ऋषि-मुनित थें समाज त्वःताः वनय् मवंसे सामाजिक व्यवहारय् हे दुने च्वनाः सिद्ध जुयाः द्यः जुयावन। उकिं थ्वयात चीधंगु दार्शनिकता धाये फइमखु।

आः स्वन्ति नखः गुज्वःगु अभिप्राय कयाः न्यायेकेगु याना तःगु खः धयागु बारे छक्वः मिखा ब्वयेके। कार्तिकबले थ्व नखः हनेगुलि प्राकृतिक कारण दुथ्याःगु खने दु। छाय् धाःसा वसन्तऋतु (चैत्रमास) वयने वं अनेःगु दैवी प्रकोपं प्राणीतय्त लिइगु याना हइ। गुब्लें वाफय्, ग्वःफय्, गुब्लें महामारी ल्वय् अले गुब्लें खुसिबाः वइगु, चलः वनिगु आदि ज्यान संकष्ट जुइगु जक मखु ज्यान हे वने फुगु दैवी विपत्ति त झीगु जीवनय् वया च्वनि। उकिं उज्वःगु विपत्तितलिसे संघर्ष याना हे झीसं म्वायेगु कुत याना च्वनेमाः। उकिया हे प्रतीकया रूपय् गुब्लें गथांमुगः वायेगु, गुब्लें भूतप्रेत शान्ति यायेत बौ वायेगु ज्या याना च्वनि। अथे हे महिषासुर आदि दैत्य त लिसे संघर्ष यायेगु प्रतीकया रूपय् मोहनीबले पायाःपिहाँ वइगु ज्या जुया च्वंगु खः। थ्व फुक्कं विपत्तित वसन्तऋतुं आरम्भ जुयाः शरदऋतुइ सिधइ। उकिं व ई यात यमदंष्ट्रा धाई।[2] उकिया धापु छु धाःसा थुगु समय दुने मनूतय् जीवन यमराजया धँवाय् लाना च्वंगु दु। उगु इले मनूत सीगु यक्व हे संभावना दु। थुज्वःगु ग्यानापुगु ईया विपत्तियात त्याकाः थुगु दँ पूःवंके धुन धकाः कार्तिक कृष्ण आमै खुन्हु साल तमाम यानाः कन्हेखुन्हु अर्थात् कार्तिक शुक्ल पारूखुन्हु न्हूदँ वयंगु दिं धकाः पूःवंगु दँय् विजय प्राप्त याःथें आः न्ह्यने दं वःगु दँय् नं विपत्तितय्त त्याके फयेमा धका आसिका यानाः म्हपूजा यायेगु याना तःगु खः। वया कन्हे द्वितीया खुन्हु तता केहें पिसं दाजु किजापिं त अथे हे भितुना

याना: पुज्याइ। थ्व छगु सार्वजनिक जन्मन्हिथें खः। गथे मनूतय् व्यक्तिगत जन्मन्हिबले नं वंगु दँय् विजय याना: पूः वंकु थें न्ह्यःने वःगु दँ नं सफल जुया: पू:वनेमा धका: भितुना याना: ह्लापां थःगु छेँयागु ख्येँसगं काइ, अथे हे म्हपूजा खुन्हु नं थःगु छेँयागु सगं कया: पूजा फइ। अनंलि जन्मन्हि खुन्हु थःगु छेँयागु सगं काये सिधये धु का: थः थिति म्ह्याय्मचात पाखें नं सगं काइथें ह्मपूजाया कन्हेखुन्हु तताकेहेंपिसं दाजुकिजापिंत ख्येँसगं बिया: पुज्याइ। उकिं ह्मपूजा मयात धाःसा किजापूजा यायेगुया छुं अर्थं मदु धका: मनूतय्सं धया च्वनि। वास्तवय् थ्व खँयात नातिकुति धका: हेस्याये मजिउ।

आ: कार्तिक तिमिलाया पारुयात न्हूदँया ह्लापांगु दिन धका: छु आधारय् मानय् याःगु धयागुबारे बिचा: यायेबले छता खँ छु सीदया धः धाःसा न्हूदँया ह्लापांगु दिन मानय् यायेगुया कारण निगु जुइफु। गुगुं महत्त्वपूर्णगु ल्वःमंके मफइगु घटनायात कया: संबत् नापं छचला: व हे संबत्या ह्लापांगु दिनं न्हूदँ आरम्भ जुइगु धका: मानय् याना तइ, अथवा मेगु कारण प्रकृति हे जुइ। विक्रम संबत्या ह्लापांगु दिन बैशाख १ गते मानय् याःगुया कारण विक्रमादित्य धयाह्म जुजुया जीवनया घटनालिसे संबन्धित जुया च्वंगु दु। अथे हे ईस्वी संबत्या ह्लापांगु दिन जनवरी १ तारीख मानय् यायेगुलि ईसामसीहया जीवनया घटनालिसे सम्बन्धित जुयाच्वन। तर नेपालय् आर्थिक वर्षया श्रावण १ गते अले शैक्षिक वर्षया फागुन १ गते ह्लापांगु दिन मानय् यायेगुलि छुं घटना लिसे सम्बन्धित जुया च्वंगु मदु, प्राकृतिक कारणं याना: थुगु इले हे सुविधा जुइगु अनुभव जुया: आःतकं अथे हे छचला च्वगु दु। थथें हे ह्मपूजाया दिनयात नं प्राकृतिक कारणं याना हे न्हूदँया ह्लापांगु दिन धका: यक्व ह्लापांनिसें मानय् याना: वयाच्वंगु खः। लिपा शंखधर साख्वा: नं फुक्क नेपा: मिपिनिगु त्यासा पुला बिइ धुंका: ह्लापांनिसें न्हूदँया ह्लापांगु दिन धका: छचला तःगु ह्मपूजाया दिनं हे आरम्भ जुइगु

याना: नेपाल संबत् छ्यलेगु या:गु खः। थुगु तालं ह्मपूजा न्हूदँया आरम्भ जुइगु दिन जुयाच्वंगु खः। उकिं साख्वा:नं नेपाल संबत् छ्यले न्ह्यः नं ह्मपूजा खुनु न्हूदँया ह्लापांगु दिन धका: भितुना छाना: ह्मपूजा यायेगु चलन छ्यला च्वंगु दु धका: धाये फु।

अनंलि आर्थिक दृष्टि स्वये बले नं जनतातय् न्हूदँ मानय् यायेगु दिन थुखुन्हु हे याना त:गु खने दु। न्हूगु वाबालि दुकया: लछि-पूजा खुन्हु दँया दक्वले लिपागु दिन भा:पिया धुकू पुज्याइ। अथे हे दच्छिया ध्यवाया कालबिल नं उखुन्हु हे क्वचायेका सालतमाम याइ। अले कन्हेखुन्हु न्हूदँ मानय् याना: दच्छितकया मुंके फुगु संपत्तिया अधिकारी थ:त भा:पिया ह्म पुज्याइ। थुगु तालं आर्थिक प्राकृतिक आदि कारणं न्हूदँ मानय्याना त:गुलि उकिसं तना: साख्वा: नं नेपाल संबत् नापं छ्यला थकूगुलि स्वन्ति नख:या महत्त्व झन् अप्व: दया वंगु खः।

यमपञ्चक धका: स्वन्ति नख: न्यान्हु मानय् यायेगु ख:सां नं वास्तवय् स्वन्हुजक मू:गु नख: जुया च्वंगु दु। उकीसं नं नेपा:मि-तय्सं दक्वले मू:नख: धका: ह्मपूजायात कयात:गु दु। खय्तला स्वन्ति नख: लछिपूजा खुन्हु निसें आरम्भ जुइगु जुगुलि मुख्यगु नख: लछिपूजा हे जुइमा: थें च्वं। मनूतय् जीवनय् ध्यबाया महत्त्व गुलितक दु धयागु खँ सकसिनं सिउगु हे खः। उज्व:गु ध्यवायात द्यः भा:पिया: संपत्तिया द्यः लक्ष्मीयात आवाहन याना: पूजा यायेगु दिन जूगुलिं लछिपूजाया दिनयात चीधंगु महत्त्व दुगु धाये मजिउ। अथे जूसां नं भतिचा दुने ध्यंक वाला स्वत धा:सा छु सीदया वइ धा:सा लछिपूजा धयागु ह्मपू-जाया पूर्वाङ्ग खः। च्वय् नं उल्लेख जुइ धुंकूगु खँ खः, सकल जनताया ध्येवाया कालबिल सिधयेका मुक्कं थ:गु जूव:गु धेबा स्वथना: ल्या: चाः क्वचायेकेगु दिन लछिपूजा जुगुलिं वखुन्हु थ:गु संपत्ति स्थिर जुइमा धका: भितुना याना: छेँछखां मत च्याका: चाक: पूजा धका: पिनेनिसें

लुखापत्तिकं व छेँच्वंगु फुक्क वस्तुत पूजा याना:, लछिद्यः आवाह्न याना: धुकू पुज्यायेगु खः । वयां कन्हे ह्मपूजा खुन्हु ह्मिगः खुन्हु लछि-द्यःयात आवाहन याना: धुकू पूजा याना तःगु सिधयेकेत समाप्ति पूजा जुइ, अले मेगु दँया कार्यक्षेत्रय् न्ह्यज्यायेत अनेःगु शुभकामना न्ह्यथना: म्हपूजा यायेगु ज्या जुइ । वया नं कन्हेखुन्हु तताकेहेंपिनि पाखें नं भिंतुना बिइकेया लागि किजापूजा याकेगु ज्या जुइ । अथेजूगुलिं ह्मपूजा मुख्यगु नखःया दिन जुल, अले लछिपूजा व किजापूजा उकिया सहायक नखः खः धकाः धाये फु ।

ह्मपूजाखुन्हु परिवारया छह्म छह्म सदस्यया न्ह्यःने चिकं-यागु व उकी द्यःने प्वताय्चूं तयाः न्याचाः दुगु मन्दः च्वइ, अले उकिइ न्यापुचः वा तयाः ख्यलु इता च्याकाः पूजा याइ । थ्वया न्ह्यः गनेद्यः या रूपय् सुकुन्दा, ब्रह्माया रूपय् तुफि, यमराजया रूपय् सि (फल) छगः अले कलश छगः नं स्वनाः पुज्याइ । थते मनूया जन्म, मृत्यु व जीवनय् वये फुगु बिघ्नबाधालिसे सम्बन्धित द्यःतय्त पूजा याना: थःके शक्ति प्राप्त यायेगु ज्या याइ । वास्तवय् नेपाः देःया संस्कृतिया सिद्धा-न्तकथं द्यः पुज्यायेगु धयागु हे शक्ति प्रतिष्ठा यायेगु खः । थते द्यः तय्‌गु पूजा सिधयेकाः सकसियां धौसगं कयाः भिंतुना याइ । अले लिपा ख्येँसगं कायेगु ज्या जुइ । थुकिं मनूतय्के शक्ति उत्तेजित जुइ अले जीवनय् वयेफुगु संकट त लिसे ल्वानाः त्याके फइगु क्षमता दया* च्वनि, अथे हे ह्मपूजाया कन्हेखुन्हु नं तताकेहेंपिसं ह्मपूजायागु हे विधि-कथं किजापूजा याइ । थुकिया उद्देश्य नं शक्ति उत्तेजित यायेगु हे खः ।

थुपि बाहेकं लोकय् चिकंया मन्दः, ग्वय्स्वां, ख्वःसि, तःसि आदि स्वन्तिनखः न्यायेकेत मदयेकं मगाःगु वस्तुतय् बारे न्ह्यइपुसे च्वंगु थी थी किंवदन्ती त बाखँ थे कनेगु याना तःगु दु । थ्व किंवदन्ती-

---

* 'ख्येँसगं' च्वसुई स्वयादिसं ।

तय्‌के वास्तविकता दुला कि मदु धका: अथवा मन्दः, ग्वय्‌स्वां, ख्वःसि, तःसितय्‌गु झीगु जीवनलिसे छु सम्बन्ध दु धयागु खँया अनुसन्धान यायेमाःगु ज्या ला द हे दनि, तर व खँतय्‌गु रहस्य थुइके मफुतले थ्व थिति त मस्यंकुसे अथे हे छ्यला च्वनेमाः। अःपुकेया लागि बजारं थासा त न्यानाहयाः परंपराकथं गुज्वःगु मन्दः च्वयेमाःगु खः, उज्वःगु मच्वसे मेगु हे मन्दः च्वयेगु, परंपरानिसें वःगु नेपालय्‌ हे सःगु ख्वःसि मतसे मेगु हे संख्वःसि तय्‌गु अले तःसिया पलेसा नैंक्याः ग्वः तयाः अभिप्रायया बिचाः हे मयासे आधुनिकीकरण यायेगु बांलाःगु ज्या मयनिमखु। थौं कन्हेला झं हे पालचाय्‌ चिकंमततयाः च्याकेगु पलेसा सीमत (मैनबत्ती) च्याकेगु अले झीगु संस्कृतिलिसे भ्याःहे ल्वः मजूगु भुइचम्पा च्याकेगु थुज्वःगु ज्या त यक्व हे खने दया वयाच्वंगु दु। थ्व ज्या तय्‌त झीसं झीगु संस्कृतिइ गुव्लें हे दुथ्याके फइमखु, दुथ्याके नं मजिउ।

तिवः सफूत

१. बुंगद्यः नेपाले हःगु खँ— आशाकाजी बज्राचार्य

२. देवी भागवत

सीकाःभू △

संस्कृति धयागु मानवसभ्यताया चीं खः धाइ। उकिं सुं जातिया थःगु हे धायेगु संस्कृति मन्त धाःसा उगु जातियात सभ्यगु जाति नं धाइमखु। छाय् धाःसा मनूतय्सं बौद्धिक सामाजिक आदि विकास यायां यक्व च्वय् थ्यंका तिनि थःगु सभ्यताया परिचय बिइया लागि गाक्क विचाः यानाः थःगु हे तालगु रहस्यं जाःगु थिति त संस्कृतिया रूपय् दयेकाः छ्यलाथकिगु खः। अथे जूगुलिं मनूतय्गु समाजय् संस्कृतिया तःधंगु महत्त्व दुगु खः।

थन नेपाःगाले च्वंपिं नेवाः तय्गु संस्कृति नं उलि हे च्वथ्यं। इमिगु भ्वय् नयेगु बारेया खँजक स्वत धाःसा नं गुलि च्वन्हचाःगु संस्कृति खः धयागु सीदइ। जाभू, छ्वय्लाभू, सीकाःभू आदि भ्वय् नयेगुया प्रकार त हे गुलि दु गुलि। भ्वय्या रूपं जा नयेगुयात जाभू, छ्वय्ला तयाः सह्मय् नयेगु यात छ्वय्लाभू, अथे हे द्यःयाथाय् स्यानाह्म बाहाँया छ्यंया सी कायेत नयेगु भ्वय् सीकाःभू, अले मे मेगु इले ब्यले नयेगु भ्वय्त नं अथे हे ल्वःगु नामं छयला तःगु दु। आःथन सीकाःभूया बारे न्ह्यचब्वयेगु ज्या याये।

अहिंसा परम धर्मं धकाः हिंसायात पाप धयातःसां नं

नेपालय् द्यःतय्‌त पशु बलि बिइगु ज्यायात पाप मधासें धर्म हे भाःपि-यातःगु दु । तान्त्रिकता प्रधान जुया च्वंगु नेपाःदेशय् शक्ति व सिद्धि प्राप्त यायेगुया लागि तन्त्रया विधि बलिपूजा यायेमाः । अले द्यःपूजा याःबले फयातःगु मोह्नीया सिह्नः व बलि बिउह्म बाह्राँया ह्निसिह्नः तिनाः ह्याउँगु क्वखा क्वखानाः सह्मय् नेयेधुंकाः बह्नी भ्वय् नयेबले सी कयाः सीकाःभू यायेमाः । थ्व भ्वय्‌यात मूःभ्वय् नं धाः । थ्व दक्वले तःजिगु भ्वय् खः ।

द्यःयात पुज्यानाः बांह्राँ स्यात धाय्‌वं झीगु थितिकथं बांह्राँ-या छ्यंया सी मकासे हे मगाः । मफयाः लासाय् च्वत्यना च्वंसां नं सी मकाये मत्यः धकाः सीकाःभूया भ्वय्‌ले झ्वः छुके हइ । छुं खँय् तापाः लँय् वना च्वंसां नं सी बिइमाः धकाः तापाः लँय् वना च्वंह्मय्–सिया नामं सी छखे तयाः क्वँय्‌जक जूसां नं धलिच्वय् खानातये माः । सी भाग तनाः सी काये मखन धाःसा मभि धाइ । गुथिइ सीया खँय् ला ततःसकं हे ल्वापु थलाः छ्य हे तःतःज्याक्कतक नं ल्वापुयाइपि गुथियार भाजु पि दु । छुं जुयाः सी भाग तन धाःसा मेह्म बांह्राँ स्याके बियाः सी कया हे त्वःति । उकिं सी कायेगु गुलिजक तःधं भाःपिया-तःगु दु । धार्मिक दृष्टिकोणंजक मखु सामाजिक दृष्टिकोणं नं थुकिया यक्व हे महत्त्व दु । छूं खँय् ल्वापु जुयाः बाया च्वंपि दाजुकिजा फुकी बाकी त नापं सी मकाये मत्यः धकाः नापं व्हं वयाः सीकाःभू याः वया च्वनि । उकियानाः ल्वापु जुयाः तंम्वयेका च्वंपिनि तं तनावनाः हानं मिलय् चलय् जुया वना च्वनि । दाजुकिजा फुकी बाकी त माः धयागु ग्यां दयेकाः ल्वापुख्यापु यायेगु त्वःतिगु भावना सृजना जुइगु थुकिया छगु तःधंगु महत्त्वया खँ खः ।

प्राणीतय्‌गु शरीरय् ज्ञान काइगु अंग न्यागु दु, उकियात पञ्चज्ञानेन्द्रिय धाइ । मिखा, न्हाय्‌पं, न्हाय्, मे, छ्यंगु, थिपि पञ्चज्ञा-नेन्द्रिय त खः । छुं वस्तुयाबारे मिखां स्वयाः, न्हाय्‌पं नं न्यनाः, ह्नासं

नंतुना:, में सवा: कया:, छयं गुलि थिया: ज्ञान कायेगु ज्या याइ। थ्व न्याता ज्ञानेन्द्रिय मध्ये मिखा निग:, न्हाय्‌पं निपा, थुना (ह्लाय्) छगु, मे छपु अले थिइगु इन्द्रियया प्रतीकय् वाकधी निगु याना: च्यागुसी थकालि निसे च्याह्मय्‌सिनं कायेगु याइ। पञ्च ज्ञानेन्द्रियया दक्वले त:धंगु ग्यां काइगु मिखां ख: उकियात दक्वले त:जिगु सीया ल्याखय् कया: दक्वले थकालियात जवगु मिखाया सी बिइ। अले न्वकूयात देपागु मिखा, स्वकूयात जवगु ह्लाय्‌पं, प्यकूयात देपाह्लाय्‌पं, न्याकूयात थुना, खुकूयात मे, ह्लय्‌कूयात जवगु वाकधी, अले च्यकूयात देपागु वाकधी याना: क्रम मिलय् याना: सी बिइ। सी काईपि मिजं त च्याम्ह मदु पिनि मिसातय्‌त नं सी थ्याकिं। अनं नं सी ल्यन धा:सा ल्यँ दनिगु सी फुक्कं थकालियात हे बिया छ्वइ। थ्व मनूतय् थ: थ:गु कुलया चलन कथं याइ। आगंया पूजाय् गुरुयात दक्वले च्वय् तया: जवगु मिखाया सी गुरुयात हे बिइमा:। दिगुपूजाय्, गुथिइ आचाजु, जोशीं, द्य: पुज्यात धा:सा इमित थुनाया सीं बिइगु याना च्वंगु दु, मेगु सीत थकालिनिसे च्वय् धयाथें क्रमं बिइ। म्येंछयंया सी धा:सा मकाईपि नं दु। हें, खातय्‌गु छयंया सी भाग इनेम्वा:, छयं छगलं थकालियात हे बिया छ्वइ। हें, खातय्‌गु छयं छग: जक सी बिया: मगा:पिनि पपु निपा व तुति निपु याना: न्यासी थकालिनिसें न्याह्मय्‌सित च्वय् धयाथे क्रमं बिइ। छयं छग: जग सी कायेगु याना त:पिनि पपु व तुति या सी कया च्वने म्वाय्‌क हें, खा तय्‌त स्यायेबले हे पपु व तुति छकु छकु पाला द्य: यात तुं छाया छ्वइ।

सीका:भू यायेगु दक्वले लिपा नयेगु भ्वय् ख:। थ्व तन्त्रया विधि विधानं नये मा:गु भ्वय् जूगुलिं थुकिइ तन्त्रया नियम पू: वंका: भ्वय् नया: अन्तये सी काये धुंका: भ्वय् क्वचायेके मा:। तन्त्रोक्त भ्वय् नयेगु नियम धका: द्य: वाज्या पिनिगु छगु हस्तलिखित सफुलि थते उल्लेख जुया च्वंगु दु-

" ।। प्रथम भोजनया नियम ।। ह्लापां बँथिला झोलाक्क फ्येतुके । १. लपते लाये । २. ब्वो घासा तये । ३. बजि तये । ४. खुनागु ला तये । ५. वाउँचा तये । ६. बलि बिया चिप थिये । ७. छ्वय्ला तये । ८. फसि तये । ९. भुति तये । इति प्रथम भोजन ।।

।। द्वितीय भोजनया नियम ।। १. बजि तये । २. सियागु ला तये । ३. सिमि तये । ४. कय्गु तये । ५. चाना तये । इति द्वितीय भोजन ।

।। तृतीय भोजनया नियम ।। १. बजि तये । २. पाउँ तये । इति तृतीय भोजन ।

।। चतुर्थ भोजनया नियम ।। १. बजि तये । २. धौ तये । ३. साख तये । ४. सिसाफल तये । ५. खौका तये । ६. बाता तये । ७. नुसी हायेके । ८. चिप काये । कलंक पूजायाये । कलंक छ्वये । जल प्रसाद बिये । ग्वा, ग्वे बिये । मतबिये बिदा फ्वने । थः थः थासय् वने ।[१] "

धौबजि नयेधुंका च्वय् उल्लेख जूगु ल्याखं सी बिइगु खः । अनं लिपा सिसा फुसा तयाः खौका (सिन्का) तयाः नुसि हायेकेगु खः ।

भ्वय् नयेगु नियम दु थें भ्वय्लप्ते सुइगुया नं नियम दु । छपाः लप्तेहः तःले तयाः द्यःने निपाः मेगु लप्तेहः तयाः सुयाः मेगु खुपाः लप्ते हलं छचाः खेरं जवं स्वकाः खौकां भ्वय् लप्ते सुइमाः । तःले छपाः लप्ते हः मतसें सूगु भ्वय्लप्ते तयाः भ्वय् नये मत्यः । थुज्वःगु लप्तेयात यकसरा लप्ते थाइ । भूत प्रेततय्त बौ वाकेंछ्वये माःसाजक यकसरा लप्ते तइ । छ्वासे बौ तयाः वाये हइगुलि लप्ते, दोनात यकसरा हे जुइ । छपाः लप्तेहः तःले तयाः मेगु च्यापाः हलं भ्वय् लप्ते सुइगुया अर्थ थौं कह्लेया ल्याखं अष्टमातृका द्यःतय्गु रूप खः धकाः धयातःगु दु । तःले छपाः लप्तेहः तःगु द्यःतय्गु आसन खः धाइ ।

ब्वघासा ब्वयेगुलि नं थःथःगु नियम दु। न्याता, च्याता, झिनिता ब्वघासा त तयाः भ्वय्भ्वय् ब्वयेगु याःगु खने दु। न्याता घासा ब्वइपिनि पञ्चबुद्धया प्रतीक धकाः तइ, थौंकन्हे च्याता घासा ब्वइपिनि अष्टमातृकाद्यः तय्गु प्रतीक धकाः, अथे हे झिनिता ब्वघासा ब्वइपिनि गनेद्यः, भैलःद्यः, सिंगिनी, व्यांगिनी प्यम्ह व च्याम्ह अष्ट-मातृका धकाः झिनिम्ह गंछि द्यःया प्रतीकय् तइ। पञ्च बुद्धया प्रतीकय् न्याता ब्वघासा तइपिनि न्याम्ह बुद्ध त वैरोचन, अक्षोभ्य, रत्नसंभव, अमिताम्भ व अमोघसिद्धि खः। अले च्याता ब्वघासा ब्वइपिनि माय्ओः ब्रह्मायणी, सकिमना रूद्रायणी, कंघासा कुमारी, वाउँचा वैष्णवी, नलिघासा बाराही, गुलिघासा इन्द्रायणी, खय्पि चामुण्डा, लैं भुजरि महालक्ष्मी धकाः अष्टमातृकाद्यःतय् प्रतीक याना तइ। थ्व च्याता ब्वघासाया नियम सत्याति दँसिकं पुलांगु छगु भिन्द्यःया सीगुथिया लिधंसा कयाः थन उल्लेख यानागु खः। अथे हे झीथाय् देः दयेका तःगुथाबारे स्वयेबले नं कान्तिपुर देःया छचाखेरं अष्टमातृका धयातःपि अजिमा द्यःत स्थापना याना तःगु दु।★ यल, ख्वपदेशय् नं छचाखेरं अष्टमातृका द्यःत स्थापना याना तःगु दु। न्यतमरु अजिमाया गंछि द्यःप्याखं, लुमरि अजिमाया, पचलि भैलःद्यःया गंछि द्यःप्याखं-तय् अष्टमातृका द्यःत गुज्वःगु क्रमं च्वनिगु खः, उज्वःगु क्रमं नं ब्वघासा ब्वयेगु याः। थःथःगु थासय् छु अजिमा द्यःत दु वयागु हे क्रमं ब्वयेगु नं याः। न्ह्यागु हे ल्याखं ब्वःसा नं बा न्ह्यागु हे वस्तुत तयेगु याःसां नं ब्वघासा धयागु द्यःतय्गु रूप खः। थौं कन्हे विधि विधान पूःवंका-सीकाःभू याये मफये धुंकल। तन्त्रया विधिविधान मसियाः लाःलाःथे याना सीकाःभू याना च्वंगु दु। पुलां पुलांगु छगुनिगु सीगुथिइ, द्यःप्याखं खलःतय् गनं गनं जक तन्त्रोक्तविधि सीकाःभू यानाच्वंगु खने दनि थें च्वं। थते यानाः सीकाये सिधल कि भ्वय् ब्वचाइ।

★ "खड्ग सुरक्षाया प्रतीक" च्वसुइ स्वयादिसँ।

तन्त्रया विधि पुज्याना: बाहां स्याना: सीका:भू यायेमा:। थते स्या:म्ह बांहाँ पशुजन्मं मुक्त जुया: स्वर्गलोकय् वनि धयागु खँ दु। पूजापद्धतिइ थते उल्लेख जुयाच्वंगु दु–

पूर्वजन्मकृतं कर्म पशुजन्म च जायते ।

सर्वपाप विनिर्मुक्तः स्वर्गलोके महीयते ।।२

बांहां स्यायेत पुजारीं बांहांयात थ्व सिल: ब्वना: न्यंका: पुज्याइ। थ्व सिल:या अर्थ "न्हापागु जन्मया कर्मं पशुजन्म काल, मा: फुक्कं पापं मुक्त जुया: स्वर्गलोकय् वनि।" धयागु ख:। सिल: ब्वना: ज्ञान बिया: बांहांयागु जवगु न्हाय्पने छागगायत्री धयागु मन्त्र न्यंकि। उगु मन्त्रया अर्थं छु दु धा:सा "छाग (दुगु) या छ्यं ध्यनेत ध्यान याना, उकिं बांहां (छाग) प्रेरित जुइमा।" अले लिपा छ्यने ल:हायेका संकल्प याइ। अनंलि पशुजन्मं मुक्त जुइगु ज्ञान थुइका: बांहां सिइत मन्जूर याना: मू:हाल कि वयात स्याये जिइ। उकिं बांहां स्यायेत मू:हायेके हे मा:गु ख:। मू: महा:म्ह फै, दुगु, हें, खा स्याये मत्य:। बांहां मू:महालकि चबाँ सां नं स्यायेमा: धका: ख्यें छग: द्य:याथाय् छाया तयेगु याना च्वंगु दु।

अनंलि बांहाँ स्याइगु नं आजुद्य: नं हे ख:। छाय्धा:सा द्य: प्याखने प्व:स: काइबले आजुद्य: (भैल:द्य:) नं हे फै, दुगुया ग: किया: हित्वना च्वंगु दु। व हे कथं आगमे पुजारी जुया च्वंम्ह, गुरुं बांहाँ स्यायेमा:सा नं तन्त्रया विधि आजुद्य:या प्रतीक स्याचुपि स्वना: पुज्याना: आजुद्य:याके आज्ञा कयातिनि बांहाँ स्याइ।✿ स्याचुपि भागियाना ग: किइबले चुपि बांहाँया कक्कुइ रूद्र घण्टीइ लाका: किइमा:। थुकिइ थते धया त:गु दु।

सृका कृक्का द्वयोर्मध्ये छुरिका चनिवेदयेत् ।

थुकिया थापू छु धा:सा सृका व कृक्का धयागु निकु

✿ "खड्ग सुरक्षाया प्रतीक" च्वसुइ स्वया दिसँ।

क्वँय्या दथुइ वा स्वापुति चुपि दिकेगु खः। थते आजुद्यः नं बांहाँ स्याइगु याना च्वंगु जुयाः द्यःनं स्याःम्ह बांहाँ अथें स्वर्ग वनिगु हे जुल धकाः विश्वास याना च्वंगु दु। उलिजक मखु बांहाँ स्यानाः द्यःयात हिम्हुके धुंकाः बांहाँयात स्वर्ग छ्वयेगु वा द्यःयाके हे लीन याना छ्येगु धकाः बाँहाँया छ्यं द्यःया न्ह्यःने तयाः पुज्यानाः बाँहाँया आत्मा स्वरूप अन्त-ज्योति व बहिज्योति छगु रूप यायेगु उद्देश्यं कपूः च्याकाः द्यःयात मत बियाः बाँहाँया छ्यने तयाः अय्लाखं लुइ। थुकिया अभिप्राय नं बाँहाँया आत्मारूप कपूःया ज्योतिइ अय्लाः लुनाः मत तप्वाक्क च्याकाः बाँहाँया आत्मा द्यःयाके समावेश यायेगु खः।

थुगुकथं पूजा सिधयेकाः वयाः थःखलः त फुक्कं ज्वः छुनाः बह्नी सीकाःभू यायेमाः। अनं लिपा सीकयाः भ्वय् नये सिधल कि चिप फुक्क मुनाः मत तया कलं वायेगु धकाः न्वः मवासे चिप दुगु बाता ज्वना वनाः दुवातय् थाये यंकि। थुकिया बारे "मल्लकालीन गँ प्याखँ" धयागु सफुलि थते च्वया तःगु दु–

"नृत्यगणपि सकलया ह्निने स्नान याय् धुंका पंचताल नाययाछें भोजन वाँलाक जुइ। नृत्येश्वर यात छागबलि बियागु पूजाया प्रसाद (दुगुचिया माँसछ्यों भाग थलाः) ज्ञान थ्वीका सीकाभू-पंचबाजा खलसहित च्वना सिधेकी। नयां बाकि दुगु चिपक्वें कोनिसें मुना हया थले तया च्वे गुरूया न्ह्योने तइ। गुरुं हिंसा यानागु पाप मदेकेगु विधान सीका, दुगुचा हानं पशु जुया जन्म का वय् म्वालेमा भापा भिंगु चिन्तना याना उग्रचण्डी स्वरूप पूजा याना क्वे च्वना भोजन याम्ह व्याघ्रिणी नं चिपथल ज्वना छ्वास अजिमा, थासे शेष-बलि धका कलं वाके छोइ।[3]"

तन्त्रया विधानं सीकाःभू यायेगुया अभिप्राय तन्त्रोक्त माँसाहुति होम यायेगु खः। माँसाहुति होम धयागु मिइ ला दुयाः होम यायेगु खः। अथे हे सीकाःभू यायेबले नं शरीरय् दुने च्वंगु अग्नि

कुण्डय् होम यायेगु रूपं तान्त्रिकविधि मांस भोजन याइ। सीकाःभू यायेगुया विधान व होमया विधान वहे खः। होम याइबले अग्नि कुण्डय् बीबः ह्वलाः द्यः तय् नां काकां दुइगु द्यः तय्‌त नकिगु खः। गुम्ह द्यःया नां कयाः स्वाहा धकाः अग्निइ बीबः ह्वःगु खः, वहे द्य.तय्‌गु म्हुतुइ लाः वनिगु खः। उकिं संस्कृत भाषां अग्नियात देवमुख धाइ, होम याइबले द्यः तय्‌गु नां कयाः अग्निइ स्वाहा धकाः बीबः दुइथे सीकाः भू यायेतनं बौ विइ धुंकाः झीगु म्हय् दुने च्वंपिं वायु देवता त न्याम्हय् सिगु नां कयाः स्वाहा धकाः न्याप्यः नयेगु याइ, बु-हा पतीं व अंगु पती नं छ्व्यः कयाः 'प्राणाय स्वाहा' धकाः, बु-हा पतीं व सिका पतीं नं 'अपानाय स्वाहा' धकाः, बु-हा व दथुपतीं नं "व्यानाय स्वाहा" धकाः, बु-हा व च्वला पतीं नं 'उदानाय स्वाहा' धकाः, अले न्यापती नं छ्व्यः कया: समानाय स्वाहा" धकाः नइ। थते नयेगु यात पञ्चग्रास कायेगु धाइ। थुलि सिधयेकाः लः त्वने धुंका तिनि भ्वय् नयेगु याई। उकिं थ्व फुक्कं होम हे खः धाये माः।

होम नं तःताजिगु दु। बांहाँया ला दुयाः होम यायेमाःगु होम त न दु। दक्ष प्रजापति बृहस्पतिसत्र धयागु होम याःबले महाद्यःया हेला जुयाः दक्षप्रजापतिया छ्यं त्वाःल्हानाः होमय् दुयाबिउगुलि लिपा होमय् हि खुइत तयातःह्म दुगुचिया छ्यं छुनाः दक्षप्रजापतियात म्वाकूगु खँ स्वस्थानी बाखने दु। अथे हे अश्वमेध यज्ञय् सलया हि खुयाः ला दुयाः हे होम यायेमाः। थुज्वःगु अश्वमेध यज्ञ रामचन्द्रं, पञ्चपाण्डवपिसं याना वंगु खँ पुराणय् उल्लेख जुया च्वंगु दु। आः नं कंग अजिमा द्यःया थाय् पाहाँ चःह्लेया पूजाय् म्ये स्याना: छ्यं दुयाः होम याना च्वंगु दु। बाला चःह्लेबले लुति अजिमा द्यःया थाय् सर्प, चखुं, बखुं दुयाः होम यायेमाः। पचलिद्यःया जात्रा जुइखुन्हु सुथे मन्दिरय् होम यायेबले दुगुचा स्यानाः ला होम यानाः होम सिधयेकेत छ्यं नापं दुयाः मांसाहुति होम यायेमाः। सुं मनू सिनाः बुधवाः

खुन्हु घःसु लात धाःसा हि खुइमाः धकाः हे च्वा स्यानाः ला, छचं दुयाः होम यायेमाः । थते होमय् स्याःह्म बाँहाँया छचं होमय् हे दुया छ्वइ, सी काइ मखु । झीगु प्वाः नं अग्निकुण्ड जूगुलिं द्यःया थाय् स्याःह्म बाँहाँयागु ला व छचं सीकाःभू यायेबले जठराग्निइ होम यायेगु ल्याखं नयेगु याइ ।

अथे हे झीसं प्यं थयेगु याना च्वनागु नं छगु किसिमया यज्ञ खः । धयात पितृयाग धाइ । अग्निइ द्यःतय्त स्वाहा धकाः बीबः दुइ, प्यं थयेबले पितृतय्त स्वधा धका पिण्ड बिइ । झीगु तन्त्रया विधा-नं प्यंथयेत मांस मदयेकं हे मगाः । प्यंथयेबले गेंडाम्येंया ला दुने तयाः पिण्ड बिइमाः । अनंलि आगंव्व धकाः भ्वय्व्व हे पिण्डय् छायेमाः । गुलि सियां पाकश्राद्ध धकाः प्यंथयेबले बांहाँया हि खुयाः पात्रय् च्वंपि पुरोहित पित छचंया सी बियाः छसी पिण्डय् हे तइ । मे मेबले प्यंथयेगु इले निसलाः छगु जूसां पुरोहित यात बिइगु याना तःगु दु । गुलि सियां प्यं थइखुन्हु हि खुइमाः धकाः गनेद्यः पुज्यानाः बाँहाँ स्यानाः उकिया ला छकु पिण्डय् दुने तयाः पिण्ड थयेमाः । उकिं प्यंथइ खुन्हु गनं द्यःयाथाय् बांहाँ स्याःगु दुसां नं चिःला तयाः पिण्ड बिइगु अति भिंगु यज्ञ खः धकाः याना च्वंपि दु । प्यंथये सिधयेके त क्वय् च्वंगु सिलः ब्वनाः सुर्द्यः पुज्यायेमाः—

पितृयागो मया देव, कृतः सर्वार्थसाधक ।
अस्य यज्ञस्य कर्ता त्वं, भोक्ता त्वं परमेश्वर[४] ।।

" थन पितृयाग धयागु यज्ञया कर्ता व भोक्ता परमेश्वर खः " धकाः धयातःगु खं प्यंथयेगु यज्ञः खः धकाः सीकेफु ।

सीकाःभू यायेगु शेषबलि भोजन यायेगु खः । फुक्क भ्वय् नये सिधयेकाः ल्यं दनिगु छचंया सी ल्हाते फया कयाः स्वकः यानाः वान्यानाः नयेमाः । यज्ञ याइबले नं सिधयेके त्यय्काः ल्यं दनिगु बीबः फुक्क सी स्वकः वान्याना नःथें यानाः स्वपासः याना हे दुया छ्वयेमाः ।

अले होम या:गु ल्हा चिप जूगु ल्याखं बाताय् ल्हा: सिला: नसला कया: न्यास यायेमा: । अथे हे तन्त्रया विधानं सीका:भू या:येवले नं नुसिले सिधयेका: न्यास यायेमा: ।

यज्ञ याइबले अष्टमातृका द्य:त आवाह्न याना: स्थापना यायेमा: थें सीका:भू यायेत नं भ्वय्ब्वय् अष्टमातृका द्य:तय्गु प्रतीक ब्वघासा ब्वयेमा: । उकिं तत:धंगु यज्ञ त यानागुया पुण्यं मनू त स्वर्ग-लोकय् वनि धयाथें तन्त्रया विधि पुज्याना: स्या:गु बांहांया छ्यंया तन्त्रोक्त विधानं हे सीका:भू याये फुगु घरी नं अथे हे त: त: धंगु फलं अष्टसिद्धि प्राप्त याना: द्य: जुया वने फइ । थते द्य: जुया वंपिं तान्त्रिक त नेपालय् यक्व दु ।

झीसं भ्वय् न:गु खना: भ्वय् नयेगुया अर्थं मथूपिं मनूत झीत रोगं थी मधाइ पिं सुं नं दइमखु । अथे हे छह्म विदेशया डाक्टरं झीसं भ्वय् न:गु खना: नेपा: देशय् च्वन धा:सा यक्व ध्यबा कमय् याये फइ धयागु बिचा: याना: थन च्वंव:बले लिपा झीसं नयेगु भ्वय्-या वैज्ञानिकता खना: हिस्स जुया: बिसिउं वन हं धका: धा:गु खँ न्यना तइगु दु । ख नं ख: जाकि थुज्व:गु बजि, मुस्या, पालु, हाकु-छ्वय्ला, कचिला, जँला, आलुवाला, चत्तांमरि, माय्अो:, कय्गु, भुति, त:खा, संन्याखुना त स्वये हे ह्मचिक मिनिगु वस्तुत तया: मिच्या:गु अय्ला: त्वना: भ्वय् नयेगु याना नं झीत छूं हं मजूसे पचय्जुया च्वंगु दु । छाय् धा:सा झीसं भ्वय् नयेगुलि तान्त्रिकता दु । तान्त्रिक मतं झीसं भ्वय् नयेगु प्वा:या अग्नि कुण्डय् दुइगु ख: । उकिं अग्नियात उत्तेजित याना: तान्त्रिक विधानया क्रमय् भ्वय् नयेगु याना वया च्वनागुलिं प्वाथे दुने च्वंगु अग्निया प्रभावं पचय् जुया च्वन । अथे जूगुलिं झीसं अभिप्राय थुइका: तन्त्रया विधिविधानकथं सीका:भू यायेमा: । थुकिया फल नं दइ धयागु विश्वास नं यायेमा: । थ्व नेवा:

तय्‌गु तःधंगु महत्त्वं जाया च्वंगु संस्कृति खः। थुकियात तंका छ्वये मजिउ।

तिबः सफूत

१. तन्त्रोक्त भोजन, (हस्तलिखित सफू)

२. पूजा पद्धति,

३. मल्लकालीन गंप्याखं— आशाकाजी बज्राचार्य

४. श्राद्ध पद्धति,

